

DEPARTAMENTO DE ECONOMÍA

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

Curso 2017-2018

I. E.S. “ ROSALÍA DE CASTRO”

INDICE:

Introducción e contextualización	3
Programación de Economía (1º de Bacharelato)	5
Programación de Economía da Empresa(2º de Bacharelato)	71
Programación de Economía (4º de ESO)	97

INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

Toda persoa vese na obriga de afrontar unha gran diversidade de situacións de carácter económico, xa que debe tomar multitude de decisións como consumidora, traballadora, empresaria ou aforradora, e moitas destas decisións teñen unha gran transcendencia para a súa vida persoal e familiar.

Xunto a esta dimensión persoal, os problemas económicos tamén teñen unha clara dimensión social. A inflación, o paro, o déficit público, a globalización son temas de debate na sociedade actual e obxecto de diversas propostas por parte dos diferentes grupos sociais e políticos. Para poder valorar de forma razoada estas propostas e tomar postura ante elas cómpre dispoñer dunha formación económica básica

Normativa que soporte esta programación:

Decreto 126/2008, do 19 de xuño, polo que se establece a ordenación e o currículo de bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia. (DOGA de 23 de xuño).

Orde do 21 de decembro de 2007 pola que se regula a avaliación na educación secundaria obrigatoria na Comunidade Autónoma de Galicia

Decreto 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia.

Orde do 13 de xuño de 2014 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2014/2015, nos centros docentes sostidos con fondos públicos na Comunidade Autónoma de Galicia.

Decreto 86/2015, de 25 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.

Características específicas que poden servir para contextualizar o ámbito de traballo no Departamento Economía do IES Rosalía de Castro, no curso 2016-17.

O Departamento conta con 3 profesores/as, dous con destino definitivo e unha praza de profesorado interino.

Profesorado que forma parte do departamento, e materia que imparte:

JESÚS QUINTELA MIRAMONTES   Economía da empresa 2º bach adultos
(Xefe de estudos de adultos)

Mª DOLORES DOCAMPO BREA
(Xefa de departamento)

Economía da empresa 2ºBach (tres cursos)
Economía da empresa 2º BI

PILAR VÁZQUEZ DOMÍNGUEZ

Economía 1º BI
Economía 1º Bach (dos cursos).
Economía da empresa 2º Bach (un curso)
Economía 4º ESO (dos cursos)

▪ No curso 2017/2018 o departamento ten docencia nos seguintes cursos:

-“Economía da empresa” en catro grupos de 2º de Bacharelato, un de 2º Bacharelato internacional e outro de 2º Bacharelato adultos.

-“Economía” en dous grupos de 1º Bacharelato, un de 1º Bacharelato internacional e outro de 1º Bacharelato de adultos.

-“Economía” en tres curso de 4º de ESO (45 alumnos/as)

Polo que tamén teñen docencia de materias deste departamento dúas profesoras do Ciclo de Turismo:

MÓNICA ROUCO BOTANA

Economía de 1º Bach Adultos

ANA ISABEL GÓMEZ MEJUTO

Economía 4º ESO

PROGRAMACIÓN DE ECONOMÍA

Primeiro de Bacharelato

INDICE

1. Introducción	7
2. Obxectivos da etapa	8
3. Obxectivos da materia	9
4. Competencias do currículo	10
5. Contidos	12
6. Organización didáctica dos contidos: unidades didácticas	14
7. Criterios de avaliación relacionados cos respectivos estándares de aprendizaxe e competencias básicas e concreción dos mínimos esixibles	38
8. Actividades de aprendizaxe asociadas a cada bloque de contido	45
9. Instrumentos de avaliación para cada estándar de aprendizaxe	56
10. Metodoloxía	64
11. Medidas de atención a diversidade	66
12. Recursos didácticos	66
13. Temporalización	66
14. Temas transversais	67
15. Procedementos de avaliación	68
16. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensinanza-aprendizaxe e a práctica docente.	69
17. Diseño da avaliación inicial e medidas que se poidan adoptar como consecuencia dos resultados.	70
18. Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica en relación cos resultados académicos e procesos de mellora	70

1. INTRODUCCIÓN

O Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria, aprobado polo Ministerio de Educación, Cultura e Deporte (MECD), e publicado no BOE o 3 de xaneiro de 2015, está enmarcado na Lei Orgánica 8/2013, de 9 de decembro, para a Mellora da Calidade Educativa, que á súa vez modifica o artigo 6 da Lei Orgánica 2/2006, de 3 de maio, de Educación, para definir o currículo como a regulación dos elementos que determinan os procesos de ensino e aprendizaxe para cada unha dos ensinos.

De conformidade co mencionado Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, que determina os aspectos básicos a partir dos cales as distintas Administracións educativas deberán fixar para o seu ámbito de xestión a configuración curricular e a ordenación dos ensinos en Bacharelato, corresponde á Xunta de Galicia regular a ordenación e o currículo na devandita etapa.

O Decreto 86/2015, de 25 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, así o fai para todas as materias (troncais, específicas e de libre configuración autonómica), e en concreto para a de Economía.

A programación da materia de Economía, de 1º Bacharelato, parte dos orzamentos iniciais do Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.

A materia de Economía de 1º de bacharelato emprega un esquema mixto de presentación, herdado de deseños curriculares anteriores e baseado principalmente na análise da economía como ciencia, do papel dos axentes económicos e do funcionamento das principais institucións económicas e os seus elementos.

Estrutúrase en *sete bloques*: no primeiro abórdase a o principal problema orixe da ciencia económica, a economía e a escaseza, continuando coa organización da actividade económica para estudar a estrutura dos sistemas económicos; nun segundo bloque ("A actividade produtiva") descríbese a produción como principal actividade económica; no terceiro ("O mercado e o sistema de prezos") repásase a principal institución na fixación de prezos e asignación de recursos; o seguinte bloque ("A macroeconomía") céntrase na medición da actividade económica e no estudo do mercado de traballo; no quinto ("Aspectos financeiros da economía") faise un repaso da vertente financeira da actividade económica; o sexto ("O contexto internacional da economía") aborda a análise do sector exterior e dos fenómenos de integración económica e globalización; e, finalmente, no bloque titulado "Desequilibrios económicos e o papel do Estado na económica", reflexiónase sobre o carácter cíclico da actividade económica e o papel do Estado para mitigar e corrixir os desequilibrios xurdidos do funcionamento económico.

A grande transcendencia social da economía queda reflectida na súa contribución ao fomento da mellora na calidade de vida, ao progreso e ao benestar social. Os coñecementos económicos teñen cada día máis valor, pola importancia de contar cunha cidadanía formada e pola relevancia dunha boa administración dos recursos públicos. O

estudo da economía proporciona, xunto coa formación técnica, competencias lingüísticas e de comunicación, matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía, sociais e cívicas, así como sentido da iniciativa e espírito emprendedor.

2.OBXECTIVOS DO BACHARELATO

O Bacharelato ten como finalidade proporcionar ao alumnado formación, madurez intelectual e humana, coñecementos e habilidades que lles permitan desenvolver funcións sociais e incorporarse á vida activa con responsabilidade e competencia. Así mesmo, capacitará ao alumnado para acceder á educación superior.

O Bacharelato contribuirá a desenvolver nos alumnos e as alumnas as capacidades que lles permitan:

- a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.
- b) Consolidar unha madureza persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.
- c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.
- d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.
- f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou máis linguas estranxeiras.
- g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.
- h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.
- i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.

l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.

m) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.

n) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

o) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social, e impulsar condutas e hábitos saudables.

p) Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da seguridade viaria.

q) Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.

3. OBXECTIVOS DA MATERIA

1. Identificar o ciclo da actividade económica. Distinguir sistemas económicos e formar un xuízo persoal acerca das vantaxes e inconvenientes de cada un deles.

2. Manifestar interese por coñecer e interpretar con sentido crítico e solidario os grandes problemas económicos actuais, en especial as desigualdades económicas e a sobreexplotación dos recursos naturais, así como os derivados da globalización da actividade económica.

3. Relacionar feitos económicos significativos co contexto social, político, histórico e cultural en que tiveron lugar. Trasladar esta reflexión ás situacións cotiás. Formular xuízos persoais acerca da conveniencia ou non da intervención da Administración pública na economía e dos seus efectos.

4. Comprender o funcionamento do sistema de economía de mercado, sinalando as súas vantaxes e inconvenientes, así como as interrelacións entre o sistema económico e os fenómenos sociais.

5. Utilizar técnicas elementais de tratamento e representación de datos sobre a economía galega, española, europea ou doutras zonas do mundo para coñecer e comprender os trazos característicos da situación económica deses territorios e as perspectivas de futuro.

6. Formular xuízos persoais acerca de problemas económicos de actualidade. Comunicar opinións argumentando con precisión e rigor a partir de conceptos e

principios económicos elementais. Aceptar a discrepancia e os puntos de vista distintos como vía de enriquecemento persoal.

7. Interpretar as mensaxes, datos e informacións que aparecen nos medios de comunicación e/ou internet sobre desaxustes económicos actuais e contrastar as medidas correctoras de política económica que se propoñen. Formular xuízos persoais sobre estas e comprender que as decisións implican, en ocasións, elixir entre obxectivos en parte contraditorios para os diferentes axentes económicos.

8. Analizar e valorar criticamente as repercusións do crecemento económico sobre o medio natural e a calidade de vida das persoas, así como o diferente grao de desenvolvemento das distintas rexións e países. Reflexionar sobre a necesidade de conseguir un desenvolvemento sustentable.

9. Abordar de xeito autónomo e razoado problemas económicos do medio, utilizando os procedementos de indagación das ciencias sociais e diversas fontes e medios de información, en especial as tecnoloxías da información e comunicación. Trasladar esta reflexión ás situacións cotiás do medio.

10. Coñecer e comprender, dun xeito crítico, o uso e significado das principais magnitudes macroeconómicas como indicadores da situación económica dun país.

4. COMPETENCIAS DO CURRÍCULO

As competencias do currículo serán as seguintes:

- a) Comunicación lingüística.
- b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.
- c) Competencia dixital.
- d) Aprender a aprender.
- e) Competencias sociais e cívicas.
- f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
- g) Conciencia e expresións culturais.

O carácter integrador da materia de **Economía** fai que a súa aprendizaxe contribúa á adquisición das competencias básicas:

- Promove a **competencia matemática** mediante a realización de cálculos para a determinación de magnitudes macroeconómicas e microeconómicas, así como o uso de algoritmos e estratexias de cálculo. Achega, ademais, aos estudos estatísticos, as táboas e os gráficos como instrumentos básicos para interpretar a realidade económica, en especial a de Galicia, achegar posibles solucións e alternativas e predicir comportamentos futuros. O cálculo de probabilidades facilita a realización de análises de mercado e de diferentes variables económicas, así como a extrapolación de determinadas tendencias que se aprecian nos comportamentos das economías dos países das distintas áreas económicas a nivel mundial.
- Permite unha visión máis ampla e detallada da sociedade actual que axudará aos alumnos a desenvolver a **competencia social e cívica** desde unha actitude reflexiva e consciente, ao facilitarlles a comprensión de problemas tales como a inflación, o desemprego, o esgotamento dos recursos naturais, o subdesenvolvemento, o consumismo, a distribución da renda, as consecuencias da globalización etc. Xoga, ademais, un papel central na configuración de valores e actitudes, de forma especial aqueles relacionados coa solidariedade entre persoas, grupos e pobos; a actitude crítica ante as desigualdades económicas; a importancia da conservación do medio natural para a calidade de vida, en concreto en Galicia etc.
- Contribúe ao desenvolvemento da **comunicación lingüística**, ao promover o desenvolvemento das catro grandes habilidades: falar, escoitar, ler e escribir. A materia esixe exercitarse na lectura, a escoita, a exposición e a argumentación. Por outra banda, a comunicación de coñecementos, ideas e opinións, imprescindibles para lograr os obxectivos desta materia, ao utilizar tanto a linguaxe verbal como a escrita, a valoración crítica das mensaxes explícitas e implícitas en fontes diversas e, particularmente, na publicidade e nos medios de comunicación, tamén axudan á adquisición da competencia. Igualmente, o coñecemento e o uso de termos e conceptos propios da análise do socioeconómico, posibilitan o enriquecemento do vocabulario e estimulan a representación mental que esixe o desenvolvemento do pensamento lóxico-formal.
- A achega á **competencia dixital** vén dada pola importancia que ten, na comprensión e análise de datos de carácter económico, contar con destrezas relativas á obtención, comprensión e interpretación de información, elemento imprescindible dunha boa parte das aprendizaxes da materia. Contribúese, de xeito particular, na busca, obtención e tratamento de información procedente da observación directa e indirecta da realidade, así como de fontes escritas, gráficas, audiovisuais, tanto se utilizan como soporte o papel coma se foron obtidas mediante as tecnoloxías da información e a comunicación. A análise de datos e variables económicas, mediante táboas, gráficas, estatísticas etc. e a utilización de instrumentos informáticos para a elaboración de informacións económicas, estimula esta competencia.
- A **competencia para aprender a aprender** supón posuír ferramentas que faciliten a aprendizaxe, pero tamén ter unha visión estratéxica dos problemas e fenómenos económicos e saber prever e adaptarse aos cambios e crises que se producen cunha visión positiva. A todo isto contribúese, desde as posibilidades que ofrece para aplicar razoamentos de distinto tipo, ao buscar explicacións multicausais e predicir efectos dos fenómenos económicos; proporciona coñecementos das fontes de información e da súa utilización mediante a

recollida e clasificación da información obtida por diversos medios, sempre que se realice unha análise desta. Tamén contribúe despois de que se favorece o desenvolvemento de estratexias para pensar, para organizar, memorizar e analizar informacións de carácter económico.

5. CONTIDOS

Bloque 1. Economía e escaseza. A organización da actividade económica

- A escaseza, a elección e a asignación de recursos. O custo de oportunidade.
- Os diferentes mecanismos de asignación de recursos. Análise e comparación dos diferentes sistemas económicos.
- Os modelos económicos. Economía positiva e Economía normativa.

Bloque 2. A actividade produtiva

- A empresa, os seus obxectivos e funcións. Proceso produtivo e factores de produción.
- División técnica do traballo, produtividade e interdependencia.
- A función de produción. Obtención e análise dos custos de produción e dos beneficios.
- Lectura e interpretación de datos e gráficos de contido económico.
- Análise de acontecementos económicos relativos a cambios no sistema produtivo ou na organización da produción no contexto da globalización.

Bloque 3. O mercado e o sistema de prezos

- A curva de demanda. Movementos ao longo da curva de demanda e desprazamentos na curva de demanda. Elasticidade da demanda.
- A curva de oferta. Movementos ao longo da curva de oferta e desprazamentos na curva da oferta. Elasticidade da oferta.
- O equilibrio do mercado.
- Diferentes estruturas de mercado e modelos de competencia.
- A competencia perfecta. A competencia imperfecta. O monopolio. O oligopolio. A competencia monopolística.

Bloque 4. A macroeconomía

- Macromagnitudes: A produción. A renda. O gasto. A Inflación. Tipos de interese..
- O mercado de traballo. O desemprego: tipos de desemprego e as súas causas. Políticas contra o desemprego.
- Os vínculos dos problemas macroeconómicos e a súa interrelación.
- Limitacións das variables macroeconómicas como indicadores do desenvolvemento da sociedade.

Bloque 5. Aspectos financeiros da Economía

- Funcionamento e tipoloxía do diñeiro na Economía.
- Proceso de creación do diñeiro.
- A inflación segundo as súas distintas teorías explicativas.
- Análise dos mecanismos da oferta e demanda monetaria e os seus efectos sobre o tipo de interese.
- Funcionamento do sistema financeiro e do Banco Central Europeo.

Bloque 6. O contexto internacional da Economía

- Funcionamento, apoios e obstáculos do comercio internacional.
- Descrición dos mecanismos de cooperación e integración económica e especialmente da construción da Unión Europea.
- Causas e consecuencias da globalización e do papel dos organismos económicos internacionais na súa regulación.

Bloque 7. Desequilibrios económicos e o papel do estado na Economía

- As crises cíclicas da Economía.
- O Estado na Economía. A regulación. Os fallos do mercado e a intervención do sector público. A igualdade de oportunidades e a redistribución da riqueza.
- Valoración das políticas macroeconómicas de crecemento, estabilidade e desenvolvemento.
- Consideración do medio ambiente como recurso sensible e escaso.

- Identificación das causas da pobreza, o subdesarrollo e as súas posibles vías de solución.

6- ORGANIZACIÓN DIDÁCTICA DOS CONTIDOS

UNIDADE 1: O problema básico da economía

INTRODUCCIÓN

“O último obxectivo da economía é desenvolver políticas que poidan resolver os nosos problemas” (Paul e Ronald Wonnacott).

Esta primeira unidade pretende favorecer o interese do alumnado cara á economía a través dunha presentación que resulte interesante e útil, que axude os estudantes a conseguir respostas ante cuestións próximas aos seus intereses e motivacións. Ademais, preséntanse conceptos moi nucleares dun curso básico de economía que serán retomados unha e outra vez ao longo do curso. Escaseza, necesidade de elixir e custo de oportunidade son ideas clave que nos axudan a entender a perspectiva económica ou a forma de “mirar” dos economistas.

Finalmente, é fundamental nas primeiras clases do curso, e ao fío desta primeira unidade, coñecer as ideas e concepcións erróneas que teñen os alumnos sobre os contidos que van desenvolver. Débense prever, polo tanto, tempos e instrumentos para detectar estes coñecementos previos de tal forma que poidan incorporarse á programación docente.

CONCEPTOS

- O problema central da economía: o conflito entre recursos escasos e necesidades ilimitadas.
- A escaseza de recursos e a necesidade de elixir.
- As necesidades humanas: tipos.
- Os bens que satisfán necesidades: clases de bens.
- Principios básicos: custo de oportunidade, custos irrecuperables, análise marxinal e incentivos económicos.
- Os modelos económicos e as súas aplicacións.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Nesta unidade iníciase un traballo sobre consumo responsable e de sensibilización ante os problemas medio ambientais, co que se trata de favorecer nos nosos alumnos o desenvolvemento da competencia social e cidadá. Especialmente coa sección *Temas de reflexión e debate: escaseza ou desigualdade?*, preténdese desenvolver unha perspectiva crítica cara aos aspectos inxustos da realidade económica e que incide especialmente nesa educación para a cidadanía.

Tamén está presente o desenvolvemento da competencia para aprender a aprender. A través do traballo que iniciamos sobre a perspectiva económica, estamos favorecendo que os alumnos incorporen unha estratexia intelectual para abordar e comprender os problemas económicos e que lles permita aprender con autonomía aquelas cuestións económicas polas que están interesados.

Coa sección *Na rede*, iníciase un traballo en relación ás competencias sobre o tratamento da información e a competencia dixital para aprender a aprender e sobre a autonomía e iniciativa persoais. Así mesmo, trátase de desenvolver a competencia matemática co uso de modelos económicos e a súa representación gráfica.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- ARRIZABALAGA, Alicia, e WAGMAN, Daniel: *Vivir mejor con menos*. Aguilar, 1997.
- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- CORTINA, Adela: *Por una ética del consumo*. Taurus, 2002.
- KRUGMAN, P., e WELLS, R.: *Introducción a la economía. Microeconomía*. Reverte, 2006.
- MANKIW, Gregory: *Principios de economía*. McGraw-Hill, 1998.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.
- TRAVÉ, Gabriel, et al.: *Didáctica de la economía en el Bachillerato*. TRAVÉ, Gabriel (ed.), 2001.

Recursos na rede

- Informes anuais sobre o estado do mundo do Worldwatch Institute: www.worldwatch.org/

UNIDADE 2: A produción de bens e servizos

INTRODUCCIÓN

“O economista debe posuír unha rara combinación de dotes. Debe ser, dalgún modo, matemático, historiador, estadista e filósofo. Debe dominar a linguaxe científica e expresarse e facerse entender no vulgar. Ha de ser simultaneamente desinteresado e utilitario; tan fóra da realidade como un artista e ás veces tan apagado á terra como o político” (J. M. Keynes).

A unidade ten a intención de favorecer nos nosos alumnos unha visión global do proceso de produción como un fenómeno social que ten lugar a partir da combinación duns factores produtivos e que é favorecido pola especialización e a división do traballo. Ademais, tamén aborda como debe organizarse unha sociedade para sacar o máximo

rendemento dos seus recursos e obter así a máxima produción posible. Introducirase a diferenciación entre economía positiva e normativa, que xustifica que en determinados aspectos todos os economistas estean de acordo nas súas afirmacións, mentres que noutros non o estean tanto.

Por último, presentaranse aos alumnos os sectores económicos que se distinguen en toda economía, responsables da produción nunha sociedade.

CONCEPTOS

- Os factores de produción.
- A división técnica do traballo e as súas vantaxes e inconvenientes.
- A produtividade e os seus determinantes.
- Produción potencial e eficiencia.
- O modelo económico da fronteira de posibilidades de produción.
- Factores determinantes do crecemento económico.
- Economía positiva e normativa.
- Os sectores económicos.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

A competencia social e cívica trabállase ao longo da unidade. Preténdese desenvolver nos alumnos unha perspectiva crítica cara ao consumo irracional dos recursos de que dispoñemos e que pode conducir, de continuar a mala xestión, ao seu esgotamento.

Tamén se desenvolve a competencia para aprender a aprender: preténdese que os alumnos adquiran as estratexias necesarias que lles permitan desenvolver as súas capacidades persoais.

Coa sección *Aprende na rede* trabállase a competencia sobre o tratamento da información e a competencia dixital a partir da busca de información sobre a composición sectorial da produción española. A través dunha análise pautada e dirixida, incentívase aos alumnos a aprender a aprender, o que repercute positivamente no desenvolvemento da súa autonomía e iniciativa persoal.

Ademais, desenvólvese a competencia matemática co uso do modelo económico da fronteira de posibilidades de produción e a súa representación gráfica.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- ARRIZABALAGA, Alicia, e WAGMAN, Daniel: *Vivir mejor con menos*. Aguilar, 1997.
- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- CORTINA, Adela: *Por una ética del consumo*. Taurus, 2002.
- KRUGMAN, P., e WELLS, R.: *Introducción a la economía. Microeconomía*. Reverte, 2006.
- MANKIWI, Gregory: *Principios de economía*. McGraw-Hill, 1998.

- PÉREZ, R., *et al.*: *Análisis de datos económicos*. Pirámide, 1993
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.
- TRAVÉ, Gabriel, *et al.*: *Didáctica de la economía en el Bachillerato*. TRAVÉ, Gabriel (ed.), 2001.

Recursos na rede

- Enciclopedia e biblioteca virtual www.eumed.net
- Páxina web do Instituto Nacional de Estatística www.ine.es

UNIDADE 3: Axentes e sistemas económicos

INTRODUCCIÓN

“A tripla clasificación de actores corresponde, máis ou menos, coa división das funcións económicas da produción, o consumo e a regulación do sistema” (J. L. Sampedro).

“Un propósito evidente dunha economía boa é producir bens e subministrar servizos con eficacia e distribuír os ingresos de aí procedentes dun modo socialmente aceptable e economicamente funcional” (J. K. Galbraith).

A intención desta unidade é a de presentar os protagonistas ou axentes da economía, é dicir, os distintos grupos e institucións implicados no funcionamento económico: as economías domésticas, as empresas e o sector público. Explicaranse as súas funcións e o seu comportamento, así como as relacións que se establecen entre eles. Estes axentes, para solucionar os problemas básicos aos que se enfrontan en materia económica –que, como e para quen producir– organízanse de diferente modo, dando lugar aos diferentes sistemas económicos.

As características fundamentais, vantaxes e inconvenientes de cada sistema económico tamén se analizan na presente unidade.

Para finalizar, introdúcese de maneira superficial as correntes de pensamento económico máis importantes ao longo da historia e que serviron de inspiración na conformación dos distintos sistemas económicos estudados.

CONCEPTOS

- As economías domésticas, as súas funcións e o seu comportamento.
- As empresas: obxectivos, funcións e compoñentes.
- O sector público: compoñentes e funcións.
- Relacións entre os axentes: o fluxo circular da renda.
- Os problemas básicos da economía: que, como e para quen producir.

- O sistema de economía de mercado ou capitalista. Fundamentos, vantaxes e inconvenientes.
- O sistema de planificación central. Logros e inconvenientes.
- Os sistemas de economía mixta.
- Aproximación ao pensamento económico: liberalismo, marxismo e keynesianismo.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Proséguese nesta unidade co traballo, común a todas as unidades didácticas da materia de economía, sobre consumo responsable e de sensibilización ante os problemas ambientais. Así, as lecturas e actividades propostas na sección *Temas de reflexión e debate* abundan sobre a necesidade de presentar uns valores máis alá do diñeiro e do consumo ostentoso.

Tamén, entre os contidos, trabállase de maneira moi especial a competencia social e cívica. Neste sentido, abórdanse as actividades do sector público na economía, a súa vocación de axuda e de corrector de desigualdades, así como o compromiso de todos os cidadáns co sostemento do aparato estatal como forma de mellorar o benestar de toda a sociedade á marxe de valoracións exclusivamente egoístas.

Ao analizar as funcións das economías domésticas, as empresas e as relacións que se establecen entre elas, trabállase a competencia de sentido de iniciativa e espírito emprendedor, ao facer reflexionar os alumnos sobre a importancia da toma responsable de decisións. Tamén se aborda esta competencia cando se recalca a importancia do espírito emprendedor entre os empresarios e cando insiste en que o resultado final que alcanzan as sociedades non é máis ca a suma dos comportamentos responsables de todos os axentes na súa interacción co resto.

Por último, desenvólvese a competencia matemática co uso de modelos económicos e a súa representación gráfica.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- ARRIZABALAGA, Alicia, e WAGMAN, Daniel: *Vivir mejor con menos*. Aguilar, 1997.
- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- CORTINA, Adela: *Por una ética del consumo*. Taurus, 2002.
- KRUGMAN, P., e WELLS, R.: *Introducción a la economía. Microeconomía*. Reverte, 2006.
- MANKIW, Gregory: *Principios de economía*. McGraw-Hill, 1998.
- SAMUELSON, Paul: *Economía*. McGraw Hill, 1998
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.

– TRAVÉ, Gabriel, *et al.*: *Didáctica de la economía en el Bachillerato*. TRAVÉ, Gabriel (editor), 2001.

Recursos na rede

– O peso na economía española dos diferentes sectores e axentes económicos: www.ine.es

UNIDADE 4: A empresa e as súas funcións

INTRODUCCIÓN

“O saber é o único factor da produción que non está suxeito á lei dos rendementos decrecentes” (J. M. Clark).

Nesta unidade preséntase a produción como un fenómeno social a partir da división do traballo e da especialización. Nese marco introdúcese a empresa como institución que coordina os factores de produción e as tarefas dos distintos especialistas, e que cumpre a importante función de engadir valor ou creación de utilidade dos bens. Ademais, a unidade vai permitir coñecer que fan e como funcionan as empresas, así como as súas distintas modalidades, o seu financiamento e a súa dinámica de crecemento.

CONTIDOS

- División do traballo, interdependencia económica e necesidade de coordinación da produción.
- Funcións da empresa: a coordinación de factores e o ciclo de produción.
- Eficiencia técnica e eficiencia económica.
- A función de produción e os rendementos decrecentes.
- Custos fixos, variables e medios. Ingresos, beneficios e limiar de rendibilidade.
- Tipos de empresas, segundo criterios.
- A internacionalización das empresas.
- A responsabilidade social corporativa.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Esta unidade didáctica é crucial no estudo da economía e vital para a formación de cidadáns que coñezan o funcionamento da sociedade actual. Non é de estrañar, por tanto, que estea moi relacionada coa maioría das competencias básicas. Así, a través dela, imos traballar de maneira moi activa a competencia matemática a través dos exercicios de custos, ingresos e o cálculo do limiar de rendibilidade, así como co cálculo da eficiencia técnica e económica, e a representación gráfica da función de produción.

Tamén se vai traballar a competencia no coñecemento e interacción co mundo físico ao analizar a transformación dos bens e os procesos produtivos que requiren de diferentes fontes de enerxía e xeran residuos, axudando a conformar unha sensibilidade, unha preocupación e unha responsabilidade activa sobre todos os problemas medio ambientais.

Do mesmo xeito, vaise axudar a construír unha conciencia social e cívica ao analizar o papel do empresario, valorar a importancia dos emprendedores e a importancia de que estes adopten comportamentos éticos que teñan en conta o conxunto dos axentes que forman parte do proceso produtivo e do medio empresarial. Con estes mesmos contidos, imos traballar a competencia de sentido de iniciativa e espírito emprendedor, e co traballo diario, as actividades deseñadas e a estrutura desta unidade didáctica favorecemos a fundamental competencia de aprender a aprender.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- KRUGMAN, P., e WELLS, R.: *Introducción a la economía. Microeconomía*. Reverte, 2006.
- MANKIWI, Gregory: *Principios de economía*. McGraw-Hill, 1998.
- SAMUELSON, Paul: *Economía*. McGraw-Hill, 1997.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.
- TRAVÉ, Gabriel, et al.: *Didáctica de la economía en el Bachillerato*. TRAVÉ, Gabriel (ed.), 2001.

UNIDADE 5: O mercado e as súas forzas: a oferta e a demanda

INTRODUCCIÓN

“Calquera pode converter un loro nun sabio economista: todo o que debe aprender son as palabras oferta e demanda” (Anónimo).

Só no noso país, sen ter en conta as relacións co exterior, varias ducias de millóns de consumidores, máis de dous millóns de empresas e varios miles de organismos públicos interrelaciónanse diariamente en procesos de intercambio. Nesta unidade abórdase como se organizan estes intercambios a través do mercado de bens e servizos, que constitúe un instrumento fundamental para entender o funcionamento económico da nosa sociedade. Para iso, analízanse as dúas caras de cada intercambio, a oferta e a demanda, o que nos permitirá entender, posteriormente, os prezos e cantidades compatibles coas intencións de compradores e vendedores.

CONTIDOS

- Troco como sistema de intercambio.
- O mercado coa utilización de diñeiro: vantaxes e inconvenientes fronte ao troco.
- A función de demanda. Influencia sobre a cantidade demandada das variacións dos prezos e influencia sobre a demanda do resto de factores que a determinan.

- A función de oferta. Influencia sobre a cantidade ofertada das variacións dos prezos e influencia sobre a oferta do resto de factores que a determinan.
- O proceso de formación de prezos: o equilibrio de mercado e os excesos de oferta e demanda.
- Modificacións do equilibrio de mercado a partir de desprazamentos da demanda e da oferta.
- A elasticidade-prezo da demanda: os tipos e a súa influencia nos ingresos totais

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

A competencia social e cívica abórdase especialmente nesta unidade, pois non en balde estamos explicando o mecanismo básico polo que as sociedades desenvolvidas actuais resollen os problemas económicos. Procuraremos, para transmitir cun maior aproveitamento esta competencia básica, relacionar as aprendizaxes e contidos vistos na aula con mercados reais e con situacións cotiás.

A resolución de exercicios de equilibrio de mercado con sinxelas funcións lineares de oferta e demanda e o cálculo numérico de elasticidades de oferta e demanda axudarán os alumnos a afianzar a súa competencia matemática.

Trataremos tamén de que, examinando na rede o funcionamento de mercados reais, os alumnos desenvolvan a competencia no tratamento da información e a competencia dixital.

Por último, na sección *Temas de reflexión e debate* podemos traballar aspectos que favorezan o sentido de iniciativa e espírito emprendedor estimulando o sentido crítico dos alumnos e a súa autonomía nas decisións de consumo, adoptando unha postura crítica ante as mensaxes publicitarias.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- FRIEDMAN, Milton e Rose: *La libertad de elegir*. Random House Mondadori, 1980.
- KRUGMAN, P., e WELLS, R.: *Introducción a la economía. Microeconomía*. Reverte, 2006.
- MANKIW, Gregory: *Principios de economía*. McGraw-Hill, 1998.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.
- TRAVÉ, Gabriel, et al.: *Didáctica de la economía en el Bachillerato*. TRAVÉ, Gabriel (ed.), 2001.

Recursos na rede

- Para analizar a marcha de mercados reais: www.agroprecios.com

UNIDADE 6: MODELOS DE MERCADO

INTRODUCCIÓN

“Raras veces se reúnen as xentes que exercen o mesmo negocio, nin sequera por diversión ou entretemento, pero, cando o fan, a conversación adoita terminar nunha conspiración contra o público ou nalgunha maquinación para subir os prezos” (Adam Smith).

O coñecemento do mercado adquirido na unidade anterior continúa nesta coa presentación dos supostos do modelo de mercado de competencia perfecta. A partir deste modelo, analízanse outros tipos ou estruturas de mercado en función da maior ou menor competencia existente, e a capacidade das empresas para controlar o mercado e fixar os prezos e a produción.

Ademais dos mercados perfectamente competitivos, na unidade analízanse os tres tipos ou estruturas de mercado máis característicos: a competencia monopolística, o oligopolio e o monopolio. Tamén se estudan as situacións de interdependencia empresarial a través da teoría de xogos como ferramenta que permite dar explicación a múltiples situacións económicas

CONTIDOS

- Mercado de competencia perfecta: características e comportamento.
- A competencia monopolística: características e comportamento.
- O oligopolio: características e comportamento.
- A teoría dos xogos en economía.
- O monopolio: causas de aparición, características e comportamento.
- Vantaxes e inconvenientes dos distintos tipos de mercado.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Ao igual que nas dúas unidades anteriores, o coñecemento e a valoración crítica dos diferentes tipos de mercado que se encontran na realidade axudan os alumnos a conseguir a competencia social e cívica, pois fáiselles coñecedores das estratexias que as empresas utilizan e as condicións que estas poden aproveitar para chegar a resultados de menor benestar para o consumidor, para que, con este coñecemento, os alumnos actúen en consecuencia e, desde un comportamento ético, a súa acción individual favoreza realidades máis xustas e de maior felicidade para a sociedade no seu conxunto.

A través da análise de anuncios e diferentes técnicas que usan os creativos das axencias de publicidade, podemos desenvolver a competencia conciencia e expresións culturais, ao identificar os valores e elementos artísticos que se poñen en xogo en cada caso para motivar a compra dos consumidores.

Como en todas as unidades, a sección *Temas de reflexión e debate* axuda a conformar un criterio propio e a favorecer a competencia básica de aprender a aprender. Por último,

seguimos utilizando a linguaxe matemática e gráfica, de maneira que fomentemos a competencia matemática.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- KRUGMAN, P., e WELLS, R.: *Introducción a la economía. Microeconomía*. Reverte, 2006.
- MANKIW, Gregory: *Principios de economía*. McGraw-Hill, 1998.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.
- TRAVÉ, Gabriel, et al.: *Didáctica de la economía en el Bachillerato*. TRAVÉ, Gabriel (ed.), 2001.

Recursos na rede

- Páxina oficial da Comisión Nacional da Competencia que ofrece información sobre as actuacións deste órgano e dos expedientes abertos: <http://www.cncompetencia.es>

UNIDADE 7: O mercado de traballo e o emprego

INTRODUCCIÓN

“Somos capaces de conseguir cantidades crecentes de riqueza con cantidades decrecentes de traballo” (André Gorz).

Presentado o mercado de bens e servizos nas unidades anteriores, nesta unidade abórdase o funcionamento dun mercado de factores produtivos: o traballo. É un mercado moi especial, tanto pola natureza do factor intercambiado, coma polas consecuencias sociais, humanas e económicas que o desemprego carrega ás persoas que o padecen.

O desemprego afecta especialmente aos colectivos de mozos e mulleres e a aquelas persoas con maiores dificultades para adaptarse aos cambios da demanda do mercado. No desenvolvemento da unidade, analízanse os conceptos básicos que definen o mercado de traballo e que permiten entender as causas do desemprego, os seus tipos e os seus efectos, así como os mecanismos que se utilizan para a súa medición.

Por outro lado, pónense de manifesto as políticas que desde distintos puntos de vista se propuxeron para diminuír o volume de paro, profundando nas dificultades que encontran os mozos no seu camiño cara á vida activa e as posibles vías para superar esa proba con éxito.

CONTIDOS

- Grupos de poboación en función do seu acceso ao mercado de traballo, poboación activa, inactiva, ocupada e en paro.
- O mercado de traballo: factores que afectan a oferta e a demanda.
- Imperfeccións do mercado de traballo.
- Taxa de actividade e de paro.
- Desemprego: causas principais e tipos de desemprego.
- As políticas de emprego e as súas consecuencias.
- Evolución do mercado de traballo.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Nesta unidade exprésase unha preocupación ética pola defensa dos dereitos dos traballadores, insistindo en cuestións tan vitais como a erradicación da discriminación das mulleres traballadoras ou a necesidade de establecer unhas condicións de traballo seguras e saudables. Estes contidos favorecen a competencia social e cívica dos nosos alumnos, necesaria para o coñecemento e interpretación da realidade en que viven.

Os contidos da unidade favorecen tamén a competencia matemática a través do traballo coas ratios que relacionan diferentes variables agregadas do mercado laboral, así como do uso e representación gráfica de modelos económicos.

Ao longo da unidade ponse de manifesto a necesidade actual dos traballadores de recorrer á formación permanente como vía de adaptación ás cambiantes esixencias do mercado de traballo. Neste sentido, é básico favorecer nos alumnos o desenvolvemento da competencia de aprender a aprender. Coa sección *Temas de reflexión e debate* preténdese desenvolver unha perspectiva crítica que poña de manifesto as distintas alternativas de formación e inserción laboral dos alumnos. A valoración das vantaxes e inconvenientes de cada alternativa ten como finalidade fomentar a autonomía e iniciativa empresarial dos alumnos á hora de tomar as súas propias decisións.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- MANKIW, Gregory: *Principios de economía*. Madrid, McGraw-Hill, 1998.
- MERIGÓ GONZÁLEZ, E.: “El desempleo: sus factores; políticas contra el paro”, en *Enciclopedia práctica de economía*. Barcelona, Orbis, 1987, vol. V.
- TRAVÉ, Gabriel, et al.: *Didáctica de la economía en el Bachillerato*. TRAVÉ, Gabriel (ed.), 2001.
- SOLOW, R.: *El mercado de trabajo como institución*. Madrid, Alianza, 1992.

Recursos na rede

- Información relativa ao mercado de traballo español: www.ine.es
- Servizo público de emprego estatal: www.inem.es

UNIDADE 8: Os indicadores económicos

INTRODUCCIÓN

“O PIB mide só o valor de todos os bens e servizos que son obxecto de compravenda nos mercados, que non é o mesmo que o valor de todo o que se produce, e, menos aínda, do que se desexa” (Steven E. Landsburg).

A unidade 8 aborda o estudo macroeconómico. Nela trátase de medir a actividade que se realiza nun determinado medio xeográfico para ofrecer unha visión o menos complexa posible do funcionamento dunha economía, pero que permita diagnosticar o nivel de actividade económica.

A análise macroeconómica ofrece unha medición das distintas relacións económicas do conxunto de axentes que interveñen nos asuntos económicos a través de variables agregadas; por iso, a unidade estuda polo miúdo a macromagnitude fundamental, o PIB (produto interior bruto), para despois analizar as magnitudes derivadas do mesmo.

En definitiva, trátase de facilitar os alumnos un achegamento aos datos globais da economía a través das principais variables da contabilidade nacional. A análise complétase cunha visión crítica que permita desvelar as insuficiencias e limitacións das variables macroeconómicas como indicadores da calidade de vida das persoas.

CONTIDOS

- Microeconomía e macroeconomía.
- Os problemas macroeconómicos: o crecemento, o emprego, a importancia da estabilidade e equilibrio nos prezos, o orzamento público e o sector exterior, e a equidade presente e interxeracional.
- O fluxo circular da renda.
- O PIB, procedementos de medición, magnitudes derivadas e compoñentes.
- A renda nacional, a renda persoal dispoñible e a renda por habitante.
- A distribución da renda.
- A renda e a riqueza dun país. Compoñentes da riqueza.
- O PIB e a calidade de vida: críticas ao PIB como indicador económico e indicadores alternativos.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

O estudo da disciplina económica desde unha perspectiva global favorece nos alumnos o coñecemento e análise dunha realidade que, con certeza, cada día estará máis presente nas súas vidas, polo que estimula a necesaria competencia no coñecemento económico apoiado na interacción co mundo físico. Ademais, na construción de modelos e a análise

dos problemas que abordan a interrelación entre variables agregadas, os alumnos deben sintetizar multitude de datos, o que contribúe a desenvolver as competencias en matemáticas e no tratamento da información.

Os contidos que tratan sobre o estudo da distribución da renda e a medición do grao de desenvolvemento das diferentes zonas xeográficas estimulan a crítica persoal e argumentada cara ás inxustizas provocadas por unha distribución de recursos moi desigual; así, favorécese o desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística, do mesmo modo que se traballa a competencia social e cívica ao poñer de manifesto que a sensibilidade e a solidariedade cidadá ante semellantes inxustizas son ferramentas básicas coas que contribuír a un mundo máis xusto.

A sección *Aprende na rede* facilita a autonomía dos alumnos na busca e análise da información, e, en definitiva, trata de reforzar a iniciativa persoal na aprendizaxe.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- DORNBUSCH, Rudiger: *Macroeconomía*. McGraw-Hill, 2000.
- BAJO e MONES: *Curso de macroeconomía*. Antoni Bosch (ed.), 1995.
- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- MANKIW, Gregory: *Principios de economía*. McGraw-Hill, 1998.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.
- MUÑOZ CIDAD, Cándido: *Las cuentas de la nación. Introducción a la economía aplicada*. Madrid, Civitas, 2000.

Recursos na rede

- Informes interanuais das principais variables macroeconómicas: www.economyweb.com
- Portal especializado no ensino da economía en Bacharelato: www.ecobachillerato.com

UNIDADE 9: A intervención do Estado na economía

INTRODUCCIÓN

“Hai que completar a man invisible do mercado coa man visible da política governamental” (Richard A. Musgrave).

Hoxe en día, na práctica totalidade de economías e especialmente nas máis desenvolvidas, o Estado intervén para corrixir os erros de mercado. Nesta unidade didáctica analízanse os principais fallos de mercado e as funcións e instrumentos de corrección cos que conta o sector público. A pesar de que ninguén discute hoxe que o

sector público debe intervenir, a gran cuestión é relativa ao seu grao de intervención; por iso, na unidade repásanse as principais correntes de pensamento económico que tratan de dar luz sobre este punto. En última instancia, analízase o Estado de benestar, centrando o estudo no caso español como referencia máis próxima aos alumnos.

Para abordar determinados contidos, retómanse e ampliáanse conceptos xa tratados, como o sistema de economía mixta e o papel económico do Estado. Á súa vez, o aprendido nesta unidade ten continuidade en unidades posteriores, especialmente o concernente ao estudo das políticas económicas.

CONTIDOS

- A evolución do Estado: do Estado gardián ao Estado protagonista.
- Os fallos de mercado: ciclos económicos, externalidades, bens públicos, falta de competencia e equidade.
- A política económica e os valores dunha sociedade. Os conflitos entre valores.
- Os xuízos de valor nas decisións económicas, economía normativa e positiva.
- O Estado de benestar: beneficiarios e claves de futuro.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

O protagonismo do Estado na economía é necesario para corrixir os fallos provocados polo libre funcionamento do mercado. O estudo deste feito favorece nos alumnos a adquisición da competencia social e cívica ao tratar temas como a sensibilización ante as externalidades negativas e os seus efectos sobre o medio ambiente, ou a desigual distribución da renda e a riqueza.

A través dos debates sobre as vantaxes e inconvenientes da intervención do Estado na economía e da comparativa entre países do noso medio, desenvólvese a competencia en comunicación lingüística, e o alumnado adquire un maior coñecemento e interacción co mundo físico, pois aprende a relación que existe entre a vida dos cidadáns, as políticas económicas e a construción do Estado de benestar. Os criterios económicos de eficiencia deben complementarse con valores como a equidade, a sustentabilidade e a solidariedade.

O papel do Estado na economía mixta, ao ser susceptible de ser interpretado desde múltiples perspectivas, estimula a reflexión por parte dos alumnos sobre as posibles estratexias que poden formar parte do plan do Estado en prol de cumprir coas súas responsabilidades. Con isto, foméntanse a competencia de aprender a aprender.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- LÓPEZ LÓPEZ E UTRILLA: *Introducción al sector público español*. Madrid, Civitas, 1993.
- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- CUERVO-ARANGO E TRUJILLO, J. A.: *Introducción a la economía*. Ciudad de México, McGraw-Hill, 1989.

– TORRES LÓPEZ, J.: *Economía política*. Madrid, Civitas, 2000.

– TRAVÉ, Gabriel, *et al.*: *Didáctica de la economía en el Bachillerato*. TRAVÉ, Gabriel (ed.), 2001.

Recursos na rede

– Directorio especializado en información sobre o sector público na rede:

www.admiweb.org

UNIDADE 10: O equilibrio e os cambios na economía

INTRODUCCIÓN

“Cando o seu veciño perde o traballo, é un estancamento; cando é vostede quen o perde, é unha recesión; cando é un economista quen perde o seu, é unha depresión” (Anónimo).

Nesta unidade profúndase no funcionamento global da economía a través do modelo da oferta e a demanda agregadas, que é o instrumento fundamental que se emprega para analizar aspectos como a produción, a inflación, o desemprego, o crecemento e, en xeral, o papel da política económica. Con isto preténdese axudar os alumnos a comprender as forzas que actúan na economía e os cambios que se producen nela. O modelo da oferta e a demanda agregadas levaranos a retomar conceptos xa analizados, como o PIB, e a presentar variables básicas como o consumo e a inversión, cuxo papel é fundamental para entender os cambios aos que está sometido o equilibrio global dunha economía.

Para completar o estudo macroeconómico, aparte das cifras rexistradas oficialmente na contabilidade nacional, é necesario analizar a economía non declarada ou somerxida, tema abordado ao final da unidade didáctica, onde se poñen de manifesto a súa dimensión e os problemas que xera.

CONTIDOS

- Consumo privado, os factores que o determinan e os indicadores da súa evolución.
- O aforro e os factores que o determinan.
- A inversión e os seus tipos.
- O efecto multiplicador da inversión.
- O modelo de demanda agregada.
- O modelo de oferta agregada.
- Equilibrio macroeconómico: os cambios na oferta e a demanda agregadas, e os seus efectos sobre o equilibrio.
- Visión global da economía dun país: obxectivos básicos e factores que inflúen.
- A economía somerxida.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

O modelo macroeconómico máis importante é, quizais, o que se estuda nesta unidade: a oferta e a demanda agregadas. Os modelos económicos son unha ferramenta básica para tratar a información e avanzar no coñecemento da ciencia económica, e a súa construción contribúe ao desenvolvemento da competencia matemática. Ademais, o contraste entre modelo e realidade permite o coñecemento e a interacción co mundo físico. A visión global sobre o funcionamento da economía dun país evidencia as conexións que teñen lugar entre as distintas variables da economía global, e permítelle ao alumno establecer relacións entre a realidade que vive e os conceptos económicos tratados, potenciando desta forma a súa autonomía e iniciativa persoal. A formación en contidos económicos axuda a comprender moitos asuntos da vida diaria, estimula a reflexión e reforza a competencia de aprender a aprender.

O estudo da economía somerxida relaciónase de maneira moi especial coa competencia social e cívica, ao poñer de manifesto a insolidariedade e o agravio provocados por quen a practican respecto ao resto de cidadáns e empresarios. As lecturas propostas na sección *Temas de reflexión e debate*, onde se avoga pola necesidade dun consumo responsable, son unha oportunidade máis para reforzar a citada competencia.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- BAJO E MONÉS: *Curso de macroeconomía*. Antoni Bosch (ed.), 1995.
- GELZUNEGUI, Bernardo; CABRERIZO, Julián, y PADILLA, Rafael: *Macroeconomía*. McGraw-Hill, 2001.
- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- *Cuadernos de apoyo didáctico: economía*. Aula de El Mundo, Unidad Editorial, S. A., 2000.
- RUESGA BENITO, S. M.: *Cómo funciona la economía sumergida en España*. Pirámide, 1988.
- SAMUELSON, P., y NORDHAUS, W. D.: *Economía*. McGraw-Hill, 2002.

Recursos na rede

- Síntese de indicadores do Banco de España: en www.bde.es
- Confederación Española de Caixas de Aforros: www.ceca.es
- Web de divulgación económica: www.econolandia.es

UNIDADE 11: As contas públicas e a política fiscal

INTRODUCCIÓN

“Benaventurados os mozos, porque eles herdarán a débeda nacional” (Herbert Hoover).

Na unidade anterior presentáronse as funcións do sector público e os instrumentos que utiliza o Estado para intervir nos sistemas de economía mixta. Esta unidade céntrase nun dos seus instrumentos máis importantes: os ingresos e os gastos públicos. O protagonismo económico crecente do Estado correspóndese, cada vez máis, cunha maior demanda da sociedade respecto da súa responsabilidade sobre a evolución do conxunto da economía e de garantía do Estado de benestar. A partir deste protagonismo económico e social, as finanzas públicas son cada vez máis importantes para poder sostener o crecente gasto público, e, como consecuencia, adquire unha importancia crucial a política fiscal e orzamentaria.

CONTIDOS

- Os compoñentes do sector público.
- O orzamento público.
- Os gastos públicos: criterios de clasificación e principais tipos de gasto.
- A evolución do gasto público e as súas etapas.
- Déficit público e débeda pública.
- Os ingresos públicos: cotizacións sociais, tributos e outros ingresos.
- Impostos directos e indirectos.
- Impostos progresivos, proporcionais e regresivos.
- Presión fiscal, estrutura impositiva e fraude fiscal en España.
- A política fiscal: instrumentos e efectos sobre a demanda e a oferta agregadas.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Todos os alumnos coñecen a existencia da fraude fiscal, pero non saben os graves inconvenientes que provoca na sociedade do benestar. Por isto, esta unidade é especialmente idónea para traballar a competencia social e cívica, especialmente na sección *Temas de reflexión e debate*, en que se pretende desenvolver unha perspectiva crítica cara á fraude fiscal.

A competencia para aprender a aprender tamén está presente, xa que, a través do traballo sobre a perspectiva económica, estamos favorecendo que os alumnos asimilen unha estratexia intelectual para abordar e comprender os problemas económicos que lles permita aprender con autonomía aquelas cuestións económicas polas que están interesados.

Coa sección *Na rede*, o alumnado traballa as competencias sobre o tratamento da información e a competencia dixital para aprender a aprender, e o sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

Así mesmo, a competencia matemática desenvólvese co uso de modelos económicos e a súa representación gráfica.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- BAJO E MONÉS: *Curso de macroeconomía*. Antoni Bosch (ed.), 1995.
- GELZUNEGUI, Bernardo; CABRERIZO, Julián, y PADILLA, Rafael: *Macroeconomía*. McGraw-Hill, 2001.
- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- *Cuadernos de apoyo didáctico: economía*. Aula de El Mundo, Unidad Editorial, S. A., 2000.
- RUESGA BENITO, S. M.: *Cómo funciona la economía sumergida en España*. Pirámide, 1988.
- SAMUELSON, P., e NORDHAUS, W. D.: *Economía*. McGraw-Hill, 2002.

Recursos na rede

- Portal do Ministerio de Economía e Facenda: www.meh.es

UNIDADE 12: O diñeiro

INTRODUCCIÓN

“Que fai ao torto galán e prudente ao sen consello? Que ao avarento vello sérvelle de río Xordán? Que fai de pedras pan sen ser o deus verdadeiro?” (Francisco de Quevedo).

Nas economías modernas, o diñeiro desempeña un papel primordial. Por iso, a comprensión da súa natureza e funcións, os cambios no seu valor e cantidade e como inciden estes cambios na economía son contidos fundamentais para entender o funcionamento básico dunha economía.

É, por outra parte, unha unidade en que se abordan contidos tan nucleares como os tipos de interese e a inflación, ou en que se explica como os bancos son capaces de crear o denominado diñeiro bancario.

CONTIDOS

- O diñeiro: evolución e clases.
- Funcións do diñeiro.
- Os tipos de interese: factores de influencia.
- A oferta monetaria e os seus compoñentes.
- Creación do diñeiro bancario e o coeficiente de caixa.
- A inflación e os seus tipos. A medición da inflación. Efectos da inflación na economía.
- Variables reais e nominais.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Esta unidade continúa o traballo sobre o consumo responsable dos alumnos a partir do traballo sobre pautas de consumo que se reflicte na cesta da compra, e desde a proporción de renda que gastan as familias en cada un dos capítulos. Así, preténdese desenvolver tamén unha perspectiva crítica cara aos efectos negativos do consumo irracional e as súas repercusións nos distintos colectivos.

Así mesmo, favorécese a competencia matemática cos cálculos do IPC, os números índice, as taxas de variación etc.

Ademais, ao longo da unidade, e especialmente coa sección *Temas de reflexión e debate*, preténdese desenvolver unha perspectiva crítica cara aos aspectos inxustos da realidade económica.

Tamén esta unidade trata de favorecer a competencia de aprender a aprender, impulsando o alumno á busca de información e interpretación de datos para a súa asimilación e posterior aplicación deses coñecementos a problemas económicos actuais como a inflación.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- KRUGMAN, P., e WELLS, R.: *Introducción a la economía. Microeconomía*. Reverte, 2006.
- LIPSEY, Richard G., e HARBURY, Colin: *Principios de economía*. Vicens Vives, 1994.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.

Recursos na rede

- Páxina do Banco de España: www.bde.es

UNIDADE 13:O sistema financeiro e a política monetaria

INTRODUCCIÓN

“Existiron tres grandes invencións desde o principio dos tempos: o lume, a roda e os bancos centrais” (Will Rogers).

Nesta unidade abórdanse os aspectos monetarios tratados na unidade anterior, enmarcándoos no sistema financeiro. O sistema financeiro, ao coordinar o aforro que se produce nunha economía coa inversión que se necesita, resulta fundamental para comprender o que ocorre na economía no seu conxunto. A diferenza doutros mercados,

o sistema financeiro cumpre a importante misión de unir presente e futuro. Os que ofrecen aforros, fano porque queren converter parte da súa renda actual en poder adquisitivo futuro. Os que demandan estes aforros, fano porque queren inverter hoxe co fin de poder producir bens e servizos no futuro. Por tanto, é importante que os mercados financeiros funcionen ben non só para as xeracións actuais, senón tamén para as futuras.

É, ademais, unha unidade que vai permitir entender aspectos relevantes do funcionamento da bolsa. Por último, mostrarase o funcionamento básico da política monetaria na zona euro, levada a cabo polo eurosistema.

CONTIDOS

- As funcións do sistema financeiro.
- Os intermediarios financeiros: funcións e tipos.
- Os activos financeiros.
- O financiamento das empresas a través do mercado de valores.
- Os mecanismos básicos da bolsa.
- Os índices bolsistas.
- Tipo de interese real e nominal.
- A política monetaria: instrumentos e efectos sobre a economía.
- O microcrédito e a banca alternativa á tradicional.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Nos contidos desta unidade está presente o desenvolvemento da competencia para aprender a aprender, xa que o traballo con gráficos e exemplos da economía real favorece que os alumnos sexan capaces de aprender de forma máis eficaz e autónoma de acordo cos seus propios obxectivos. Tamén traballa a competencia matemática cando se interpreta a información bolsista.

Coa sección *Temas de reflexión e debate*, preténdese desenvolver unha perspectiva crítica cara aos aspectos inxustos da realidade económica, expoñendo alternativas á orde económica que os alumnos coñecen e que eles mesmos deberán valorar. Por esta razón, a competencia social e cívica está tamén moi presente.

Coa sección *Na rede*, trabállase a competencia sobre o tratamento da información e a competencia dixital para aprender a aprender e sobre o sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- KRUGMAN, P., e WELLS, R.: *Introducción a la economía. Microeconomía*. Reverte, 2006.
- LIPSEY, Richard G., e HARBURY, Colin: *Principios de economía*. Vicens Vives, 1994.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.

Recursos na rede

- Portal do Tesouro Público: www.tesoro.es
- Portal da Comisión Nacional do Mercado de Valores: www.cnmv.es

UNIDADE 14: Comercio internacional, balanza de pagos e tipos de cambio

INTRODUCCIÓN

“As grandes multinacionais son pequenas empresas que tiveron éxito” (Robert Townsend).

O eixo da unidade constitúe o comercio internacional. A partir das distintas teorías que xustifican a súa existencia e a súa conveniencia ou non para os distintos países, os nosos alumnos entenderán mellor a natureza dos intercambios entre países, a súa contabilización a través da balanza de pagos e as súas vantaxes comparativas e os obstáculos ao libre comercio, así como o papel que desempeñan os organismos económicos internacionais e as alternativas de comercio xusto e solidario. Ademais, verase que nun mundo en que as relacións de intercambio entre países son cada vez maiores, é necesario un sistema financeiro internacional estable que permita o conseguinte fluxo de movementos internacionais entre as distintas moedas. O impresionante tamaño que adquiriron estes intercambios e a súa influencia decisiva nos resultados da economía internacional fan que resulte imprescindible o seu coñecemento para entender as claves do funcionamento do mundo actual. Sen comprender por que o diñeiro circula rapidamente entre uns países e outros e como iso pode influír na evolución económica mundial, teríamos unha visión parcial do noso contexto económico.

CONTIDOS

- As vantaxes e os inconvenientes do libre comercio.
- Obstáculos ao libre comercio: o proteccionismo.
- A balanza de pagos: conta corrente, de capital, financeira e de erros e omisións.
- As distintas teorías do comercio internacional.
- O intercambio entre distintas moedas: os tipos de cambio.
- Os sistemas de fixación de tipos de cambio: tipos de cambio flexibles, fixos e axustables.
- Causas e efectos da apreciación ou depreciación dunha moeda.
- O sistema financeiro internacional.
- Equilibrio e desequilibrio externos e as súas implicacións na política fiscal e monetaria dun país.
- O mercado global de capitais: vantaxes e inconvenientes da súa liberalización.
- A débeda externa: quen son os debedores e quen os acredores e posibles solucións.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

A través do traballo que se realiza sobre a perspectiva económica, estamos favorecendo que os alumnos incorporen unha estratexia intelectual para abordar e comprender os problemas económicos e que lles permita aprender con autonomía aquelas cuestións económicas polas que están interesados.

Coa sección *Aprende na rede*, continúaase co traballo en relación ás competencias sobre o tratamento da información e a competencia dixital para aprender a aprender e sobre o sentido de iniciativa e espírito emprendedor

Ademais, tamén se trata de desenvolver a competencia matemática coa contabilización das operacións entre países na balanza de pagos.

Coa sección *Temas de reflexión e debate*, preténdese desenvolver unha perspectiva crítica cara aos aspectos inxustos da realidade económica.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- LIPSEY, Richard G., e HARBURY, Colin: *Principios de economía*. Vicens Vives, 1994.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.

Recursos na rede

- Páxina da Organización Mundial do Comercio: www.wto.org
- Fondo Monetario Internacional: www.imf.org

UNIDADE 15: A globalización da economía

INTRODUCCIÓN

“A globalización está causando un obsesivo afán de identidade que vai provocar moitos enfrontamentos. As nosas cabezas mundialízanse, pero os nosos corazóns localízanse” (Juan Antonio Marina).

O proceso de globalización económica que vivimos na actualidade ten indubidables vantaxes, pero non está exento de problemas, sobre todo para os países pobres. Ese proceso de globalización, impulsado por factores de diversa natureza, presenta unhas características propias que se verán na unidade. Ademais, desde este marco globalizador e co estudo das súas consecuencias para os distintos países, os nosos alumnos entenderán mellor o mundo que lles rodea.

Por outro lado, neste mundo de globalización cultural, económica etc., moitos países procuran mellorar a súa situación económica e aumentar o seu poder a escala mundial, levando a cabo procesos de integración, dos que o exemplo máis claro, actual e achegado é o da UE. Esta unidade exporá como se levou este proceso integrador e cales son as políticas e instrumentos de que dispón actualmente a UE para cumprir os seus obxectivos.

CONTIDOS

- Procesos de integración económica.
- Proceso de integración económica da UE.
- Políticas económicas máis importantes da UE.
- A globalización e os seus distintos aspectos.
- As causas da globalización.
- As consecuencias da globalización.
- As relacións entre crecemento, desenvolvemento económico e desenvolvemento humano.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

A través do traballo que se realiza sobre a perspectiva económica, estamos favorecendo que os alumnos incorporen unha estratexia intelectual para abordar e comprender os problemas económicos e que lles permita aprender con autonomía aquelas cuestións económicas polas que están interesados.

Coa sección *Aprende na rede*, continúaase co traballo en relación ás competencias sobre o tratamento da información e a competencia dixital para aprender a aprender e sobre o sentido de iniciativa e espírito emprendedor .

Coa sección *Temas de reflexión e debate*, preténdese desenvolver unha perspectiva crítica cara aos aspectos inxustos dunha realidade económica como é a globalización.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- COHEN, Daniel: *Tres lecciones sobre la sociedad postindustrial*. Katz, 2007.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.
- STIGLITZ, Joseph: *El malestar en la globalización*. Santillana, 2002.

Recursos na rede

- Páxina da Unión Europea: http://europa.eu/index_es.htm

UNIDADE 16: Os grandes desafíos da economía actual

INTRODUCCIÓN

“Imponse cada vez máis a necesidade dun novo desenvolvemento, humano e ecolóxico, froito do sistema de valores correspondente a unha nova cultura” (J. L. Sampedro).

Tres cuartas partes da poboación mundial viven no que adoita denominarse países en vías de desenvolvemento. Estes países presentan un dos problemas económicos máis importantes, se non o principal, á teoría económica: o das grandes desigualdades existentes entre os habitantes do noso planeta. Por que existen esas grandes diferenzas entre países? Como é posible que coexistamos persoas que temos cubertas todas as nosas necesidades e gran parte dos nosos desexos con outras que non poden nin alcanzar o mínimo que necesitan para vivir? Quen debe resolver esta situación?

Con esta unidade abordamos estas cuestións, definitorias do noso medio económico actual, así como outras que tamén o caracterizan referentes ao medio ambiente e o seu deterioración debido á actividade económica humana e o fenómeno da emigración internacional. Tratarase, en definitiva, de que os nosos alumnos comprendan e se interesen por coñecer e descubrir os grandes desafíos da economía actual.

CONTIDOS

- Os fallos de mercado a escala internacional: desigualdades, externalidades negativas, falta de competencia, degradación de bens públicos internacionais e crises económicas.
- As desigualdades e o desenvolvemento. Desigualdades no interior dun Estado e desigualdades entre países.
- Características do subdesenvolvemento.
- Teorías que describen as causas do subdesenvolvemento.
- Efectos da actividade económica e o consumo sobre o medio ambiente.
- O fenómeno da emigración: causas e consecuencias.

DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Esta unidade trata de favorecer, en particular, o desenvolvemento da competencia social e cívica nos nosos alumnos a partir dun traballo de sensibilización ante os problemas medio ambientais e de desigualdades sociais que o modelo de crecemento económico actual provocou. Coa sección *Temas de reflexión e debate*, preténdese desenvolver unha perspectiva crítica cara aos aspectos inxustos da realidade económica.

Entre os contidos está tamén presente o desenvolvemento da competencia para aprender a aprender. A través do traballo sobre a perspectiva económica, estamos favorecendo que os alumnos incorporen unha estratexia intelectual para abordar e comprender os problemas económicos e que lles permita aprender con autonomía aquelas cuestións económicas polas que están interesados.

Coa sección *Aprende na rede*, continúaase co traballo en relación ás competencias sobre o tratamento da información e a competencia dixital para aprender a aprender e sobre o sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Bibliografía

- CABRERA, Andrés: *Materiales didácticos: economía*. Madrid, MEC, 1993.
- MANKIW, Gregory: *Principios de economía*. McGraw-Hill, 1998.
- STIGLITZ, Joseph: *Economía*. Ariel, 1995.
- KOUGMAN: *Economía internacional*. McGraw-Hill.

Recursos na rede

- Informes anuais sobre o estado do mundo do Worldwatch Institute: www.worldwatch.org/
- Páxina da Organización para a Cooperación e o Desenvolvemento Económico: www.ocde.org

7.-CRITERIOS DE AVALIACIÓN RELACIONADOS COS RESPECTIVOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS BÁSICAS E CONCRECIÓN DOS MÍNIMOS EXIXIBLES

Cráterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Compe tencias clave	Mínimos esixibles
B1.1. Explicar o problema da escasez: recursos escasos e necesidades ilimitadas.	ECB1.1.1. Recoñece a escasez e a correspondente necesidade de elixir entre decisións alternativas, como problema máis determinante para afrontar en todo sistema económico	CAA CMCCT	-Escasez de recursos e necesidade de elixir - Distintos tipos de necesidades -Bens e servizos que satisfacen necesidades -Como elixir en economía
B1.2. Observar os problemas económicos dunha sociedade, así como analizar e expresar unha valoración crítica das formas de resolución desde o punto de vista dos sistemas económicos.	ECB1.2.1. Analiza as respostas ás preguntas clave sobre a organización dos principais sistemas económicos. ECB1.2.2. Relaciona, para a súa interpretación, os cambios máis recentes no escenario económico mundial coas circunstancias técnicas, económicas, sociais e políticas que os explican, a partir de	CSC CMCCTC D CSC CD	-Los sistemas económicos -Que producir? -Como producir? -Para quen producir? -Sistema de economía de mercado o sistema capitalista -Sistema de planificación central o sistema socialista -Sistema de economía mixta

	casos concretos de análise. ECB1.2.3. Compara sistemas económicos, utilizando exemplos actuais do ámbito internacional	CAA CAA CD CSC	
B1.3. Comprender o método científico que se utiliza na área da economía, así como identificar as fases da investigación científica en economía e os modelos económicos	ECB1.3.1. Distingue as proposicións económicas positivas das proposicións económicas normativas. ECB1.3.2. Interpreta os modelos de representación da realidade económica, e emprega os termos e a metodoloxía apropiados para analizar problemas económicos concretos.	CAA CMCCT CCL CMCCTC D	-Economía positiva e Economía normativa -Os modelos económicos e a súa linguaxe
Bloque 2. A actividade productiva			
B2.1. Analizar as características principais do proceso produtivo.	ECB2.1.1. Expressa unha visión integral do funcionamento do sistema produtivo partindo do estudo da empresa e a súa participación en sectores económicos, así como a súa conexión e interdependencia.	CAA CCL CSC	-Os factores de produción -Os sectores económicos e interdependencia
B2.2. Explicar as razóns do proceso de división técnica do traballo.	ECB2.2.1. Relaciona o proceso de división técnica do traballo coa interdependencia económica nun contexto global. ECB2.2.2. Clasifica e define os factores produtivos, e describe as relacións entre produtividade, eficiencia e tecnoloxía.	CSC CMCCT CCL	-Proceso de división técnica do traballo -Interdependencia económica -Os factores produtivos -Tipos de factores produtivos -A eficiencia na produción -Produtividade como indicador da eficiencia
B2.3. Identificar os efectos da actividade empresarial para a sociedade e a vida das persoas.	ECB2.3.1. Analiza para explicar as repercusións da actividade das empresas, tanto nun ámbito próximo coma nun ámbito internacional.	CSIEE CCL	-Os axentes económicos -As relacións entre os axentes económicos -As posibilidades de

			producción dun país -As claves do crecemento económico
B2.4. Expresar os obxectivos e as funcións principais das empresas, utilizando referencias reais do ámbito próximo e transmitindo a utilidade que se xera coa súa actividade.	ECB2.4.1. Distingue e interpreta os obxectivos e as funcións das empresas ECB2.4.2. Explica a función creadora de utilidade dos bens das empresas.	CSIEE CAA CD CCL	-Funcións da empresa -Obxectivos da empresa -A creación de valor
B2.5. Relacionar e distinguir a eficiencia técnica e a eficiencia económica	ECB2.5.1. Determina e interpreta a eficiencia técnica e económica a partir dos casos formulados.	CD CMCCT	-Eficiencia técnica e económica. Cálculo e interpretación
B2.6. Calcular e controlar os custos e os beneficios das empresas, e representar e interpretar gráficos relativos a eses conceptos.	ECB2.6.1. Calcula, clasifica e utiliza diversos tipos de custos, fixos e variables, totais, medios e marxinais, e representa e interpreta gráficos de custos. ECB2.6.2. Calcula, analiza e interpreta os beneficios dunha empresa a partir de supostos de ingresos e custos dun período.	CMCCT CD CMCCT CD	-Costes, ingresos e beneficios -Tipos de costes: Fixos, variables, totais, medios e marxinais -Limiar de rentabilidade: concepto e cálculo
B2.7. Analizar, representar e interpretar a función de produción dunha empresa a partir dun caso dado.	ECB2.7.1. Representa e interpreta gráficos de produción total, media e marxinal, a partir de supostos dados.	CMCCT CD	-Cálculo, interpretación e gráficos de produción total, media e marxinal
Bloque 3: o mercado e o sistema de prezos			
B3.1. Interpretar, a partir do funcionamento do mercado, as variacións en cantidades demandadas e ofertadas de bens e servizos en función de distintas variables.	ECB3.1.1. Representa graficamente os efectos das variacións das variables no funcionamento dos mercados.	CMCCTC D	-Intercambio e mercado -A demanda -Desprazamentos da curva de demanda -A oferta -Desprazamentos da curva de oferta - O equilibrio de mercado -A elasticidade-prezo de demanda
B3.2. Analizar o funcionamento de	ECB3.2.1. Analiza e compara o funcionamento dos tipos de mercados, e explica as súas	CMCCT CCL	-A estrutura dos mercados -Os mercados de

<p>mercados reais e observar as súas diferenzas cos modelos, así como as súas consecuencias para os/as consumidores/as, as empresas ou os estados.</p>	<p>diferenzas.</p> <p>ECB3.2.2. Aplica a análise dos tipos de mercados a casos reais identificados a partir da observación do ámbito máis inmediato.</p> <p>ECB3.2.3. Valora de forma crítica os efectos que se derivan sobre os axentes interviniente nos diversos mercados.</p>	<p>CAA CSC</p> <p>CSC-</p>	<p>competencia prefecta</p> <ul style="list-style-type: none"> -O monopolio -O oligopolio -A competencia monopolística -A discriminación de precios
Bloque 4. A macroeconomía			
<p>B4.1. Distinguir as principais magnitudes macroeconómicas, operar con elas e analizar as súas interrelacións, valorando os inconvenientes e as limitacións que presentan como indicadores da calidade de vida.</p>	<p>ECB4.1.1. Mide, interpreta e expresa as principais magnitudes macroeconómicas como indicadores da situación económica dun país.</p> <p>ECB4.1.2. Relaciona as principais macromagnitudes e utilíaaas para establecer comparacións con carácter global.</p> <p>ECB4.1.3. Analiza de forma crítica os indicadores estudados e valora o seu impacto, os seus efectos e as súas limitacións para medir a calidade de vida.</p>	<p>CMCCTC D</p> <p>CS</p> <p>CCL</p> <p>CAA</p> <p>CSC</p> <p>CSC</p>	<ul style="list-style-type: none"> -A perspectiva global da economía -A medición do crecemento dunha economía -Que é e como se mide o PIB -Magnitudes derivadas do PIB - O PIB dende a perspectiva de gasto nacional -A distribución da renda - Críticas ao PIB como indicador económico -IDH
<p>B4.2. Interpretar datos e indicadores económicos básicos e a súa evolución</p>	<p>ECB4.2.1. Utiliza e interpreta a información contida en táboas e gráficos de variables macroeconómicas e a súa evolución no tempo.</p> <p>ECB4.2.2. Considera investigacións e publicacións económicas de referencia como fonte de datos específicos, e reconece os métodos de estudo utilizados por economistas.</p> <p>ECB4.2.3. Opera con variables económicas mediante</p>	<p>CMCCTC D</p> <p>CAA CD</p> <p>CD</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da renda nacional a renda por habitante -As relacións entre renda e riqueza nacional -A curva de Lorenz

	aplicacións informáticas, análizas e interpretacións, e presenta as súas valoracións de carácter persoal.	CMCCT	
B4.3. Valorar a estrutura do mercado de traballo e a súa relación coa educación e a formación, analizando de xeito especial o desemprego	<p>ECB4.3.1. Examina e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados co mercado de traballo.</p> <p>ECB4.3.2. Valora a relación da educación e a formación coas probabilidades de obter un emprego e mellores salarios.</p> <p>ECB4.3.3. Investiga e reconece vieiros de ocupación e tendencias de emprego.</p>	<p>CSC CAA</p> <p>CAA CD</p> <p>CD CSIEE</p>	<p>-O mercado de traballo e os seus compoñentes</p> <p>-Mercado de traballo, produtividade e salarios</p> <p>-O problema do desemprego</p> <p>-Tipos de desemprego</p> <p>-Política de emprego e evolución do mercado de traballo</p>
Bloque 5. Aspectos financeiros da Economía			
B5.1. Recoñecer o proceso de creación do diñeiro, os cambios no seu valor e a forma en que estes se miden.	ECB5.1.1. Analiza e explica o funcionamento do diñeiro e do sistema financeiro nunha Economía.	<p>CSC</p> <p>CMCCTC D CCL</p>	<p>-O diñeiro e as súas funcións</p> <p>-A oferta e a demanda monetaria</p>
B5.2. Describir as teorías explicativas sobre as causas da inflación e os seus efectos sobre os/as consumidores/as, as empresas e o conxunto da economía.	ECB5.2.1. Recoñece as causas da inflación e valora as súas repercusións económicas e sociais.	<p>CSC</p> <p>CMCCTC D CCL</p>	<p>-A inflación :causas e efectos</p> <p>-Colectivos perjudicados e beneficiados pola inflación</p>
B5.3. Explicar o funcionamento do sistema financeiro e coñecer as características dos seus principais produtos e mercados.	ECB5.3.1. Valora o papel do sistema financeiro como elemento canalizador do aforo ao investimento, e identifica os produtos e os mercados que o compoñen.	<p>CAA</p> <p>CSC CD</p>	-O prezo do diñeiro: o tipo de interés
B5.4. Analizar os tipos de política monetaria.	ECB5.4.1. Razona de forma crítica, en contextos reais, sobre as accións de política monetaria e o seu impacto económico e social.	<p>CAA CMCCTC C</p>	-La política monetaria de la zona euro
B5.5. Identificar o papel do Banco Central Europeo e a	ECB5.5.1. Identifica os obxetivos e a finalidade do Banco Central Europeo, e razona sobre o seu	<p>CSC</p> <p>CMCCTC</p>	-Los instrumentos de la política monetaria en la UEM

estrutura da súa política monetaria.	papel e o seu funcionamento. ECB5.5.2. Describe os efectos das variacións dos tipos de xuro na economía.	D CCL	-Política monetaria expansiva y restrictiva
Bloque 6. El contexto internacional da Economía			
B6.1. Analizar os fluxos comerciais entre dúas economías.	ECB6.1.1. Identifica e describe os fluxos comerciais internacionais.	CSC CCL CMCCT	-Las razones del comercio internacional
B6.2. Examinar os procesos de integración económica e describir os pasos que se produciron no caso da Unión Europea.	ECB6.2.1. Explica o proceso de cooperación e integración económica producido na Unión Europea, e reflexiona para valorar as repercusións e as implicacións para España nun contexto global.	CSC CCL	-Cooperación internacional fronte a proteccionismo -Procesos de integración económica -La Unión Europea
B6.3. Analizar e valorar as causas e as consecuencias da globalización económica, así como o papel dos organismos económicos internacionais na súa regulación.	ECB6.3.1. Expresa as razóns que xustifican o intercambio económico entre países. ECB6.3.2. Describe as implicacións e os efectos da globalización económica nos países e reflexiona sobre a necesidade da súa regulación e da súa coordinación.	CSC CCL CAA CD CMCCT CSC	-Cambios en la economía mundial -Globalización económica -Factores de la globalización -Dimensiones y efectos de la globalización
Bloque 7. Desequilibrios económicos y el papel del Estado en la economía			
B7.1. Reflexionar sobre o impacto do crecemento e as crises cíclicas na economía e os seus efectos na calidade de vida das persoas, o ambiente e a distribución da riqueza a nivel local e mundial.	ECB7.1.1. Identifica e analiza os factores e as variables que inflúen no crecemento económico, no desenvolvemento e na redistribución da renda. ECB7.1.2. Diferencia os conceptos de crecemento e de desenvolvemento. ECB7.1.3. Recoñece e explica as consecuencias do crecemento sobre a repartición da riqueza, sobre o ambiente e sobre a calidade de vida. ECB7.1.4. Analiza de forma práctica os modelos de desenvolvemento dos países emerxentes e as oportunidades	CSC CMCCT CD CCL CMCCT CSC CCL CAA CD CSC CMCCT	-Grandes retos da economía mundial -Crecemento económico e desenvolvemento -Consecuencias do crecemento -As desigualdades e a pobreza no mundo

	<p>que teñen os países en vías de desenvolvemento para crecer e progresar.</p> <p>ECB7.1.5. Reflexiona sobre os problemas ambientais e a súa relación co impacto económico internacional analizando as posibilidades dun desenvolvemento sustentable.</p> <p>ECB7.1.6. Desenvolve actitudes positivas en relación co medioambiente e valora a consideración da protección do medioambiente na toma de decisións económicas.</p> <p>ECB7.1.7. Identifica os bens ambientais como factor de produción escaso, que proporciona inputs e recolle refugallos e residuos, o que supón valorar os custos asociados.</p> <p>ECB7.1.8. Recoñece a evolución cíclica da actividade económica, describe as fases, as representa graficamente e considera as súas consecuencias sociais.</p>	<p>CSC CMCCT</p> <p>CSC CAA</p> <p>CSC CMCCT</p> <p>CSC CMCCT</p>	<p>-Desenvolvemento sustentable</p> <p>-Protección do medioambiente</p> <p>-Crecemento económico e medioambiente</p> <p>-Economía e medioambiente -Os ciclos económicos</p>
--	--	---	---

8- ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE ASOCIADAS A CADA BLOQUE DE CONTIDO

Bloque	Obx	Contidos	Actividades de aprendizaxe	Tem_ Horas
Bloque 1. Economía e escaseza. A organización da actividade económica	i,l	B1.1. Escaseza, elección e asignación de recursos. Custo de oportunidade.	<p>Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>Identifica os axentes económicos e o conflito entre os recursos dispoñibles e as necesidades, clasificando as mesmas según a súa importancia e diferenciando entre os conceptos de pobreza e escaseza.</p> <p>Realiza unha clasificación dos bens segundo a súa natureza, función, grao de elaboración, relación que manteñen entre si e segundo a titularidade.</p> <p>Coñece o concepto de custo de oportunidade e identifícao en diferentes situacións cotiás.</p> <p>Valora a existencia de custos irrecuperables e identifícaos en distintas situacións</p> <p>Recoñece e valora a importancia para o método económico da análise marxinal e o estudo dos incentivos que moven aos axentes económicos.</p>	5
Bloque 1. Economía e escaseza. A organización da actividade económica	a,h,i,l	B1.2. Mecanismos de asignación de recursos. B1.3. Análise e comparación dos sistemas económicos.	<p>Comprende as vantaxes do comercio e a especialización na organización das economías de mercado.</p> <p>Identifica os fallos do mercado na nosa sociedade e mostra unha actitude crítica ante a sociedade de consumo na que vive</p>	6
Bloque 1. Economía e escaseza. A organización da actividade económica	i,l	B1.4. Economía como ciencia: actividade económica e sociedade. B1.5. Principios na toma de decisións	<p>Distingue as proposicións económicas positivas das proposicións económicas normativas.</p> <p>Interpreta os modelos de representación</p>	4

		<p>económicas.</p> <p>B1.6. Modelos económicos. Economía positiva e normativa.</p> <p>B1.7. Información económica: interpretación de datos e gráficos.</p>	<p>da realidade económica, e emprega os termos e a metodoloxía apropiados para analizar problemas económicos concretos.</p>	
Bloque 2. A actividade produtiva	i,l,m,q	B2.1. Proceso produtivo e factores de produción.	<p>Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>Reflexiona, a través de dous casos concretos, sobre o proceso produtivo e a mellora tecnolóxica.</p> <p>Aprende a importancia dos sectores económicos e a súa evolución na economía española.</p>	2
Bloque 2. A actividade produtiva	i,l	B2.2. División técnica do traballo, produtividade e interdependencia.	<p>Entende o concepto de división técnica do traballo.</p> <p>Distingue os diferentes tipos de factores produtivos e sinala exemplos.</p> <p>Comprende a clasificación dos factores segundo a natureza do capital que acheguen.</p> <p>Analiza as consecuencias que ten a interdependencia económica.</p>	2
Bloque 2. A actividade produtiva	a,h,i,l,m	B2.3. Globalización: cambios no sistema produtivo ou na organización da produción.	<p>Reflexiona sobre os límites do crecemento económico a partir do concepto de factor produtivo.</p>	2
Bloque 2. A actividade produtiva	a,h,i,m	B2.4. Empresa: obxectivos e funcións.	<p>Analiza o funcionamento básico dunha empresa a través do ciclo de produción.</p> <p>Identifica os compoñentes e obxectivos das empresas.</p> <p>Recoñece as funcións das empresas dentro do sistema económico-social.</p>	2
Bloque 2. A	i,l,m	B2.5. Eficacia,	<p>Calcula a produtividade e reflexiona</p>	2

actividade produtiva		eficiencia e efectividade. B2.6. Eficiencia na produción: eficiencia técnica e económica.	sobre como pode mellorarse. Interpreta o gráfico da FPP e aplicación aos conceptos de eficiencia, custo de oportunidade e crecemento económico Aplica á súa vida diaria o concepto de produtividade e eficiencia para mellorar os seus resultados académicos.	
Bloque 2. A actividade produtiva	i,l,m	B2.7. Custos de produción. Cálculo e análise dos custos de produción e dos beneficios.	Calcula os custos de produción e beneficios . Analiza os custos de produción e dos beneficios	3
Bloque 2. A actividade produtiva	i,l,m	B2.8. Función de produción.	Interpreta a función de produción. Calcula os rendementos decrecentes.	3
Bloque 3. O mercado e o sistema de prezos	i,l,m	B3.1. Curva de demanda. Movementos ao longo da curva de demanda e desprazamentos na curva de demanda. Elasticidade da demanda. B3.2. Curva de oferta. Movementos ao longo da curva de oferta e desprazamentos na curva da oferta. Elasticidade da oferta. B3.3. Equilibrio do mercado.	Realiza un mapa conceptual do bloque Describe a interacción que se produce entre oferentes e demandantes nun mercado para acordar un prezo e unha cantidade comprada e vendida. Constrúe a curva de demanda por interpolación a partir de pares de datos cantidade-prezo. Interpreta en termos económicos a pendente negativa da función de demanda. Diferenza entre movementos ao longo da curva de demanda e desprazamentos da curva de demanda. Explica os efectos das variacións no prezo dos bens relacionados, a renda dispoñible e as preferencias sobre a curva de demanda. Interpreta gráficamente os efectos dos cambios nas condicións de demanda como desprazamentos da curva de	14

			<p>demanda.</p> <p>Identifica o prezo do ben en cuestión, os custos dos recursos produtivos e os obxectivos empresariais como factores condicionantes da oferta das empresas.</p> <p>Indica mediante exemplos as consecuencias de variacións en cada un dos factores determinantes da oferta sobre esta última.</p> <p>Constrúe a curva de oferta por interpolación a partir de pares de datos cantidade-prezo.</p> <p>Interpreta en termos económicos a pendente positiva da función de oferta.</p> <p>Diferenza entre movementos ao longo da curva de oferta e desprazamentos da curva de oferta.</p> <p>Explica os efectos das variacións nos custos de produción e nos obxectivos empresariais sobre a curva de oferta.</p> <p>Interpreta gráficamente os efectos dos cambios nas condicións de demanda como desprazamentos da curva de demanda.</p> <p>Interpreta gráficamente o equilibrio de mercado como punto de coincidencia dos plans de produtores e consumidores.</p> <p>Calcula o punto de equilibrio como intersección de curvas de oferta e demanda obtidas por interpolación a partir de pares de datos cantidade-prezo</p>	
Bloque 3. O mercado e o sistema de prezos	a,h,i,l,m	<p>B3.4. Estructuras de mercado e modelos de competencia.</p> <p>B3.5. Competencia perfecta. Competencia imperfecta.</p> <p>Monopolio.</p> <p>Oligopolio.</p>	<p>Diferencia os mercados de competencia perfecta daqueles de competencia imperfecta.</p> <p>Reflexionar críticamente sobre as consecuencias que ten a falta de</p>	7

		Competencia monopolística.	competencia sobre o funcionamento dos mercados. Caracteriza os mercados de competencia perfecta, competencia monopolística, oligopolio e monopolio atendendo ao seu grao de concentración e á capacidade de cada empresa para influír no prezo	
Bloque 4. A macroeconomía	g,h,i,l	B4.1. Macromagnitudes: produción. Renda. Gasto. B4.2. Equilibrio macroeconómico: demanda e oferta agregadas. B4.3. Inflación e tipos de xuro. B4.4. Os vínculos dos problemas macroeconómicos e a súa interrelación.	Realiza un mapa conceptual do bloque Identifica produción, emprego, prezos e crecemento como variables esenciais da economía. Define macroeconomía como a disciplina que estuda a economía no seu conxunto, en contraposición á microeconomía. Identifica o PIB, as taxas de desemprego e o IPC como indicadores de produción, emprego e prezos, respectivamente. Razona as consecuencias positivas do control da inflación, da redución do desemprego e da existencia de crecemento económico.	15
Bloque 4. A macroeconomía	g,i,l	B4.5. Indicadores do desenvolvemento da sociedade: as macromagnitudes e as súas limitacións.	Describe o conxunto de elementos que se inclúen na definición do PIB, así como aqueles que quedan excluídos deste indicado Concibe o PIB como suma dos diversos compoñentes da demanda agregada. Calcula o PIB polo método do gasto a partir de datos estatísticos. Concibe o PIB como suma dos valores engadidos das diversas ramas da economía. Calcula o PIB polo método do valor engadido a partir de datos	17

			<p>simplificados.</p> <p>Concibe o PIB como suma das diversas rendas pagas nunha economía.</p> <p>Calcula o PIB polo método da renda a partir de datos simplificados.</p> <p>Identifica elementos concretos da economía que non son medidos polo PIB, como a economía mergullada, as externalidades ou calidade dos bens producidos.</p> <p>Detecta a incapacidade do PIB e do PIB per cápita para dar conta da desigualdade na distribución da renda.</p> <p>Reflexiona críticamente sobre as limitacións dos indicadores anteriores e describe o IDH como exemplo de indicador que pretende superar algunhas delas.</p>	
Bloque 4. A macroeconomía	a,h,i,l,m	B4.6. Mercado de traballo. Desemprego: tipos e causas.	<p>Diferenza entre poboación total, poboación activa e poboación desempregada.</p> <p>Calcula taxas de actividade, de paro e de ocupación a partir de datos estatísticos.</p> <p>Diferenza entre desemprego cíclico, estacional, estrutural.</p> <p>Explica os efectos do desemprego nunha economía.</p>	10
Bloque 4. A macroeconomía	a,g,h,i,l,q	B4.7. Políticas contra o desemprego. O desemprego en Galicia.	<p>Describe as principais políticas de emprego en función das clases de desemprego que buscan reducir.</p>	3
Bloque 5. Aspectos financeiros da Economía	i,l	<p>B5.1. O diñeiro na Economía: tipoloxía e funcionamento.</p> <p>B5.2. Proceso de creación do diñeiro.</p>	<p>Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>Describe a natureza do diñeiro fiduciario a través das funcións que cumpre na sociedade.</p> <p>Describe o proceso de creación de</p>	4

			diñeiro bancario a partir do coeficiente de caixa	
Bloque 5. Aspectos financeiros da Economía	a,d,h,i,l	B5.3. Teorías explicativas da inflación.	Explica as distintas teorías sobre a inflación.	2
Bloque 5. Aspectos financeiros da Economía	i,l	B5.4. Sistema financeiro. Novas formas de financiamento.	Describe a función do sistema financeiro na economía e caracteriza os produtos financeiros como instrumentos para o cumprimento da devandita función.	3
Bloque 5. Aspectos financeiros da Economía	a,d,h,i,l	B5.5. Política monetaria: instrumentos.	Describe os obxectivos da política monetaria, os seus instrumentos e o dobre sentido que esta pode asumir, explicando os seus efectos nos indicadores macroeconómicos clave.	3
Bloque 5. Aspectos financeiros da Economía	i,l,a,h,i,l	B5.6. Banco Central Europeo. B5.7. Mecanismos da oferta e demanda monetaria: efectos sobre os tipos de xuro.	<p>Compara a natureza e funcións do Banco de España e dos diversos tipos de banca que operan no sistema financeiro español.</p> <p>Explica a estrutura e funcionamento da Bolsa de valores española.</p> <p>Describe os determinantes da demanda de diñeiro e do tipo de interese, así como os agregados monetarios</p> <p>Diferenza entre a oferta dun mercado concreto e a oferta agregada.</p> <p>Diferenza entre a demanda dun mercado concreto e a demanda agregada.</p> <p>Concibe o PIB como indicador do nivel de demanda agregada.</p> <p>Identifica o nivel medio de prezos, a cantidade de diñeiro na economía, o nivel de renda e os impostos como factores que condicionan a función da demanda agregada.</p> <p>Explica, representa gráficamente e interpreta en termos económicos a función da demanda agregada.</p>	4

			<p>Identifica o nivel medio de prezos, os custos de produción e as expectativas empresariais como factores que condicionan a función da oferta agregada.</p> <p>Explica, representa gráficamente e interpreta en termos económicos a función da oferta agregada.</p> <p>Describe o equilibrio macroeconómico como resultado da interacción das forzas internas do mercado, as políticas macroeconómicas e as perturbacións externas ao mercado.</p> <p>Interpreta gráficamente o equilibrio de mercado como intersección entre as curvas da oferta e a demanda agregadas.</p>	
Bloque 6. O contexto internacional da economía	g,i,l	<p>B6.1. Comercio internacional: causas e teorías.</p> <p>B6.2. Balanza de pagamentos, con especial referencia á española.</p>	<p>Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>Explica a existencia de comercio internacional a través da noción de vantaxe comparativa.</p> <p>Define o libre comercio e identifica os fundamentos teóricos dos principais argumentos na súa defensa.</p> <p>Interpreta o libre comercio como ausencia de barreiras comerciais entre países.</p> <p>Identifica a mellora na eficiencia, o fomento da competencia, a maior variedade de produtos e as economías de escala como principais argumentos en favor do libre comercio.</p> <p>Explica analiticamente a contribución das importacións e das exportacións á demanda agregada.</p> <p>Identifica os custos de produción e a demanda como factores de fondo que potencian o comercio internacional.</p>	8

			<p>Explica mediante un exemplo numérico sinxelo a noción de vantaxe comparativa.</p> <p>Describe o lugar da vantaxe comparativa na explicación económica da especialización internacional.</p> <p>Caracteriza a balanza de pagos como documento contable de partida dobre.</p> <p>Describe a estrutura da balanza de pagos, diferenciando a balanza por conta corrente, a de capital e a financeira.</p> <p>Interpreta a información dunha balanza de pagos construída con datos simplificados.</p> <p>Analiza a balanza de pagos española, interpretando as magnitudes e os saldos das súas balanzas.</p>	
Bloque 6. O contexto internacional da economía	a,i,l	B6.3. Cooperación e integración económica. B6.4. Unión Europea (UE)	Diferencia os organismos internacionais de cooperación económica dos de cooperación política.	2
Bloque 6. O contexto internacional da economía	a,b,h,i,l,q	B6.5. Globalización económica e financeira: causas e consecuencias. B6.6. Organismos económicos internacionais: mecanismos de regulación.	<p>Concibe a globalización como proceso de creación dun mercado mundial sen fronteiras xeográficas.</p> <p>Identifica a tecnoloxía, a normalización, o financiamento, a homoxeneización e o liberalismo económico como factores que potencian a globalización.</p> <p>Describe diferenciadamente os ámbitos comercial, produtivo e financeiro da globalización.</p> <p>Identifica a inestabilidade, a desigualdade e a degradación do medio ambiente como procesos negativos que se agravaron coa globalización.</p> <p>Identifica a estabilidade cambiaria, a liquidez internacional e o crédito como</p>	4

			<p>funcións principais do FMI e do Banco Mundial.</p> <p>Describe a función da Organización Mundial do Comercio e describe os seus principios básicos.</p> <p>Identifica a coordinación e a consulta entre países como finalidade básica da OCDE.</p>	
<p>Bloque 7. Desequilibrios económicos e o papel do estado na economía</p>	a,b,c,i,l	<p>B7.1. Ciclos económicos: crises na economía. B7.2. Políticas macroeconómicas de crecemento, estabilidade e desenvolvemento. B7.3. Ambiente: recurso sensible e escaso. B7.4. Pobreza e subdesenvolvemento: causas e posibles vías de solución</p>	<p>Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>Caracteriza a inestabilidade cíclica como expresión das fluctuacións da economía.</p> <p>Valora as consecuencias de que o Estado interveña ou non no caso dunha crise económica.</p> <p>Describe mecanismos concretos polos que o sector público, a través das políticas macroeconómicas, pode reactivar unha economía en crise.</p> <p>Identifica o crecemento, o pleno emprego e a estabilidade de prezos como principais obxectivos da política macroeconómica.</p> <p>Identifica a sustentabilidade e a equidade como criterios que condicionan a concreción das políticas macroeconómicas.</p> <p>Describe as variables económicas de actuación das políticas fiscal, monetaria, exterior e de rendas.</p> <p>Relaciona funcións provedora, reguladora, estabilizadora, redistributiva e fiscal do Estado cos obxectivos da política económica.</p> <p>Describe os ámbitos de actuación e resultados en materia ambiental na UE.</p> <p>Explica as principais clases de medidas que levan a cabo os estados para</p>	5

			<p>resolver os problemas ambientais.</p> <p>Describe os principios de cautela, acción preventiva, prevención na fonte e «quen contamina paga» como normas reitoras das políticas ambientais no ámbito da UE.</p> <p>Identifica os trazos que caracterizan á maioría dos países subdesarrollados.</p> <p>Describe o círculo vicioso da pobreza.</p> <p>Diferencia desenvolvemento económico e desenvolvemento humano.</p>	
Bloque 7. Desequilibrios económicos e o papel do estado na economía	a,c,i,l	<p>B7.5. Política fiscal e orzamentos públicos.</p> <p>B7.6. O Estado na economía: funcións.</p> <p>B7.7. Os fallos do mercado e a intervención do sector público.</p> <p>B7.8. Redistribución de renda e riqueza: igualdade de oportunidades.</p>	<p>Define a política fiscal como actuación intencionada do sector público sobre o seu propia estrutura ingresos e gastos para influír na economía.</p> <p>Identifica os programas de obras públicas, os plans de emprego, as transferencias e a modificación de tipos impositivos como os principais instrumentos de política fiscal discrecional.</p> <p>Identifica os impostos proporcionais e progresivos, así como as cotizacións á Seguridade Social e as prestacións por desemprego, como principais estabilizadores automáticos.</p> <p>Explica os efectos dunha política fiscal expansiva ou restritiva sobre a produción, o emprego e os prezos, a través da influencia da política fiscal na renda dispoñible e a demanda agregada.</p> <p>Explica os Orzamentos Xerais do Estado como documento que ordena os ingresos a súa orixe e os gastos segundo o seu destino.</p> <p>Identifica os tributos e as cotizacións sociais como principais fontes de ingresos do Estado en España.</p>	5

			<p>Diferenza entre gastos correntes, gastos de investimento, transferencias e subvencións.</p> <p>Identifica o lugar do gasto público na demanda agregada.</p> <p>Interpreta o saldo orzamentario como diferenza entre os ingresos e os gastos do Estado nun período determinado.</p> <p>Explica a diferenza entre déficit cíclico e déficit estrutural.</p> <p>Identifica a emisión de débeda, a subida de impostos e o aumento do diñeiro en circulación como opcións a curto prazo para financiar o déficit público.</p>
--	--	--	---

9. INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE

Estándares de aprendizaxe	Instrumentos de avaliación
ECB1.1.1. Recoñece a escaseza e a correspondente necesidade de elixir entre decisións alternativas, como problema máis determinante para afrontar en todo sistema económico	<p>Probas obxetivas. Proba escrita que conste de preguntas abertas, para identificar o problema económico básico, tanto a nivel individual como social, relacionando as múltiples necesidades coa escaseza de recursos para satisfacelas.</p> <p>Tamén a partir de exemplos apropiados en que se poña de manifesto a necesidade de elixir, identificar o custo de oportunidade.</p>
<p>ECB1.2.1. Analiza as respostas ás preguntas clave sobre a organización dos principais sistemas económicos.</p> <p>ECB1.2.2. Relaciona, para a súa interpretación, os cambios máis recentes no escenario económico mundial coas circunstancias técnicas, económicas, sociais e políticas que os explican, a partir de casos concretos de análise.</p> <p>ECB1.2.3. Compara sistemas</p>	<p>Probas obxetivas. Proba escrita que conste de preguntas abertas, relación de conceptos, elección entre varias respostas posibles que consistan en:</p> <p>Caracterizar os problemas económicos básicos aos que se enfrenta calquera organización económica, utilizando exemplos apropiados.</p> <p>Identificar os principais trazos diferenciais dos distintos sistemas económicos</p>

<p>económicos, utilizando exemplos actuais do ámbito internacional.</p>	<p>Describir os problemas económicos básicos aos que se enfrontan os axentes económicos e toda organización económica.</p> <p>Coñecer os fundamentos do funcionamento das economías de mercado.</p> <p>Valorar de forma crítica as vantaxes e inconvenientes da economía de mercado.</p> <p>Coñecer as bases do funcionamento do sistema de planificación central e os inconvenientes que presenta.</p> <p>Distinguir, de entre varios produtos e servizos ofertados no seo dunha economía mixta, os que son responsabilidade do sistema de mercado e da iniciativa privada e os que son responsabilidade do sector público.</p>
<p>ECB1.3.1. Distingue as proposicións económicas positivas das proposicións económicas normativas.</p> <p>ECB1.3.2. Interpreta os modelos de representación da realidade económica, e emprega os termos e a metodoloxía apropiados para analizar problemas económicos concretos.</p>	<p>Proba escrita que consista en diferenciar razoadamente entre proposicións positivas e normativas, e entre feitos, datos e opinións, e recoñecer, a través de exemplos, cómo as decisións económicas levan implícito un conflito de valores en moitas ocasións.</p> <p>Ademais deberase representar gráficamente e interpretar o modelo económico da fronteira de posibilidades de produción a partir de supostos sinxelos.</p>
<p>ECB2.1.1. Expresa unha visión integral do funcionamento do sistema produtivo partindo do estudo da empresa e a súa participación en sectores económicos, así como a súa conexión e interdependencia.</p>	<p>Probos obxetivos. Proba escrita que conste de preguntas abertas, relación de conceptos, elección entre varias respostas posibles que consistan en:</p> <p>Describir as funcións principais que realizan as empresas.</p> <p>Explicar o funcionamento económico das empresas e esquematizar o ciclo típico de produción.</p> <p>Recoñecemento das funcións sociais e económicas que cumpren as empresas e valoración crítica de actuacións que impliquen falta de ética empresarial.</p>

	<p>Describir a estrutura económica local ou rexional, así como as principais características das empresas españolas.</p>
<p>ECB2.2.1. Relaciona o proceso de división técnica do traballo coa interdependencia económica nun contexto global.</p> <p>ECB2.2.2. Clasifica e define os factores produtivos, e describe as relacións entre produtividade, eficiencia e tecnoloxía.</p>	<p>Proba escrita que consista na observación de procesos de traballo con distinto nivel de división técnica, e identificar os seus elementos contrastando as súas vantaxes e inconvenientes.</p> <p>Interpretar o concepto de produtividade e coñecer as distintas formas que existen para aumentala.</p> <p>A partir dos datos achegados, distinguir entre procesos técnica e economicamente eficientes.</p>
<p>ECB2.3.1. Analiza para explicar as repercusións da actividade das empresas, tanto nun ámbito próximo coma nun ámbito internacional.</p>	<p>Proba escrita na que o alumno teña que:</p> <p>Describir as funcións principais que realizan as empresas, así como o proceso de creación de utilidade que levan a cabo.</p> <p>Explicar o funcionamento económico das empresas e esquematizar o seu ciclo típico de produción.</p> <p>Caracterizar os principais tipos de empresas, sinalando exemplos reais referidos ao contexto próximo así coma internacional.</p> <p>Utilizar o concepto de responsabilidade social das empresas para valorar exemplos reais de actuacións empresariais.</p>
<p>ECB2.4.1. Distingue e interpreta os obxectivos e as funcións das empresas.</p> <p>ECB2.4.2. Explica a función creadora de utilidade dos bens das empresas.</p>	<p>Proba escrita con cuestións dirixidas a que o alumno sexa capaz de:</p> <p>Describir as funcións principais que realizan as empresas, así como o proceso de creación de utilidade que levan a cabo.</p>
<p>ECB2.5.1. Determina e interpreta a eficiencia técnica e económica a partir dos casos formulados.</p>	<p>Proba escrita na que a partir dos datos achegados, o alumno alcance a distinguir entre procesos técnica e economicamente eficientes.</p>
<p>ECB2.6.1. Calcula, clasifica e utiliza diversos tipos de custos, fixos e variables, totais, medios e marxinais, e representa e interpreta gráficos de custos.</p>	<p>Proba escrita de exercicios prácticos para:</p> <p>Calcular ingresos, custos e beneficios a partir dos datos achegados xunto ca resolución de sinxelos problemas de limiar de rendibilidade.</p>

<p>ECB2.6.2. Calcula, analiza e interpreta os beneficios dunha empresa a partir de supostos de ingresos e custos dun período.</p>	<p>Clasificar diversos tipos de custos, fixos e variables, totais, medios e marxinais, e representar e interpretar gráficos de custos.</p>
<p>ECB2.7.1. Representa e interpreta gráficos de produción total, media e marxinal, a partir de supostos dados.</p>	<p>Proba escrita que consistirá en elaborar a función de produción en exemplos sinxelos dos que se acheguen os datos e identificar o momento a partir do cal comezan a operar os rendementos decrecentes.</p>
<p>ECB3.1.1. Representa graficamente os efectos das variacións das variables no funcionamento dos mercados. ECB3.1.2. Define e expresa matematicamente as variables que determinan a oferta e a demanda. ECB3.1.3. Analiza as elasticidades de demanda e de oferta, interpretando os cambios en prezos e cantidades, así como os seus efectos sobre os ingresos totais.</p>	<p>Proba escrita com diferentes cuestións tanto teóricas como prácticas, diferenciadas nas que o alumno sexa capaz de:</p> <p>Coñecer os factores que determinan a oferta e a demanda dos bens e os efectos que as súas variacións provocan sobre elas.</p> <p>Explicar e representar graficamente o proceso de formación de prezos de mercado.</p> <p>A partir de supostos de cambios nos factores que inflúen na demanda e na oferta, explicar e representar graficamente os efectos sobre o equilibrio de mercado.</p> <p>A partir de supostos de cambios nos factores que inflúen na oferta, explicar e representar graficamente os efectos sobre a oferta e sobre o equilibrio de mercado.</p> <p>Aplicar o concepto de elasticidade para interpretar supostos sinxelos de cambios en prezos e cantidades, e analizar o comportamento dos produtores en relación aos ingresos que obteñen coa venda de bens.</p>
<p>ECB3.2.1. Analiza e compara o funcionamento dos tipos de mercados, e explica as súas diferenzas. ECB3.2.2. Aplica a análise dos tipos de mercados a casos reais identificados a partir da observación do ámbito máis inmediato. ECB3.2.3. Valora de forma crítica os efectos que se derivan sobre os axentes interviniente nos diversos mercados.</p>	<p>Proba escrita com distintos tipos de cuestións que van dende explicar e representar graficamente as características e o comportamento do mercado de competencia perfecta, ata a partir de exemplos concretos de mercados de competencia imperfecta, identificar o tipo de mercado, as súas características e o seu comportamento.</p> <p>A proba inclúe un exercicio que consista en comparar os trazos diferenciais dos distintos tipos de mercado, mediante un esquema comparativos dos mesmos.</p> <p>Ademais deberá valorar criticamente as vantaxes e</p>

	inconvenientes dos distintos tipos de mercado, argumentando a resposta.
<p>ECB4.1.1. Mide, interpreta e expresa as principais magnitudes macroeconómicas como indicadores da situación económica dun país.</p> <p>ECB4.1.2. Relaciona as principais macromagnitudes e utilízalas para establecer comparacións con carácter global.</p> <p>ECB4.1.3. Analiza de forma crítica os indicadores estudados e valora o seu impacto, os seus efectos e as súas limitacións para medir a calidade de vida.</p>	<p>Proba escrita na que partir de exemplos axeitados, o alumno deba explicar as cuestións básicas obxecto do estudo da macroeconomía.</p> <p>Incluirá cuestións que consistirán en:</p> <p>Describir que é o PIB e como se mide, especificando que aspectos se recollen nel e cales quedan fóra da súa medición, precisando as diferenzas entre o PIB nominal e o PIB real.</p> <p>Explicar as principais magnitudes macroeconómicas derivadas do PIB.</p> <p>Cuestións nas que a partir de datos elementais, poida calcular e interpretar datos relativos ás magnitudes macroeconómicas básicas.</p> <p>Ademais a partir de indicadores significativos (PIB, IDH), describir a posición económica relativa do noso país no contexto internacional, valorando as vantaxes e inconvenientes que presenta cada un como indicador de progreso</p>
<p>ECB4.2.1. Utiliza e interpreta a información contida en táboas e gráficos de variables macroeconómicas e a súa evolución no tempo.</p> <p>ECB4.2.2. Considera investigacións e publicacións económicas de referencia como fonte de datos específicos, e reconece os métodos de estudo utilizados por economistas.</p> <p>ECB4.2.3. Opera con variables económicas mediante aplicacións informáticas, analízalas e interprétaa, e presenta as súas valoracións de carácter persoal.</p>	<p>Proba escrita na que a partir de textos especializados, de táboas e gráficos de variables macroeconómicas e cos datos achegados, o alumno sexa capaz de:</p> <p>Interpretar correctamente as táboas e gráficos de variables macroeconómicas e extraer a información dos textos especializados referidos ao funcionamento dos mercados e á análise de problemas económicos.</p>
<p>ECB4.3.1. Examina e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados co mercado de traballo.</p> <p>ECB4.3.2. Valora a relación da educación e a formación coas probabilidades de obter un emprego e mellores salarios.</p> <p>ECB4.3.3. Investiga e reconece vieiros de ocupación e tendencias de</p>	<p>Proba escrita na que a partir dos datos achegados, o alumno sexa capaz de:</p> <p>Distinguir entre poboación activa e inactiva, ocupada e desempregada, e calcular e interpretar as taxas de actividade e desemprego.</p> <p>Representar graficamente o mercado de traballo e interpretar os movementos e desprazamentos da oferta</p>

<p>emprego.</p>	<p>e demanda de traballo a través de supostos sinxelos.</p> <p>Describir os distintos tipos de desemprego segundo as causas que o provocan e segundo as persoas afectadas, con referencias a feitos e datos do paro na economía española.</p>
<p>ECB4.4.1. Analiza os datos de inflación e desemprego en España e as alternativas para loitar contra o desemprego e a inflación.</p>	<p>Proba escrita na que o alumno deberá explicar as distintas medidas contra o desemprego, sinalando exemplos concretos, e valorando as súas vantaxes e inconvenientes.</p>
<p>ECB5.1.1. Analiza e explica o funcionamento do diñeiro e do sistema financeiro nunha Economía.</p>	<p>Proba escrita que conste de preguntas abertas, e relación de conceptos relativos a:</p> <p>Recoñecer as distintas funcións do diñeiro nunha economía, sinalando exemplos apropiados en cada caso.</p> <p>Explicar en que consiste o interese.</p> <p>Describir os distintos compoñentes da oferta monetaria, razoando sobre o seu maior ou menor dispoñibilidade e sinalando exemplos.</p> <p>Tamén a partir dun suposto concreto, o alumno terá que explicar o proceso de creación de diñeiro bancario e os seus efectos sobre a oferta monetaria.</p>
<p>ECB5.2.1. Recoñece as causas da inflación e valora as súas repercusións económicas e sociais.</p>	<p>Proba escrita com cuestións dirixidas a comprobar que o alumno é capaz de explicar en que consiste a inflación e como se mide e identificar os seus efectos sobre o conxunto da economía e sobre os distintos colectivos.</p>
<p>ECB5.3.1. Valora o papel do sistema financeiro como elemento canalizador do aforro ao investimento, e identifica os produtos e os mercados que o compoñen.</p>	<p>Proba escrita que conste de preguntas abertas, e relación de conceptos na que o alumno deberá:</p> <p>Describir as funcións dos distintos participantes do sistema financeiro e elaborar un esquema das súas relacións mutuas.</p> <p>Coñecer que son os activos financeiros e cales son as súas características.</p> <p>Identificar os mecanismos básicos do mercado de valores.</p>
<p>ECB5.4.1. Razona de forma crítica, en contextos reais, sobre as accións de política monetaria e o seu impacto económico e social.</p>	<p>Proba escrita na que a partir de exemplos de actuacións de política monetaria, expansiva e restrictiva, o alumno poida explicar e representar graficamente os seus efectos sobre a demanda e a oferta agregadas.</p>

<p>ECB5.5.1. Identifica os obxectivos e a finalidade do Banco Central Europeo, e razoa sobre o seu papel e o seu funcionamento.</p> <p>ECB5.5.2. Describe os efectos das variacións dos tipos de xuro na economía.</p>	<p>Proba escrita que conste de preguntas abertas, e relación de conceptos cos que o alumno demostrará:</p> <p>Entender o sistema de funcionamento do Banco Central Europeo, comprender o mercado global de capitais, xunto co recoñecemento da necesidade dun sistema financeiro internacional estable.</p> <p>Explicar en que consiste o interese e identificar os motivos que inflúen nas variacións dos tipos de interese nunha economía.</p>
<p>ECB6.1.1. Identifica e describe os fluxos comerciais internacionais.</p>	<p>Proba escrita na que o alumno deberá describir os fluxos comerciais internacionais</p>
<p>ECB6.2.1. Explica o proceso de cooperación e integración económica producido na Unión Europea, e reflexiona para valorar as repercusións e as implicacións para España nun contexto global.</p>	<p>Proba escrita na que a partir do exemplo da UE, o alumno sexa capaz de distinguir as formas que pode adoptar un proceso de integración económica, indicando as vantaxes e inconvenientes que presenta.</p> <p>Inclúe cuestións na que demostre coñecer as políticas económicas máis importantes levadas a cabo na UE.</p>
<p>ECB6.3.1. Expresa as razóns que xustifican o intercambio económico entre países.</p> <p>ECB6.3.2. Describe as implicacións e os efectos da globalización económica nos países e reflexiona sobre a necesidade da súa regulación e da súa coordinación.</p>	<p>Proba escrita con varias cuestións que consistan en:</p> <p>Xustificar as razóns do intercambio económico entre países en función dos principios das distintas teorías do comercio internacional.</p> <p>Identificar as distintas seccións da balanza de pagos española.</p> <p>Describir o mecanismo de intercambio de distintas moedas a través dos tipos de cambio e identificar os distintos sistemas de fixación de tipos de cambio.</p> <p>Explicar os factores que afectan á apreciación ou depreciación dunha moeda.</p> <p>Identificar os principais problemas da globalización económica con referencias a exemplos e feitos apropiados.</p>
<p>ECB7.1.1. Identifica e analiza os factores e as variables que inflúen no crecemento económico, no desenvolvemento e na redistribución da renda.</p> <p>ECB7.1.2. Diferencia os conceptos de crecemento e de desenvolvemento.</p> <p>ECB7.1.3. Recoñece e explica as consecuencias do crecemento sobre a</p>	<p>Proba escrita na que o alumno deba:</p> <p>Xustificar a intervención de organismos internacionais na economía a partir dos fallos de mercado.</p> <p>Coñecer cales son as causas que explican o fenómeno da emigración.</p>

<p>repartición da riqueza, sobre o ambiente e sobre a calidade de vida.</p> <p>ECB7.1.4. Analiza de forma práctica os modelos de desenvolvemento dos países emerxentes e as oportunidades que teñen os países en vías de desenvolvemento para crecer e progresar.</p> <p>ECB7.1.5. Reflexiona sobre os problemas ambientais e a súa relación co impacto económico internacional analizando as posibilidades dun desenvolvemento sustentable.</p> <p>ECB7.1.6. Desenvolve actitudes positivas en relación co medioambiente e valora a consideración da protección do medioambiente na toma de decisións económicas.</p> <p>ECB7.1.7. Identifica os bens ambientais como factor de produción escaso, que proporciona inputs e recolle refugallos e residuos, o que supón valorar os custos asociados.</p> <p>ECB7.1.8. Recoñece a evolución cíclica da actividade económica, describe as fases, as representa graficamente e considera as súas consecuencias sociais.</p>	<p>Identificar os obxectivos dun proceso de desenvolvemento e as súas características.</p> <p>Identificar as distintas características dos países subdesenvolvidos, sinalando exemplos ilustrativos destas características.</p> <p>Sinalar as posibles causas do subdesenvolvemento a partir de distintas teorías.</p> <p>Valorar a influencia que ten sobre o medio ambiente o modelo de crecemento económico actual.</p>
<p>ECB7.2.1. Distingue e explica as funcións do Estado: fiscais, estabilizadoras, redistributivas, reguladoras e provedoras de bens e servizos públicos.</p> <p>ECB7.2.2. Identifica os principais fallos do mercado, as súas causas e os seus efectos para os axentes que interveñen na Economía, e as opcións de actuación por parte do Estado.</p> <p>ECB7.2.3. Clasifica e describe os elementos integrantes dos orzamentos públicos e argumenta a necesidade de prever os ingresos e os gastos, e controlar a súa execución</p>	<p>Proba escrita na que a través de exemplos sinxelos, o alumno sexa capaz de:</p> <p>Explicar os distintos fallos do mercado, relacionándoos coas actuacións que leva a cabo o Estado para corrixilos</p> <p>Identificar, a partir de casos apropiados, as distintas funcións do sector público dentro dunha economía mixta, con referencia aos instrumentos que utiliza na súa intervención.</p> <p>Describir os distintos tipos de gasto público, diferenciando entre gastos reais e de transferencia.</p> <p>Coñecer a diferenza existente entre déficit público e débeda pública.</p> <p>Explicar os distintos tipos de ingresos públicos, diferenciando entre impostos directos e indirectos, e sinalando exemplos apropiados.</p>

	<p>Distinguir entre impostos progresivos, proporcionais e regresivos, e analizar exemplos concretos de impostos para entender o seu carácter redistributivo.</p> <p>A partir de exemplos de actuacións de política fiscal, explicar e representar graficamente os seus efectos sobre a demanda e a oferta agregadas.</p>
--	--

10. METODOLOXÍA

A metodoloxía é a forma concreta na que se organizan, regulan e relaciónanse entre si os diversos compoñentes que interveñen no proceso de aprendizaxe: obxectivos, contidos, actividades, avaliación, recursos e medios didácticos; e, especialmente, alumnado, profesorado e comunidade educativa.

A metodoloxía didáctica do Bacharelato favorecerá a capacidade do alumno para aprender en por si, para traballar en equipo e para aplicar os métodos apropiados de investigación. Concederase importancia á relación dos aspectos teóricos das materias coas súas aplicacións prácticas na sociedade.

A materia de Economía artículase ao redor de tres eixos organizativos relativos a: métodos de investigación social, identificación de problemas e formulación de hipótese e procura, recollida e tratamento da información, os procedementos explicativos, e ás técnicas de comunicación.

Propóñense unhas *estratexias metodolóxicas* básicas:

- Que partan de problemas ou de cuestións próximas á contorna e que sexan motivadoras.
- Que teñan potencialidade para desencadear procesos de aprendizaxe significativa.
- Que teñan en conta os esquemas de pensamento e as concepcións dos alumnos e alumnas, favorecendo o traballo dos mesmos e a súa autonomía na aprendizaxe.
- Que propicien a indagación, baseándose na recollida e análise de información de distintas fontes en relación co tema tratado.
- Que desemboquen na obtención dalgúns conclusións relevantes en relación co problema traballado e na súa comunicación ordenada e clara.
- Que favorezan o traballo cooperativo, o intercambio entre iguais e a reflexión sobre o propio proceso de aprendizaxe, o que supón fomentar o traballo en equipo como forma de relación laboral relacionada coa súa futura incorporación ao mercado laboral.

Nestas materias, especialmente, hai que proporcionar ao alumnado un contacto coa diversidade de enfoques, escolas e tratamentos da ciencia económica e presentar a achega doutras ciencias sociais.

Hai que proporcionar un conxunto de termos e esquemas conceptuais para abordar os problemas económicos, seleccionando a información relevante, tratala, ordenala e valorala. Por outra banda, a economía desempeña un papel importante na configuración de valores e actitudes, con clara influencia nos individuos e grupos, adquiren especial importancia a actitude crítica ante as inxustizas e desigualdades económicas, a importancia da conservación do medio natural para mellorar a calidade de vida, o rexeitamento do consumo. Tamén hai que considerar a incorporación da muller ao traballo, ocupando un espazo na sociedade contemporánea e no mundo laboral.

Hai que destacar a posibilidade que estas materias ofrecen para o tratamento dos temas transversais.

Metodoloxía cooperativa. É aquela en a que o traballo se realiza en común por un grupo de alumnos, de forma que as tarefas desenvólvense en equipo e o resultado e aprendizaxe final de cada un depende tanto do seu traballo como do labor do resto dos membros do equipo.

En canto a recursos e actividades concretas temos previstas as seguintes:

1. Exposición oral por parte do profesor e análise posterior do tema cos alumnos, todo iso con abundancia de exemplos prácticos e comentarios. Para iso utilizarase como libro de texto e referencia básica o primeiro libro que aparece na bibliografía.
2. Realización de actividades ao final de cada unidade.
3. Coloquios sobre noticias relacionadas coa materia que aparezan en prensa, radio, televisión e/ou revistas especializadas.
4. Utilización de vídeos nalgunhas unidades didácticas como complemento ao libro de texto usado nas clases. Algúns deles serán películas, con argumentos relacionados coa materia, e que serán visionados preferentemente na última semana dos dous primeiros trimestres.

Utilizarase internet como ferramenta básica para buscar información o máis actualizada posible á hora de realizar os distintos traballos programados.

5. Aproveitaranse, por parte do profesor e na medida do posible, as novas tecnoloxías, desenvolvendo algúns aspectos do temario mediante presentacións que inclúen o uso de equipos informáticos.

11. ATENCIÓN A DIVERSIDADE.

Tendo en conta o feito de que o alumnado presenta diferenzas individuais en canto a capacidades, interese e motivacións, resaltamos a necesidade de atender aos contidos mínimos, considerándoos esenciais. Estes serán os que constitúan a información básica dun determinado tema que os alumnos/as deberán dominar.

Os contidos complementarios, ofrecen a posibilidade de ampliar determinadas áreas, profundando nas mesmas, lóxicamente cun maior nivel de complexidade.

En canto ás actividades atenderase aos feitos e conceptos de cada área que son a base da aprendizaxe, constituíndo o mínimo imprescindible para o aproveitamento de cada área da materia.

Os materiais utilizados na aula teñen tamén unha gran importancia á hora de atender as diferenzas individuais dos alumnos/as.

Para aqueles alumnos/as que presenten dificultades realizaranse cuestionarios de reforzo dos coñecementos básicos, exercicios prácticos e traballos en equipo.

Para aqueles que superen os contidos e as actividades, realizaranse exercicios con maior nivel de dificultade en cuxo aprendizaxe os alumnos mostran un nivel pouco homoxéneo.

12. RECURSOS DIDÁCTICOS.

Os recursos e materiais que se utilizarán son:

Pizarra dixital, aula virtual, recursos da rede (Internet), e material impreso en distintos formatos: libros de texto, libros de consulta, informes e revistas especializadas na análise da conxuntura empresarial, prensa económica, prensa de información xeral, anuarios económicos e información estatística, etc.

13. TEMPORALIZACIÓN.

A temporalización que se indica a continuación para cada Unidade didáctica é meramente orientativa. A distribución temporal forma parte do conxunto da programación da materia, e deberá de adaptarse, para cada caso concreto, ás características ou necesidades específicas do grupo de alumnos e alumnas, debendo introducir o profesor os cambios que se consideren convenientes.

Unha proposta de distribución temporal para a impartición das diferentes Unidades didácticas da materia podería estar en torno, á seguinte distribución:

- U.D. I, II, III, IV, V, VI- 1ª Avaliación – 1er. Trimestre

- U.D. VII, VIII, IX, X, XI- 2ª Avaluación- 2º trimestre

- U.D XII, XIII, XIV, XV, XVI- 3ª Avaluación- 3er. Trimestre

14- TEMAS TRANSVERSAIS.

Os contidos transversais son elementos educativos básicos que han de integrarse nas diferentes áreas e que a sociedade demanda. Sempre se poderán introducir aspectos relacionados cos temas transversais e para integrar os devanditos temas servirémonos e valeremos da actitude e comportamento que o profesor ten para os alumnos e alumnas, xa que son un exemplo para imitar ou desprezar polo alumnado.

Dentro do desenvolvemento das UDD., trataranse como contidos ou áreas transversais os que máis acorde que vaian o tema para desenvolver, dos oito establecidos (moral e cívica, igualdade de sexos, consumidor, para a paz, para a saúde, ambiental, sexual e viaria). Estes serían:

a) Educación moral e cívica: co fin de que os alumnos saiban actuar e resolver problemas en determinadas situacións cotiás, poñerose en práctica na aula a explicación sistemática de alternativas, a precisión da linguaxe, a perseveranza na procura de solucións, etc.

b) Educación para a igualdade de sexos: comportarémonos e actuaremos de forma solidaria e comprensiva, potenciado o respecto cara a si mesmo e cara aos demais. Utilizaremos a linguaxe de forma non discriminatoria, utilizaremos materiais non sexistas, faremos fincapé na ruptura dos estereotipos sociais, das profesións das mulleres mediante a orientación laboral.

c) Educación do consumidor: mostraremos coa nosa actitude, un uso racional e adecuado das cousas, evitando accións de consumo desmesurado sen un fin ou obxectivo concreto, é dicir accións do comprar por comprar, senón transmitir valores de racionalidade ante o consumo.

d) Educación para a paz: debemos potenciar o diálogo entre os suxeitos, como a mellor forma de resolver os conflitos e desenvolver unha actitude de respecto e recoñecemento das persoas que fomenta a convivencia e a pluralidade de ideas.

e) Educación ambiental: fomentando hábitos colectivos como: non contaminar con pilas, non utilizar papel descontroladamente, fomentar o coidado da contorna, etc.

f) Educación para a saúde: fomentando hábitos colectivos como: non ensuciar a clase, nin o centro, potenciar o uso de papeleiras, etc.

15. PROCESO DE AVALIACIÓN:

Nas unidades desta asignatura realizarase un proceso de avaliación continua. Nas actividades avaliarase, tanto a calidade do traballo, como o interese e a participación nela, así como a coordinación e o diálogo nos traballos realizados en grupo.

Incluirá polo menos seis probas escritas ou orales -dúas por trimestre-. A superación de calquera destas non significa a superación de ningunha anterior. A calificación de cada avaliación será a media dos exames, sempre que cada exame teña calificación maior de 3. Valorarase entre un 10 e un 20% a actitude do /da alumno alumna.

No caso de que un alumno copie un exame, suspenderá a avaliación.

Despois de cada avaliación, ao alumnado que non alcanzou os obxectivos previstos faráselle un control, no trimestre seguinte.

Avaliación final. A nota final será a media resultante das tres avaliacións, sempre e cando en cada unha delas obtívese a calificación mínima de “4”. Nos casos nos que o alumnado non alcance a calificación de 5, realizarase un exame final das avaliacións suspensas.

Para o alumnado que perderá o dereito de avaliación continua realizarase un exame de toda a materia.

RECUPERACIÓN DAS UNIDADES DIDÁCTICAS:

Naqueles casos en que o proceso de aprendizaxe non sexa progresivo, realizaranse actividades específicas de recuperación ao longo das unidades seguintes. Estas actividades consistirán segundo a natureza dos conceptos, coñecementos, capacidades e competencias implicadas, en: resolución de cuestionarios, análise e solución de casos, informes, traballos, realización de estudos e exposicións.

CONVOCATORIAS EXTRAORDINARIAS

Na convocatoria extraordinaria de Setembro realizarase un exame no que se valorará o coñecemento dos contidos mínimos expostos na presente programación.

A recuperación do alumnado de 2º de bacharelato con economía pendente de 1º de bacharelato farase dividindo a materia en dúas partes para avaliar.

1ª parte: Microeconomía.

2ª parte Macroeconomía.

E posteriormente realizarase un control xeral das partes non superadas, no que se valorará o coñecemento dos contidos mínimos expostos na programación.

16. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSINANZA-APRENDIZAXE E A PRÁCTICA DOCENTE.

No Bacharelato a avaliación non se refire exclusivamente aos aprendizaxes dos alumnos, sino que haberá de incluír tamén o desenvolvemento e a aplicación do currículo. Iso implica basicamente tres cousas:

- Saber o que queremos conseguir, o sea coñecer e ter claro cales son os nosos obxectivos
- Saber observar, analizar e interpretar o que ocorre na clase, en función dos obxectivos do Departamento Economía I.E.S Rosalía Castro
- Saber tomar decisións sobre o que e preciso facer para ir axustando e adecuando a nosa acción, si e preciso ao apartarnos dos obxectivos.

Esta avaliación terá en conta os seguintes aspectos:

En relación coa avaliación do proceso de ensinanza e da práctica docente:

- A organización do centro e o aproveitamento dos recursos.
- O clima escolar no conxunto do centro e da aula. O carácter das relacións profesor/alumno/a. A convivencia entre os alumnos, su identificación co centro.....
- A coordinación entre os profesores do centro, co equipo directivo, etc
- A regularidade e a calidade da relación coas familias

En relación coa avaliación da propia programación

- Adecuación dos contidos
- Adecuación dos obxectivos as necesidades e as características dos alumnos.
- Adecuación dos criterios establecidos sobre a avaliación.
- Idoneidade da metodoloxía,
- Idoneidade dos materiais curriculares e didácticos empregados.
- Idoneidade da distribución dos contidos aplicados ao longo do curso

17- DISEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS RESULTADOS.

Na primeira semana, farase unha proba inicial que consistirá na realización dun cuestionario tal como se indica nos recursos didácticos do libro de texto da editorial SM. Nese cuestionario se comprobarán os coñecementos e conceptos previos do

alumnado. A partir de esa avaliación inicial, iranse traballando os conceptos previos erróneos que se irán desenvolvendo ó longo das distintas unidades didácticas.

18- MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MILLORA.

A avaliación da propia programación basarase en tres momentos diferentes:

- En primeiro lugar a comprobación de que a planificación se fixo de maneira correcta e que as unidades de programación concretaronse con todos os elementos curriculares prescriptivos incluídos.
- En segundo lugar, está o momento dedicado a reorientación continua consecuencia da aplicación na aula da programación didáctica. Analizarase si a programación didáctica é adecuada as características específicas do grupo. Posteriormente estableceranse as medidas de mellora que se consideren oportunas.
- Por último, despois do desenvolvemento e aplicación total da programación, a avaliación da programación completárase cos resultados das avaliacións do alumnado.

PROGRAMACIÓN DE ECONOMÍA DA EMPRESA

Segundo de Bacharelato

INDICE

1. Introducción	73
2. Obxectivos da etapa	74

3. Obxectivos da materia	75
4. Competencias do currículo	76
5. Contidos	78
6. Organización didáctica dos contidos: unidades didácticas	79
7. Criterios de avaliación relacionados cos respectivos estándares de aprendizaxe e competencias básicas e concreción dos mínimos esixibles	83
8. Actividades de aprendizaxe asociadas a cada bloque de contido	86
9. Instrumentos de avaliación para cada estándar de aprendizaxe	87
10. Metodoloxía	90
11. Medidas de atención a diversidade	91
12. Recursos didácticos	92
13. Temporalización	92
14. Temas transversais	92
15. Procedementos de avaliación	93
16. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensinanza-aprendizaxe e a práctica docente.	94
17. Diseño da avaliación inicial e medidas que se poidan adoptar como consecuencia dos resultados.	95
18. Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica en relación cos resultados académicos e procesos de mellora	95

1. INTRODUCCIÓN

O Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria, aprobado polo Ministerio de Educación, Cultura e Deporte (MECD), e publicado no BOE o 3 de xaneiro de 2015, está enmarcado na Lei Orgánica 8/2013, de 9 de decembro, para a Mellora da Calidade Educativa, que á súa

vez modifica o artigo 6 da Lei Orgánica 2/2006, de 3 de maio, de Educación, para definir o currículo como a regulación dos elementos que determinan os procesos de ensino e aprendizaxe para cada unha dos ensinos.

De conformidade co mencionado Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, que determina os aspectos básicos a partir dos cales as distintas Administracións educativas deberán fixar para o seu ámbito de xestión a configuración curricular e a ordenación dos ensinos en Bacharelato, corresponde á Xunta de Galicia regular a ordenación e o currículo na devandita etapa.

O Decreto 86/2015, de 25 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, así o fai para todas as materias (troncais, específicas e de libre configuración autonómica), e en concreto para a de Economía.

Economía da Empresa trata de explicar a realidade empresarial, como unha rama da economía especializada nun determinado suxeito económico: a empresa. Trátase dunha ciencia que, por unha banda, procura a explicación do fenómeno económico da empresa e, por outra, a actuación sobre ela para alcanzar certos fins. A tendencia actual diríxese a tratar de converter esta disciplina nun corpo de coñecementos interdisciplinarios que traten calquera problema que se formule na empresa.

A empresa é un axente esencial da actividade económica. As empresas constitúen as células elementais de produción que integran o organismo económico a través das cales se conseguen os obxectivos macroeconómicos e, por iso, ocupan a atención dos/das economistas. É na economía contemporánea onde acha a súa plenitude, xa que a división do traballo, a especialización, o desenvolvemento do sistema monetario e a amplitude do mercado crearon o clima necesario para que se dea con precisión e características peculiares a unidade autónoma de produción, que constitúe o obxecto real da economía da empresa. Nesta materia traballáranse cuestións como a razón da existencia das empresas, as súas características, os tipos de organización e de funcionamento, e os factores que inflúen na toma de decisións.

A materia, que emprega un enfoque de presentación baseado na análise de distintas áreas e funcións da empresa, estrutúrase nos bloques seguintes: "A empresa", no que se describen os seus elementos, as súas funcións e os seus obxectivos; "Desenvolvemento da empresa", onde se fai unha análise das decisións de dimensión e localización, e das estratexias de crecemento; "Organización e dirección da empresa", no que se explica a planificación, a organización e a xestión dos recursos da empresa; "A función produtiva", para analizar os procesos **produtivos** e a **estrutura** de ingresos e **custos** derivada deles; "A función comercial da empresa", que repasa as principais decisións da empresa na comercialización dos seus produtos e/ou servizos; "A información na empresa", para comprender a importancia de contar con datos e información relevante e precisa na toma de **decisións** e no cumprimento das obrigas fiscais; e finalmente "A función financeira", onde se trata de analizar os aspectos salientables das decisións de investimento e **financiamento** na empresa.

A empresa ten un significado social (crea emprego), canaliza a renda e, conseguintemente, constitúe un elemento de redistribución da renda nacional. O desenvolvemento da actividade empresarial e a acción do/da empresario/a deben estar guiados pola responsabilidade social e o comportamento ético, máis alá da procura duns resultados.

A materia ha permitir o fomento dunha cultura e dun xeito de pensar empresarial, onde se exerciten e medren a creatividade e o espírito de innovación, e se incentive a elaboración de reflexións persoais e a toma de decisións fundamentadas, así como a concepción do erro como fonte de progreso e aprendizaxe. Tamén ha contribuír ao desenvolvemento da competencia matemática e das competencias básicas en ciencia e tecnoloxía, de comunicación **lingüística e** dixital, da capacidade de aprender a aprender, e do sentido da iniciativa e o espírito emprendedor.

2. OBXECTIVOS DO BACHARELATO

O Bacharelato ten como finalidade proporcionar ao alumnado formación, madurez intelectual e humana, coñecementos e habilidades que lles permitan desenvolver funcións sociais e incorporarse á vida activa con responsabilidade e competencia. Así mesmo, capacitará ao alumnado para acceder á educación superior.

O Bacharelato contribuirá a desenvolver nos alumnos e as alumnas as capacidades que lles permitan:

- a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.
- b) Consolidar unha madureza persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.
- c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.
- d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento do aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.
- f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou máis linguas estranxeiras.
- g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.
- h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.

- i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.
- l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.
- m) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.
- n) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.
- o) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social, e impulsar condutas e hábitos saudables.
- p) Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da seguridade viaria.
- q) Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.

3. OBXECTIVOS DA MATERIA

1. Identificar a natureza, as funcións e principios características dos diferentes tipos de empresas.
2. Recoñecer a variedade de contribucións económicas e sociais dos distintos tipos de empresas e valorar criticamente a súa incidencia sobre o medioambiente e a calidade de vida das persoas.
3. Analizar o funcionamento económico global das empresas a partir da función específica de cada unha das súas áreas de actividade, as súas relacións internas e a súa dependencia externa.
4. Interpretar os estados de contas anuais de empresas pequenas ou medianas, identificando os seus desequilibrios económicos e financeiros e propóñense avaliar medidas concretas.
5. Identificar as contribucións económicas e sociais das empresas, valorando a súa incidencia no medioambiente e na calidade de vida das persoas.
6. Coñecer os deberes e dereitos tanto do/a traballador/a como do empresario/a.
7. Saber distinguir os diferentes tipos de contratos laborais existentes, e as vantaxes derivadas da negociación colectiva.

8. Identificar o importante papel desempeñado polo Sector Público, como regulador da actividade económica e da Política Fiscal.

9. Coñecer os principais impostos que deben liquidar os/as empresarios/as.

4. COMPETENCIAS DO CURRÍCULO

As competencias do currículo serán as seguintes:

- a) Comunicación lingüística.
- b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.
- c) Competencia dixital.
- d) Aprender a aprender.
- e) Competencias sociais e cívicas.
- f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
- g) Conciencia e expresións culturais.

O carácter integrador da materia de **Economía** fai que a súa aprendizaxe contribúa á adquisición das competencias básicas:

- Promove a **competencia matemática** mediante a realización de cálculos para a determinación de magnitudes macroeconómicas e microeconómicas, así como o uso de algoritmos e estratexias de cálculo. Achega, ademais, aos estudos estatísticos, as táboas e os gráficos como instrumentos básicos para interpretar a realidade económica, en especial a de Galicia, achegar posibles solucións e alternativas e predicir comportamentos futuros. O cálculo de probabilidades facilita a realización de análises de mercado e de diferentes variables económicas, así como a extrapolación de determinadas tendencias que se aprecian nos comportamentos das economías dos países das distintas áreas económicas a nivel mundial.
- Permite unha visión máis ampla e detallada da sociedade actual que axudará aos alumnos a desenvolver a **competencia social e cívica** desde unha actitude reflexiva e consciente, ao facilitarlles a comprensión de problemas tales como a inflación, o desemprego, o esgotamento dos recursos naturais, o subdesenvolvemento, o consumismo, a distribución da renda, as consecuencias da globalización etc. Xoga, ademais, un papel central na configuración de valores e actitudes, de forma especial aqueles relacionados coa solidariedade entre persoas, grupos e pobos; a actitude crítica ante as desigualdades económicas; a importancia da conservación do medio natural para a calidade de vida, en concreto en Galicia etc.

- Contribúe ao desenvolvemento da **comunicación lingüística**, ao promover o desenvolvemento das catro grandes habilidades: falar, escoitar, ler e escribir. A materia esixe exercitarse na lectura, a escoita, a exposición e a argumentación. Por outra banda, a comunicación de coñecementos, ideas e opinións, imprescindibles para lograr os obxectivos desta materia, ao utilizar tanto a linguaxe verbal como a escrita, a valoración crítica das mensaxes explícitas e implícitas en fontes diversas e, particularmente, na publicidade e nos medios de comunicación, tamén axudan á adquisición da competencia. Igualmente, o coñecemento e o uso de termos e conceptos propios da análise do socioeconómico, posibilitan o enriquecemento do vocabulario e estimulan a representación mental que esixe o desenvolvemento do pensamento lóxico-formal.
- A achega á **competencia dixital** vén dada pola importancia que ten, na comprensión e análise de datos de carácter económico, contar con destrezas relativas á obtención, comprensión e interpretación de información, elemento imprescindible dunha boa parte das aprendizaxes da materia. Contribúese, de xeito particular, na busca, obtención e tratamento de información procedente da observación directa e indirecta da realidade, así como de fontes escritas, gráficas, audiovisuais, tanto se utilizan como soporte o papel coma se foron obtidas mediante as tecnoloxías da información e a comunicación. A análise de datos e variables económicas, mediante táboas, gráficas, estatísticas etc. e a utilización de instrumentos informáticos para a elaboración de informacións económicas, estimula esta competencia.
- A **competencia para aprender a aprender** supón posuír ferramentas que faciliten a aprendizaxe, pero tamén ter unha visión estratéxica dos problemas e fenómenos económicos e saber prever e adaptarse aos cambios e crises que se producen cunha visión positiva. A todo isto contribúese, desde as posibilidades que ofrece para aplicar razoamentos de distinto tipo, ao buscar explicacións multicausais e predicir efectos dos fenómenos económicos; proporciona coñecementos das fontes de información e da súa utilización mediante a recollida e clasificación da información obtida por diversos medios, sempre que se realice unha análise desta. Tamén contribúe despois de que se favorece o desenvolvemento de estratexias para pensar, para organizar, memorizar e analizar informacións de carácter económico.

5. CONTIDOS

Bloque 1. A empresa

-Elementos

-Funcións

-Obxectivos

Bloque 2: Desenvolvemento da empresa

- Analise das decisións de dimensión

- Análise das decisións de localización

- Estratexias de crecemento

Bloque 3: Organización e dirección da empresa

- Función de planificación

- Organización

- Xestión dos recursos da empresa

Bloque 4: A función productiva

- Análise dos procesos produtivos

- Estrutura de ingresos e custos derivados dos procesos produtivos

Bloque 5: A función comercial da empresa

- Principais decisións da empresa na comercialización dos seus produtos e/ou servizos

Bloque 6: A información na empresa

- Obtención de datos e información relevante e precisa na toma de decisións e no cumprimento das obrigas fiscais

Bloque 7: A función financeira

- Analizar os aspectos salientables das decisión de investimento e **financiamento** na empresa

6- ORGANIZACIÓN DIDÁCTICA DOS CONTIDOS

UNIDADE DIDÁCTICA 1: O Papel da empresa na economía

- Actividade económica e empresa
- As función da empresa na economía

- A empresa e o empresario
- O funcionamento económico das empresas
- Componentes da empresa
- Que obxectivos persigue a empresa?
- Teorías sobre a empresa
- A empresa e os tipos de mercado

UNIDADE DIDÁCTICA 2 : Clases e formas de empresas

- Criterios de clasificación das empresas
- A empresa segundo a súa forma xurídica
- O empresario individual
- As sociedades persoalistas
- A sociedade de responsabilidade limitada
- A sociedade anónima
- As empresas de economía social e de interese social

UNIDADE DIDÁCTICA 3: Entorno e estratexia da empresa

- O entorno da empresa
- O entorno específico ou sectorial: a empresa e o mercado
- As forzas competitivas do sector
- Análise estratéxico: o método DAFO
- A estratexia competitiva da empresa
- A responsabilidade social e medioambiental
- O marco xurídico da actividade empresarial

UNIDADE DIDÁCTICA 4: O desenvolvemento das empresas

- Localización e dimensión empresarial
- A localización comercial e de servizos
- A dimensión das empresas
- O proceso de crecemento das empresas

- Especialización ou diversificación?
- Integración vertical ou subcontratación?
- O crecemento externo
- A importancia das pymes na economía
- Internacionalización e competencia global: as EM

UNIDADE DIDÁCTICA 5: A función produtiva da empresa

- O área de produción da empresa
- Tipos de sistemas productivos
- Produción e eficiencia
- Custos, ingresos e beneficios da empresa

Os componentes do custo

- O limiar de rendabilidade
- Producir o mercar?

UNIDADE DIDÁCTICA 6: Produtividade, eficiencia e innovación

- A produtividade como indicador da eficiencia
- Crecemento da produtividade e I+D+i
- Competividade e calidade
- Os inventarios da empresa
- Modos de xestión de inventarios
- Valoración de inventarios
- As externalidades da produción

UNIDADE DIDÁCTICA 7: A función comercial da empresa

- A actividade comercial e a súa evolución
- O proceso de planificación de marketing
- O mercado e a demanda
- Investigación de mercados
- Análisis do consumidor
- A segmentación de mercados
- Estratexias de segmentación e posicionamento

- **UNIDADE DIDÁCTICA 8: Os instrumentos de marketing mix**

- O marketing mix
-
- A política de produto
- A identificación do produto
- O ciclo de vida do produto
- A política de prezos
- A comunicación ou promoción do produto
- A distribución comercial
- Marketing e novas tecnoloxías

UNIDADE DIDÁCTICA 9: A financiación da empresa

- A función financeira da empresa
- As fontes de financiación
- A constitución e as ampliacións de capital social
- Os efectos económicos da ampliación de capital
- A financiación interna ou autofinanciación
- A financiación axena a curto prazo
- A financiación axena a medio e longo prazo
- A contorna financeira das empresas

UNIDADE DIDÁCTICA 10: O investimento da empresa

- As decisións de investimento
- A equivalencia de capitais no tempo
- Criterios de selección de investimento: o VAN
- A taxa interna de rendibilidade (TIR)
- Criterios estáticos de selección de investimentos
- A amortización dos investimentos

UNIDADE DIDÁCTICA 11: O patrimonio e as contas da empresa

- O patrimonio da empresa
- Elementos e masas patrimoniais
- O sistema informativo da empresa: a contabilidade
- O balance de situación
- Elaboración do balance de situación
- A conta de resultados ou de Perdas e Ganancias
- Obrigacións contables: O Plan Xeral de Contabilidade
- Criterios de valoración do patrimonio

UNIDADE DIDÁCTICA 12: Analise financiero da empresa

- A estrutura financeira da empresa
- O fondo de maniobra
- Análise financiero do balance
- Desequilibrios patrimoniais
- O período de maduración da empresa
- O período medio de maduración económico e financiero

UNIDADE DIDÁCTICA 13: Análise económico e social da empresa

- Análise económico da empresa
- A rendibilidade económica e financeira
- Rendibilidade e estrutura financeira da empresa
- A fiscalidade das empresas
- Os impostos que pagan as empresas: o IS e o IRPF
- Outros impostos: o IAE e o IVA
- Do balance social ao balance ético das empresas

UNIDADE DIDÁCTICA 14: Dirección e organización e organización da empresa

- A dirección da empresa e as súas función
- A función de planificación
- Dirección participativa por obxectivos (DPO)
- A función de control
- A función de organización

- Antecedentes e evolución do pensamento organizativo
- Criterios des departamentalización
- A organización formal e informal
- A representación da organización: o organigrama
- Tipos de estrutura organizativa

UNIDADE DIDÁCTICA 15: A dirección de recursos humanos

- As función da dirección de recursos humanos
- A motivación humán
- Factores de motivación
- Dirección e liderazgo
- A comunicación interna na empresa
- Reclutamento, selección e formación do persoal
- Contrato de traballo es relación laborais
- Conflictos de intereses e vías de negociación

7. CRITERIOS DE AVALIACIÓN RELACIONADOS COS RESPECTIVOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE E CONCRECIÓN DOS MÍNIMOS ESIXIBLES

Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Mínimos esixibles
B1.1 Describir e interpretar os elementos da empresa, as clases de empresas e as súas funcións na economía, así como as formas xurídicas que adoptan, e relacionar con cada unha as responsabilidades legais dos/das propietarios/as e xestores/as, e as esixencias de capital	EEB1.1.1. Distingue as formas xurídicas das empresas e relaciónaas coas esixencias de capital e coas responsabilidades para cada tipo. EEB1.1.2. Identifica e valora as formas xurídicas de empresa máis apropiadas en cada caso en función das características concretas, aplicando o razoamento sobre clasificación das empresas. EEB1.1.3. Analiza, para un determinado caso práctico, os criterios de clasificación de empresas: segundo a natureza da actividade que desenvolven, a súa dimensión, o nivel tecnolóxico que alcanzan, o tipo de mercado en que operan, a fórmula xurídica que adoptan, e o seu carácter público ou privado. EEB1.1.4. Describe os elementos da empresa en relación coas funcións que desenvolven e os obxectivos que procuran dentro do sistema.	CD,CMCCT,C SIE,CAA,CD, CCL	-Formas xurídicas das empresas -Criterios de clasificación de las empresas -Razoa a forma xurídica apropiada correspondente a cada caso práctico -Funcións, elementos e obxectivos da empresa
B1.2. Identificar e analizar os trazos principais do contorno en que a empresa desenvolve a súa actividade e explicar, a partir deles, as estratexias e as decisións adoptadas, e	EEB1.2.1. Identifica os tipos de empresas e de empresarios/as que actúan no seu contorno, así como a forma de relacionar co seu contorno máis próximo. EEB1.2.2. Analiza a relación entre empresa, sociedade e ambiente, e valora os efectos positivos e negativos das actuacións das empresas nas esferas social e ambiental. EEB1.2.3. Analiza a actividade das empresas como elemento dinamizador de progreso, estimando a súa creación de valor para a sociedade e para a cidadanía.	CD,CMCCT,C SC,CSIEE	-Contorna da empresa -Responsabilidade social e ambiental da empresa - O proceso de creación de valor: a cadea de valor

as posibles implicacións sociais e ambientais da súa actividade.			
B2.1. Identificar e analizar as estratexias de crecemento e as decisións tomadas polas empresas, tendo en consideración as características do marco global en que actúan.	EEB2.1.1. Describe e analiza os factores que determinan a localización e a dimensión dunha empresa, e valora a transcendencia futura para a empresa desas decisións. EEB2.1.2. Valora o crecemento da empresa como estratexia competitiva e relaciona as economías de escala coa dimensión óptima da empresa. EEB2.1.3. Identifica e explica as estratexias de especialización e diversificación. EEB2.1.4. Analiza as estratexias de crecemento interno e externo a partir de supostos concretos. EEB2.1.5. Examina o papel das pequenas e das medianas empresas no noso país, e valora as súas estratexias e as súas formas de actuar, así como as súas vantaxes e os seus inconvenientes. EEB2.1.6. Describe as características e as estratexias de desenvolvemento da empresa multinacional, e valora a importancia da responsabilidade social e ambiental. EEB2.1.7. Estuda o impacto da incorporación da innovación e das novas tecnoloxías na estratexia da empresa, e relaciónao coa capacidade para competir de xeito global.	CCL,CMCCT, CD,CSIEE,CAA	- Localización e dimensión empresarial -Estratexias de crecemento interno e externo -Pequenas e medianas empresas: estratexias de mercado -Importancia das pequenas e medianas empresas (PYMES) na economía -Empresa multinacional: aspectos positivos e negativos de seu funcionamento
B3.1. Explicar a planificación, a organización e a xestión dos recursos dunha empresa, valorando as posibles modificacións para realizar en función do ámbito en que desenvolve a súa actividade e dos obxectivos formulados.	EEB3.1.1. Reflexiona sobre a división técnica do traballo nun contexto global de interdependencia económica para valorar a súas consecuencias sociais. EEB3.1.2. Describe a estrutura organizativa, o estilo de dirección, as canles de información e de comunicación, o grao de participación na toma de decisións e a organización informal da empresa. EEB3.1.3. Identifica a función de cada área de actividade da empresa (aprovisionamento, produción e comercialización, investimento e financiamento, recursos humanos e administrativa), así como as súas interrelacións. EEB3.1.4. Investiga sobre a organización nas empresas do seu ámbito máis próximo e identifica vantaxes e inconvenientes, detecta problemas para solucionar, e describe propostas de mellora. EEB3.1.5. Aplica os seus coñecementos a unha organización concreta, para detectar problemas e propor melloras. EEB3.1.6. Valora a importancia dos recursos humanos nunha empresa e analiza diferentes maneiras de abordar a súa xestión e a súa relación coa motivación e a produtividade.	CMCCT CSC,CCL,CSIEE,CD,CAA	-División técnica do traballo e necesidade de organización no mercado actual. -Funcións básicas da dirección. - Planificación e toma de decisións estratéxicas. - Organización formal e informal da empresa: deseño e análise da súa estrutura. - A xestión dos recursos humanos e a súa incidencia na motivación. - Os conflitos de intereses e as súas vías de negociación.
B4.1. Analizar procesos produtivos desde a perspectiva da eficiencia e a produtividade, e reconecer a importancia da I+D+i.	EEB4.1.1. Realiza cálculos da produtividade de distintos factores, interpreta os resultados obtidos, e coñecendo medios e alternativas de mellora da produtividade nunha empresa. EEB4.1.2. Analiza e valora a relación entre a produtividade e os salarios dos/das traballadores/as. EEB4.1.3. Reflexiona sobre a importancia para a sociedade e para a empresa da investigación e da innovación tecnolóxica en relación coa competitividade e o crecemento.	CD,CMCCT,CSC,CAA	-Productividade como indicador da eficiencia e o seu cálculo -Significado de I+D+i e a súa relación coa competitividade e o crecemento
B4.2. Determinar a estrutura de ingresos e custos dunha empresa, calculando o seu beneficio e o seu limiar de rendibilidade, a partir dun suposto formulado.	EEB4.2.1. Distingue os ingresos e os custos dunha empresa, calcula o seu beneficio ou a súa perda xerados ao longo do exercicio económico, aplicando razoamentos matemáticos, e interpreta os resultados. EEB4.2.2. Identifica e calcula os tipos de custos, ingresos e beneficios dunha empresa, e represéntaos graficamente. EEB4.2.3. Calcula o limiar de vendas (de rendibilidade) necesario para a supervivencia da empresa. EEB4.2.4. Analiza os métodos custo beneficio e custo eficacia como instrumentos de medida e avaliación que axudan á toma de decisións.	CD,CMCCT,C SIEE	- Clasificación e cálculo dos custos na empresa. - Cálculo e interpretación e representación do limiar de rendibilidade da empresa.
B4.3. Describir os conceptos fundamentais do ciclo de inventario e manexar os modelos	EEB4.3.1. Identifica os custos que xera o almacén e resolve casos prácticos sobre o ciclo de inventario. EEB4.3.2. Valora as existencias en almacén mediante diferentes métodos. EEB4.3.3. Valora a relación entre o control de	CD,CMCCT,C SIEE	-Costes de xestión de inventarios. -Métodos de valoración de existencias. - Modelos de xestión de

de xestión.	inventarios e a produtividade e a eficiencia nunha empresa.		inventarios.
B5.1. Analizar as características do mercado e explicar, de acordo con elas, as políticas de márketing aplicadas por unha empresa ante diferentes situacións e obxectivos.	<p>EEB5.1.1. Caracteriza un mercado en función de diferentes variables como, por exemplo, o número de competidores e o produto vendido.</p> <p>EEB5.1.2. Identifica e adapta a cada caso concreto as estratexias e os enfoques de márketing.</p> <p>EEB5.1.3. Interpreta e valora estratexias de márketing, incorporando nesa valoración consideracións de carácter ético, social e ambiental.</p> <p>EEB5.1.4. Comprende e explica as fases e as etapas da investigación de mercados.</p> <p>EEB5.1.5. Aplica criterios e estratexias de segmentación de mercados en casos prácticos.</p> <p>EEB5.1.6. Analiza e valora as oportunidades de innovación e transformación do márketing que xorden co desenvolvemento das tecnoloxías da información e da comunicación.</p> <p>EEB5.1.7. Describe a organización e o funcionamento do departamento comercial da empresa.</p> <p>EEB5.1.8. Determina as necesidades da clientela en relación coas características dos produtos ou dos servizos ofrecidos pola empresa.</p>	CSIEE,CAA,C D,CMCCT,CS C	<ul style="list-style-type: none"> - Concepto e clases de mercado. -Técnicas de investigación de mercados. -Segmentación de mercados. -Variables do márketing-mix e elaboración de estratexias. -Estratexias de márketing e ética empresarial. -Tecnoloxías da información e das comunicacións e márketing.
B6.1. Identificar os datos máis salientables do balance e da conta de perdas e ganancias, explicar o seu significado, diagnosticar a situación a partir da información obtida e propor medidas para a súa mellora.	<p>EEB6.1.1. Recoñece os elementos patrimoniais e a función que teñen asignada.</p> <p>EEB6.1.2. Identifica, valora e clasifica os bens, os dereitos e as obrigas da empresa en masas patrimoniais.</p> <p>EEB6.1.3. Interpreta a correspondencia entre os investimentos e o seu financiamento.</p> <p>EEB6.1.4. Detecta posibles desaxustes no equilibrio patrimonial, na solvencia e no apancamento da empresa, mediante a utilización de rateos.</p> <p>EEB6.1.5. Propón medidas correctoras axeitadas en caso de se detectar desaxustes patrimoniais ou financeiros.</p> <p>EEB6.1.6. Recoñece a importancia do dominio das operacións matemáticas e dos procedementos propios das ciencias sociais como ferramentas que facilitan a solución de problemas empresariais.</p> <p>EEB6.1.7. Recoñece a conveniencia do equilibrio económico, patrimonial e financeiro da empresa.</p> <p>EEB6.1.8. Valora a importancia da información na toma de decisións.</p> <p>EEB6.1.9. Calcula o resultado do exercicio económico da empresa, empregando os criterios de imputación aplicables.</p> <p>EEB6.1.10. Identifica, interpreta e clasifica os elementos do resultado da empresa.</p>	CMCCT,CSIE E,CAA,CD	<ul style="list-style-type: none"> - A composición do patrimonio e a súa valoración. - As contas anuais e a imaxe fiel. -Elaboración do balance e da conta de perdas e ganancias. - Análise e interpretación da información contable.
B6.2. Recoñecer a importancia do cumprimento das obrigas fiscais e explicar os impostos que afectan as empresas.	<p>EEB6.2.1. Identifica as obrigas fiscais das empresas segundo a súa organización e a actividade que desenvolvan.</p> <p>EEB6.2.2. Describe o funcionamento básico dos impostos que recaen sobre as empresas e destaca as principais diferenzas entre eles.</p> <p>EEB6.2.3. Valora a achega que supón para a riqueza nacional supón a carga impositiva que soportan as empresas.</p>	CMCCT,CSIE E,CLC,CSC	- Fiscalidade empresarial: principais figuras impositivas e elementos clave da súa estrutura e do seu funcionamento.
B7.1. Valorar proxectos de investimento, xustificar razoadamente a selección da alternativa máis vantaxosa, diferenciar as posibles fontes de financiamento nun determinado suposto e razoer a elección máis axeitada.	<p>EEB7.1.1. Coñece e enumera os métodos estáticos (prazo de recuperación) e dinámicos (criterio do valor actual neto) para seleccionar e valorar investimentos.</p> <p>EEB7.1.2. Aplica métodos estáticos (prazo de recuperación) e dinámicos (valor actual neto), nun suposto concreto de selección de alternativas de investimento para unha empresa.</p> <p>EEB7.1.3. Explica as posibilidades de financiamento das empresas diferenciando o externo e o interno, a curto e a longo prazo, así como o custo de cada un e as implicacións na marcha da empresa.</p> <p>EEB7.1.4. Analiza, nun suposto concreto de financiamento externo, as opcións posibles, os seus custos e as variantes de amortización.</p> <p>EEB7.1.5. Analiza e avalía, a partir dunha necesidade concreta, as posibilidades que teñen as empresas de recorrer ao mercado financeiro.</p> <p>EEB7.1.6. Valora as fontes externas e internas de financiamento da empresa.</p>	CD,CSIEE,C MCCT,CCL,C AA	<ul style="list-style-type: none"> -Estrutura económica e financeira da empresa. -Concepto e clases de investimento. -Valoración e selección de proxectos de investimento. -Fontes de financiamento interno e externo da empresa. Novas formas de financiamento. - Ciclos da empresa. - Período medio de maduración.

	<p>EEB7.1.7. Analiza e expresa as opcións financeiras que mellor se adaptan a un caso concreto de necesidade financeira.</p> <p>EEB7.1.8. Aplica os coñecementos tecnolóxicos á análise e á resolución de supostos.</p> <p>EEB7.1.9. Identifica e describe os ciclos da actividade da empresa e a súas fases.</p> <p>EEB7.1.10. Calcula, para un determinado suposto práctico, o períodos de maduración da empresa, e distingue as súas fases.</p>		
--	--	--	--

8. ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE ASOCIADAS A CADA BLOQUE DE CONTIDOS

Bloque	Obx	Contidos	Actividades de aprendizaxe	Tem_Horas
Bloque 1. A empresa	a,d,i,l,m	<p>B1.1. A empresa e o/a empresario/a.</p> <p>B1.2. Elementos, funcións e obxectivos da empresa.</p> <p>B1.3. Clases de empresas.</p> <p>B1.4. Marco xurídico da actividade empresarial.</p>	<p>-Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>-Investiga requisitos legais para poder der empresario en España</p> <p>-Completa una tabla resumen coas características de cada unha das formas xurídicas</p> <p>- Propuesta de casos prácticos para elixir a forma xurídica máis adecuada</p> <p>- Busca en internet empresas diferentes formas xurídicas de empres da contorna</p>	15
Bloque 1. A empresa	a,d,h,i,l,m,q	<p>B1.5. Contorno da empresa.</p> <p>B1.6. Responsabilidade social e ambiental da empresa.</p> <p>B1.7. Funcionamento e creación de valor.</p>	<p>-Baseándose no exemplo do sector do automóvil y a partir dun esquema, identifica as principais fases da cadea de valor de este sector</p> <p>- Nunha lista de cambios da contorna identifica cales se refiren ao entorno xeral ou específico da empresa</p> <p>-Elabora unha listaxe cos principais beneficios e costes sociais nos que incurre unha empresa</p>	6
Bloque 2. Desenvolvemento da empresa	d,i,l,m	<p>B2.1. Localización e dimensión empresarial.</p> <p>B2.2. Estratexias de crecemento interno e externo.</p> <p>B2.3. Pequenas e medianas empresas: estratexias de mercado.</p> <p>B2.4. Importancia das pequenas e medianas empresas (PME) na economía.</p> <p>B2.5. Internacionalización, competencia global e tecnoloxía.</p> <p>B2.6. Empresa multinacional: aspectos positivos e negativos do seu funcionamento.</p>	<p>-Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>- Propuesta de casos prácticos para elixir a ubicación máis adecuada de empresas comerciais e industriais</p> <p>-Estudio de casos: Chupa-cups e Zara</p> <p>-Elaborar un cadro cas ventaxas e inconvenientes das PYMES</p> <p>- Investigar en internet estratexias de crecemento que seguiron determinadas empresas</p>	6
Bloque 3. Organización e dirección da empresa	d,i,l,m,q	<p>B3.1. División técnica do traballo e necesidade de organización no mercado actual.</p> <p>B3.2. Funcións básicas da dirección.</p> <p>B3.3. Planificación e toma de decisións estratéxicas.</p> <p>B3.4. Organización formal e informal da empresa: deseño e análise da súa estrutura.</p> <p>B3.5. A xestión dos recursos humanos e a súa incidencia na motivación.</p> <p>B3.6. Os conflitos de intereses e as súas vías de negociación.</p>	<p>-Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>-Representa el organigrama de cada estructura organizativa</p> <p>-Comentarios e interpretación de diferentes textos relacionados con el tema</p> <p>- Identifica relacións formais e informais do instituto</p> <p>-Análisis del principio de Peter</p> <p>-Busca no estatuto de traballadores toda a normativa referente á negociación de conflictos de intereses</p>	6
Bloque 4. A función produtiva	a,i,l,m	<p>B4.1. Producción e proceso produtivo.</p> <p>B4.2. Función de produción. Produtividade e eficiencia</p> <p>B4.3. Investigación, desenvolvemento e innovación (I+D+i) como elementos clave para o cambio tecnolóxico e a mellora da competitividade empresarial.</p>	<p>-Realiza un mapa conceptual do bloque</p> <p>-Resolución de exercicios PAU de productividade</p> <p>-Estudio de caso: Evolución dun produto dende a súa invención ata a actualidade</p>	3
Bloque 4. A función produtiva	i,l,m	B4.4. Custos: clasificación e cálculo dos custos na empresa.	-Resolución de exercicios PAU referentes ao tema	12

		B4.5. Cálculo e interpretación do limiar de rendibilidade da empresa.		
Bloque 4. A función produtiva	i,l,m	B4.6. Os inventarios da empresa e os seus custos. Modelos de xestión de inventarios.	-Resolución de exercicios PAU referentes ao tema	10
Bloque 5. A función comercial da empresa	d,h,i,l,m	B5.1. Departamento comercial da empresa B5.2. Concepto e clases de mercado. B5.3. Técnicas de investigación de mercados. B5.4. Comportamento do/da consumidor/a e segmentación de mercados. B5.5. Variables do márketing-mix e elaboración de estratexias. B5.6. Estratexias de márketing e ética empresarial. B5.7. Tecnoloxías da información e das comunicacións e márketing.	-Realiza un mapa conceptual do bloque -Completa un cadro que contemple as características das diferentes modalidades de mercado -Resolución de casos prácticos: Segmentación de mercado según las distintas variables -Análisis de anuncios televisivos contemplando as variables de marketing-mix -Analizar o proceso dunha compra por internet (Amazon,e-bay...)	16
Bloque 6. A información na empresa	d,g,h,i,l,m	B6.1. Obrigas contables da empresa. B6.2. A composición do patrimonio e a súa valoración. B6.3. Resultados da empresa. B6.4. As contas anuais e a imaxe fiel. B6.5. Elaboración do balance e da conta de perdas e ganancias. B6.6. Análise e interpretación da información contable.	-Realiza un mapa conceptual do bloque --Resolución de exercicios PAU referentes ao bloque	20
	a,c,d,h,i,l,m	B6.7. Fiscalidade empresarial: principais figuras impositivas e elementos clave do súa estrutura e do seu funcionamento.	-Elabora un cadro que sintetice os elementos dun imposto aplicados a unha empresa individual ou sociedade mercantil	6
Bloque 7. A función financeira	d,g,i,l,m	B7.1. Estrutura económica e financeira da empresa. B7.2. Concepto e clases de investimento. B7.3. Valoración e selección de proxectos de investimento. B7.4. Fontes de financiamento interno e externo da empresa. Novas formas de financiamento. B7.5. Ciclos da empresa. B7.6. Período medio de maduración.	-Realiza un mapa conceptual do bloque -Resolución de exercicios PAU referentes ao tema -Resolución de casos -Cuadro comparativo das vantaxes e inconvenientes dos distintos métodos de valoración de inversiones	20

9. INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE

Estándares de aprendizaxe	Instrumentos de avaliación
<p>EEB1.1.1. Distingue as formas xurídicas das empresas e relaciónas coas esixencias de capital e coas responsabilidades para cada tipo.</p> <p>EEB1.1.2. Identifica e valora as formas xurídicas de empresa máis apropiadas en cada caso en función das características concretas, aplicando o razoamento sobre clasificación das empresas.</p> <p>EEB1.1.3. Analiza, para un determinado caso práctico, os criterios de clasificación de empresas: segundo a natureza da actividade que desenvolven, a súa dimensión, o nivel tecnolóxico que alcanzan, o tipo de mercado en que operan, a fórmula xurídica que adoptan, e o seu carácter público ou privado.</p> <p>EEB1.1.4. Describe os elementos da empresa en relación coas funcións que desenvolven e os obxectivos que procuran dentro do sistema.</p>	<p>Probas obxectivas:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Proba escrita que conste de preguntas de resposta breve na que adxudicará unha forma xurídica a cada tipo de situación proposta (capital, responsabilidade, número de socios..). - Completar un cuadro de correspondencia entre as empresas dadas e os distintos criterios de clasificación -Enumerar 'los elementos, áreas funcionais e obxectivos da empresa
<p>EEB1.2.1. Identifica os tipos de empresas e de empresarios/as que actúan no seu contorno, así como a forma de relacionar co seu contorno máis próximo.</p> <p>EEB1.2.2. Analiza a relación entre empresa, sociedade e ambiente, e valora os efectos positivos e negativos das actuacións das empresas nas esferas social e ambiental.</p> <p>EEB1.2.3. Analiza a actividade das empresas como elemento dinamizador de progreso, estimando a súa creación de valor para a sociedade e para a cidadanía.</p>	<p>Traballo individual:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Localizar na zona unha empresa de cada forma xurídica estudiada -Elixir unha empresa e analizar a súa repercusión social e medioambiental

<p>EEB2.1.1. Describe e analiza os factores que determinan a localización e a dimensión dunha empresa, e valora a transcendencia futura para a empresa desas decisións.</p> <p>EEB2.1.2. Valora o crecemento da empresa como estratexia competitiva e relaciona as economías de escala coa dimensión óptima da empresa.</p> <p>EEB2.1.3. Identifica e explica as estratexias de especialización e diversificación.</p> <p>EEB2.1.4. Analiza as estratexias de crecemento interno e externo a partir de supostos concretos.</p> <p>EEB2.1.5. Examina o papel das pequenas e das medianas empresas no noso país, e valora as súas estratexias e as súas formas de actuar, así como as súas vantaxes e os seus inconvenientes.</p> <p>EEB2.1.6. Describe as características e as estratexias de desenvolvemento da empresa multinacional, e valora a importancia da responsabilidade social e ambiental.</p> <p>EEB2.1.7. Estuda o impacto da incorporación da innovación e das novas tecnoloxías na estratexia da empresa, e relaciónao coa capacidade para competir de xeito global.</p>	<p>Probos obxectivos:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Proba escrita que conste de preguntas de resposta breve nas que se exponen os factores de localización e dimensión dunha empresa. -Proba escrita que incorporará preguntas de explicar e relacionar as formas de crecementos e as extratexias a aplicar en cada caso -Proba escrita que conste de preguntas referentes á importancia e funcións que cumpren as PEMES no noso país - Proba escrita que conste de preguntas referentes á importancia e funcións que cumpren as multinacionais no noso país - Proba escrita na que o alumnado teña que explicar o impacto das novas tecnoloxías nas estratexias e na competitividade global
<p>EEB3.1.1. Reflexiona sobre a división técnica do traballo nun contexto global de interdependencia económica para valorar a súas consecuencias sociais.</p> <p>EEB3.1.2. Describe a estrutura organizativa, o estilo de dirección, as canles de información e de comunicación, o grao de participación na toma de decisións e a organización informal da empresa.</p> <p>EEB3.1.3. Identifica a función de cada área de actividade da empresa (aprovisionamento, produción e comercialización, investimento e financiamento, recursos humanos e administrativa), así como as súas interrelacións.</p> <p>EEB3.1.4. Investiga sobre a organización nas empresas do seu ámbito máis próximo e identifica vantaxes e inconvenientes, detecta problemas para solucionar, e describe propostas de mellora.</p> <p>EEB3.1.5. Aplica os seus coñecementos a unha organización concreta, para detectar problemas e propor melloras.</p> <p>EEB3.1.6. Valora a importancia dos recursos humanos nunha empresa e analiza diferentes maneiras de abordar a súa xestión e a súa relación coa motivación e a produtividade.</p>	<p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Describir os principios organizativos - Analizar as consecuencias sociais da división do traballo -Diferenciar entre organización formal e informal na empresa -Enumerar as diferentes áreas funcionais da empresa <p>Traballo individual:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Localizar unha empresa da contorna e analizar a súa estrutura organizativa e representar o seu organigrama <p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Describir as teorías sobre a motivación humana -Analizar os estilos e teorías sobre o liderazgo - Enumerar os elementos do contrato de traballo -Realizar un cadro cas distintas modalidades de contratación -Explicar as vías de negociación nos conflitos de intereses - Definir o convenio colectivo
<p>EEB4.1.1. Realiza cálculos da produtividade de distintos factores, interpreta os resultados obtidos, e coñecendo medios e alternativas de mellora da produtividade nunha empresa.</p> <p>EEB4.1.2. Analiza e valora a relación entre a produtividade e os salarios dos/das traballadores/as.</p> <p>EEB4.1.3. Reflexiona sobre a importancia para a sociedade e para a empresa da investigación e da innovación tecnolóxica en relación coa competitividade e o crecemento.</p>	<p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Resolver un exercicio de cálculo de produtividade global e por factores
<p>EEB4.2.1. Distingue os ingresos e os custos dunha empresa, calcula o seu beneficio ou a súa perda xerados ao longo do exercicio económico, aplicando razoamentos matemáticos, e interpreta os resultados.</p> <p>EEB4.2.2. Identifica e calcula os tipos de custos, ingresos e beneficios dunha empresa, e represéntaos graficamente.</p> <p>EEB4.2.3. Calcula o limiar de vendas (de rendibilidade) necesario para a supervivencia da empresa.</p> <p>EEB4.2.4. Analiza os métodos custo beneficio e custo eficacia como instrumentos de medida e avaliación que axudan á toma de decisións.</p>	<p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> -A partir de certos datos resolver un exercicio de costes, ingresos e beneficios e comentar e representar graficamente os resultados obtidos. - Calcular o limiar de rendibilidade, representar graficamente e comentar o resultado
<p>EEB4.3.1. Identifica os custos que xera o almacén e resolve casos prácticos sobre o ciclo de inventario.</p> <p>EEB4.3.2. Valora as existencias en almacén mediante diferentes métodos.</p> <p>EEB4.3.3. Valora a relación entre o control de inventarios e a produtividade e a eficiencia nunha empresa.</p>	<p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Cubrir unha ficha de almacén segundo os diferentes métodos -Comentar a idoneidade de cada método en supostos de inflación e deflación
<p>EEB5.1.1. Caracteriza un mercado en función de diferentes variables como, por exemplo, o número de competidores e o produto vendido.</p> <p>EEB5.1.2. Identifica e adapta a cada caso concreto as estratexias e os enfoques de márketing.</p> <p>EEB5.1.3. Interpreta e valora estratexias de márketing, incorporando nesa valoración consideracións de carácter ético, social e ambiental.</p> <p>EEB5.1.4. Comprende e explica as fases e as etapas da investigación de mercados.</p>	<p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Completar unha tabla na que se relaciona os diferentes tipos de mercado coas características de cada un deles - Relacionar algúns exemplos concretos coas estratexias aplicadas na súa comercialización -Enumerar as fases da investigación de mercado -Realizar un cadro de vantaxe e inconvenientes da aplicacións das novas tecnoloxías

<p>EEB5.1.5. Aplica criterios e estratexias de segmentación de mercados en casos prácticos.</p> <p>EEB5.1.6. Analiza e valora as oportunidades de innovación e transformación do márketing que xorden co desenvolvemento das tecnoloxías da información e da comunicación.</p> <p>EEB5.1.7. Describe a organización e o funcionamento do departamento comercial da empresa.</p> <p>EEB5.1.8. Determina as necesidades da clientela en relación coas características dos produtos ou dos servizos ofrecidos pola empresa.</p>	
<p>EEB6.1.1. Recoñece os elementos patrimoniais e a función que teñen asignada.</p> <p>EEB6.1.2. Identifica, valora e clasifica os bens, os dereitos e as obrigas da empresa en masas patrimoniais.</p> <p>EEB6.1.3. Interpreta a correspondencia entre os investimentos e o seu financiamento.</p> <p>EEB6.1.4. Detecta posibles desaxustes no equilibrio patrimonial, na solvencia e no apancamento da empresa, mediante a utilización de rateos.</p> <p>EEB6.1.5. Propón medidas correctoras axeitadas en caso de se detectar desaxustes patrimoniais ou financeiros.</p> <p>EEB6.1.6. Recoñece a importancia do dominio das operacións matemáticas e dos procedementos propios das ciencias sociais como ferramentas que facilitan a solución de problemas empresariais.</p> <p>EEB6.1.7. Recoñece a conveniencia do equilibrio económico, patrimonial e financeiro da empresa.</p> <p>EEB6.1.8. Valora a importancia da información na toma de decisións.</p> <p>EEB6.1.9. Calcula o resultado do exercicio económico da empresa, empregando os criterios de imputación aplicables.</p> <p>EEB6.1.10. Identifica, interpreta e clasifica os elementos do resultado da empresa.</p>	<p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Realizar un balance de situación, o seu correspondente análise financeira e medidas correctoras pertinentes -Realizar a conta de perdas e ganancias, o seu análise económico e medidas correctoras pertinentes
<p>EEB6.2.1. Identifica as obrigas fiscais das empresas segundo a súa organización e a actividade que desenvolvan.</p> <p>EEB6.2.2. Describe o funcionamento básico dos impostos que recaen sobre as empresas e destaca as principais diferenzas entre eles.</p> <p>EEB6.2.3. Valora a achega que supón para a riqueza nacional supón a carga impositiva que soportan as empresas.</p>	<p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Describir os elementos dun imposto -Explicar a fiscalidade do empresario social e individual
<p>EEB7.1.1. Coñece e enumera os métodos estáticos (prazo de recuperación) e dinámicos (criterio do valor actual neto) para seleccionar e valorar investimentos.</p> <p>EEB7.1.2. Aplica métodos estáticos (prazo de recuperación) e dinámicos (valor actual neto), nun suposto concreto de selección de alternativas de investimento para unha empresa.</p> <p>EEB7.1.3. Explica as posibilidades de financiamento das empresas diferenciando o externo e o interno, a curto e a longo prazo, así como o custo de cada un e as implicacións na marcha da empresa.</p> <p>EEB7.1.4. Analiza, nun suposto concreto de financiamento externo, as opcións posibles, os seus custos e as variantes de amortización.</p> <p>EEB7.1.5. Analiza e avalía, a partir dunha necesidade concreta, as posibilidades que teñen as empresas de recorrer ao mercado financeiro.</p> <p>EEB7.1.6. Valora as fontes externas e internas de financiamento da empresa.</p> <p>EEB7.1.7. Analiza e expresa as opcións financeiras que mellor se adaptan a un caso concreto de necesidade financeira.</p> <p>EEB7.1.8. Aplica os coñecementos tecnolóxicos á análise e á resolución de supostos.</p> <p>EEB7.1.9. Identifica e describe os ciclos da actividade da empresa e a súas fases.</p> <p>EEB7.1.10. Calcula, para un determinado suposto práctico, o períodos de maduración da empresa, e distingue as súas fases.</p>	<p>Proba escrita na que o alumnado teña que:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Diferenciar entre métodos estáticos y dinámicos de valoración de investimentos -Resolver un problema de elección de investimentos polos diferentes métodos -Realizar un esquema coas diferentes formas de financiación e explicar cada unha delas -Explicar cada fase que conforma o período medio de maduración, distinguindo entre PMM financeiro e económico

10. METODOLOXÍA

A metodoloxía é a forma concreta na que se organizan, regulan e relaciónanse entre si os diversos compoñentes que interveñen no proceso de aprendizaxe: obxectivos, contidos, actividades, avaliación, recursos e medios didácticos; e, especialmente, alumnado, profesorado e comunidade educativa.

A metodoloxía didáctica do Bacharelato favorecerá a capacidade do alumno para aprender en por si, para traballar en equipo e para aplicar os métodos apropiados de investigación. Concederase importancia á relación dos aspectos teóricos das materias coas súas aplicacións prácticas na sociedade.

A materia de Economía artículase ao redor de tres eixos organizativos relativos a: métodos de investigación social, identificación de problemas e formulación de hipótese e procura, recollida e tratamento da información, os procedementos explicativos, e ás técnicas de comunicación.

Propóñense unhas *estratexias metodolóxicas* básicas:

- Que partan de problemas ou de cuestións próximas á contorna e que sexan motivadoras.
- Que teñan potencialidade para desencadear procesos de aprendizaxe significativa.
- Que teñan en conta os esquemas de pensamento e as concepcións dos alumnos e alumnas, favorecendo o traballo dos mesmos e a súa autonomía na aprendizaxe.
- Que propicien a indagación, baseándose na recollida e análise de información de distintas fontes en relación co tema tratado.
- Que desemboquen na obtención dalgunhas conclusións relevantes en relación co problema traballado e na súa comunicación ordenada e clara.
- Que favorezan o traballo cooperativo, o intercambio entre iguais e a reflexión sobre o propio proceso de aprendizaxe, o que supón fomentar o traballo en equipo como forma de relación laboral relacionada coa súa futura incorporación ao mercado laboral.

Nestas materias, especialmente, hai que proporcionar ao alumnado un contacto coa diversidade de enfoques, escolas e tratamentos da ciencia económica e presentar a achega doutras ciencias sociais.

Hai que proporcionar un conxunto de termos e esquemas conceptuais para abordar os problemas económicos, seleccionando a información relevante, tratala, ordenala e valorala. Por outra banda, a economía desempeña un papel importante na configuración de valores e actitudes, con clara influencia nos individuos e grupos, adquiren especial importancia a actitude crítica ante as inxustizas e desigualdades económicas, a importancia da conservación do medio natural para mellorar a calidade de vida, o rexeitamento do consumo. Tamén hai que considerar a incorporación da muller ao traballo, ocupando un espazo na sociedade contemporánea e no mundo laboral.

Hai que destacar a posibilidade que estas materias ofrecen para o tratamento dos temas transversais.

Metodoloxía cooperativa. É aquela en a que o traballo se realiza en común por un grupo de alumnos, de forma que as tarefas desenvólvense en equipo e o resultado e aprendizaxe final de cada un depende tanto do seu traballo como do labor do resto dos membros do equipo.

En canto a recursos e actividades concretas temos previstas as seguintes:

1. Exposición oral por parte do profesor e análise posterior do tema cos alumnos, todo iso con abundancia de exemplos prácticos e comentarios. Para iso utilizarase como libro de texto e referencia básica o primeiro libro que aparece na bibliografía.
2. Realización de actividades ao final de cada unidade.
3. Coloquios sobre noticias relacionadas coa materia que aparezan en prensa, radio, televisión e/ou revistas especializadas.
4. Utilización de vídeos nalgunhas unidades didácticas como complemento ao libro de texto usado nas clases. Algúns deles serán películas, con argumentos relacionados coa materia, e que serán visionados preferentemente na última semana dos dous primeiros trimestres.

Utilizarase internet como ferramenta básica para buscar información o máis actualizada posible á hora de realizar os distintos traballos programados.

5. Aproveitaranse, por parte do profesor e na medida do posible, as novas tecnoloxías, desenvolvendo algúns aspectos do temario mediante presentacións que inclúen o uso de equipos informáticos.

11. ATENCIÓN A DIVERSIDADE.

Tendo en conta o feito de que o alumnado presenta diferenzas individuais en canto a capacidades, interese e motivacións, resaltamos a necesidade de atender aos contidos mínimos, considerándoos esenciais. Estes serán os que constitúan a información básica dun determinado tema que os alumnos/as deberán dominar.

Os contidos complementarios, ofrecen a posibilidade de ampliar determinadas áreas, profundando nas mesmas, lóxicamente cun maior nivel de complexidade.

En canto ás actividades atenderase aos feitos e conceptos de cada área que son a base da aprendizaxe, constituíndo o mínimo imprescindible para o aproveitamento de cada área da materia.

Os materiais utilizados na aula teñen tamén unha gran importancia á hora de atender as diferenzas individuais dos alumnos/as.

Para aqueles alumnos/as que presenten dificultades realizaranse cuestionarios de reforzo dos coñecementos básicos, exercicios prácticos e traballos en equipo.

Para aqueles que superen os contidos e as actividades, realizaranse exercicios con maior nivel dificultade en cuxo aprendizaxe os alumnos mostran un nivel pouco homoxéneo.

12. RECURSOS DIDÁCTICOS.

Os recursos e materiais que se utilizarán son:

Pizarra dixital, aula virtual, recursos da rede (Internet), libro dixital e material impreso en distintos formatos: libros de texto, libros de consulta, informes e revistas especializadas na análise da conxuntura empresarial, prensa económica, prensa de información xeral, anuarios económicos e información estatística, etc.

13- TEMPORALIZACIÓN.

A temporalización que se indica a continuación para cada Unidade didáctica é meramente orientativa. A distribución temporal forma parte do conxunto da programación da materia, e deberá de adaptarse, para cada caso concreto, ás características ou necesidades específicas do grupo de alumnos e alumnas, debendo introducir o profesor os cambios que se consideren convenientes.

Unha proposta de distribución temporal para a impartición das diferentes Unidades didácticas da materia podería estar en torno, á seguinte distribución:

- U.D. I, II, III, IV, V, VI- 1ª Avaliación – 1er. Trimestre
- U.D. VII, VIII, IX, X, XI- 2ª Avaliación- 2º trimestre
- U.D XII, XIII, XIV, XV- 3ª Avaliación- 3er. Trimestre

14. TEMAS TRANSVERSAIS.

Os contidos transversais son elementos educativos básicos que han de integrarse nas diferentes áreas e que a sociedade demanda. Sempre se poderán introducir aspectos relacionados cos temas transversais e para integrar os devanditos temas servirémonos e valeremos da actitude e comportamento que o profesor ten para os alumnos e alumnas, xa que son un exemplo para imitar ou desprezar polo alumnado.

Dentro do desenvolvemento das UDD., trataranse como contidos ou áreas transversais os que máis acorde que vaian o tema para desenvolver, dos oito establecidos (moral e cívica, igualdade de sexos, consumidor, para a paz, para a saúde, ambiental, sexual e viaria). Estes serían:

- a) Educación moral e cívica: co fin de que os alumnos saiban actuar e resolver problemas en determinadas situacións cotiás, poñerase en práctica na aula a explicación

sistemática de alternativas, a precisión da linguaxe, a perseveranza na procura de solucións, etc.

b) Educación para a igualdade de sexos: comportarémonos e actuaremos de forma solidaria e comprensiva, potenciado o respecto cara a si mesmo e cara aos demais. Utilizaremos a linguaxe de forma non discriminatoria, utilizaremos materiais non sexistas, faremos fincapé na ruptura dos estereotipos sociais, das profesións das mulleres mediante a orientación laboral.

c) Educación do consumidor: mostraremos coa nosa actitude, un uso racional e adecuado das cousas, evitando accións de consumo desmesurado sen un fin ou obxectivo concreto, é dicir accións do comprar por comprar, senón transmitir valores de racionalidade ante o consumo.

d) Educación para a paz: debemos potenciar o diálogo entre os suxeitos, como a mellor forma de resolver os conflitos e desenvolver unha actitude de respecto e recoñecemento das persoas que fomenta a convivencia e a pluralidade de ideas.

e) Educación ambiental: fomentando hábitos colectivos como: non contaminar con pilas, non utilizar papel descontroladamente, fomentar o coidado da contorna, etc.

f) Educación para a saúde: fomentando hábitos colectivos como: non ensuciar a clase, nin o centro, potenciar o uso de papeleiras, etc.

15. PROCESO DE AVALIACIÓN:

Nas unidades desta asignatura realizarase un proceso de avaliación continua. Nas actividades avaliarase, tanto a calidade do traballo, como o interese e a participación nela, así como a coordinación e o diálogo nos traballos realizados en grupo.

Incluirá polo menos seis probas escritas ou orales -dúas por trimestre-. A superación de calquera destas non significa a superación de ningunha anterior. A calificación de cada avaliación será a media dos exames, sempre que cada exame teña calificación igual ou maior de 3. Valorarase entre un 10 e un 20% a actitude do alumno.

No caso de que un alumno copie un exame, suspenderá a avaliación.

Despois de cada avaliación, ao alumnado que non alcanzou os obxectivos previstos faráselle un control, no trimestre seguinte.

Avaliación final. A nota final será a media resultante das tres avaliacións, sempre e cando en cada unha delas obtivese a calificación mínima de "4". Nos casos nos que o alumnado non alcance a calificación de 5, realizarase un exame final das avaliacións suspensas. Dito exame será tamén obrigatorio para o alumnado que superou toda a asignatura, pero neste caso a nota final só se poderá modificar nun punto como máximo.

Para o alumnado que perderá o dereito de avaliación continua realizarase un exame de toda a materia.

RECUPERACIÓN DAS UNIDADES DIDÁCTICAS

Naqueles casos en que o proceso de aprendizaxe non sexa progresivo, realizaranse actividades específicas de recuperación ao longo das unidades seguintes. Estas actividades consistirán segundo a natureza dos conceptos, coñecementos, capacidades e competencias implicadas, en: resolución de cuestionarios, análise e solución de casos, informes, traballos, realización de estudos e exposicións.

CONVOCATORIAS EXTRAORDINARIAS

Na convocatoria extraordinaria de Setembro realizarase un exame no que se valorará o coñecemento dos contidos mínimos expostos na presente programación.

16. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSEÑANZA-APRENDIZAXE E A PRÁCTICA DOCENTE.

No Bacharelato a avaliación non se refire exclusivamente aos aprendizaxes dos alumnos, sino que haberá de incluír tamén o desenvolvemento e a aplicación do currículo. Iso implica basicamente tres cousas:

- Saber o que queremos conseguir, o sea coñecer e ter claro cales son os nosos obxectivos
- Saber observar, analizar e interpretar o que ocorre na clase, en función dos obxectivos do Departamento Economía I.E.S Rosalía Castro
- Saber tomar decisións sobre o que e preciso facer para ir axustando e adecuando a nosa acción, si e preciso ao apartarnos dos obxectivos.

Esta avaliación terá en conta os seguintes aspectos:

En relación coa avaliación do proceso de ensinanza e da práctica docente:

- A organización do centro e o aproveitamento dos recursos.
- O clima escolar no conxunto do centro e da aula. O carácter das relacións profesor/alumno/a. A convivencia entre os alumnos, su identificación co centro.....
- A coordinación entre os profesores do centro, co equipo directivo, etc
- A regularidade e a calidade da relación coas familias

En relación coa avaliación da propia programación

- Adecuación dos contenidos
- Adecuación dos obxetivos as necesidades e as características dos alumnos.
- Adecuación dos criterios establecidos sobre a avaliación.
- Idoneidade da metodoloxía
- Idoneidade dos materiais curriculares e didácticos empregados.
- Idoneidade da distribución dos contidos aplicados ao longo do curso

17. DISEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS RESULTADOS.

Na primeira semana, farase unha proba inicial que consistirá na realización dun cuestionario tal como se indica nos recursos didácticos do libro de texto da editorial SM. Nese cuestionario se comprobarán os coñecementos e conceptos previos do alumnado. A partir desda avaliación inicial, iranse traballando os conceptos previos erróneos que se irán desenvolvendo ó longo das distintas unidades didácticas.

18. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MILLORA.

A avaliación da propia programación basarase en tres momentos diferentes:

- En primeiro lugar a comprobación de que a planificación se fixo de maneira correcta e que as unidades de programación concretaronse con todos os elementos curriculares prescriptivos incluídos.
- En segundo lugar, está o momento dedicado a reorientación continua consecuencia da aplicación na aula da programación didáctica. Analizarase si a programación didáctica e a adecuada as características específicas do grupo. Posteriormente estableceranse as medidas de mellora que se consideren oportunas.
- Por último, despois do desenvolvemento e aplicación total da programación, a avaliación da programación completarase cos resultados das avaliacións do alumnado.

PROGRAMACIÓN DE ECONOMÍA

4º de ESO

INDICE

1. Introducción	98
2. Obxectivos da etapa	98
3. Obxectivos da materia	99
4. Competencias do currículo	100
5. Contidos	101
6. Organización didáctica dos contidos: unidades didácticas	104
7. Criterios de avaliación relacionados cos respectivos estándares de aprendizaxe e competencias básicas e concreción dos mínimos esixibles	106
8. Actividades de aprendizaxe asociadas a cada bloque de contido	109
9. Instrumentos de avaliación para cada estándar de aprendizaxe	110
10. Metodoloxía	113
11. Medidas de atención a diversidade	114
12. Recursos didácticos	114
13. Temporalización	115
14. Temas transversais	115
15. Procedementos de avaliación	117
16. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensinanza-aprendizaxe e a práctica docente.	118
17. Diseño da avaliación inicial e medidas que se poidan adoptar como consecuencia dos resultados.	119
18. Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica en relación cos resultados académicos e procesos de mellora	120

1. INTRODUCCIÓN

1. Real Decreto 1105/2014, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato (BOE do 3 de xaneiro de 2015).
2. Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato (BOE do 29).
3. Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29). No caso das programacións didácticas de Educación Primaria, Decreto 105/2014, do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 9).
4. Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta (DOG do 21)
5. Resolución do 27 de xullo de 2015, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións no curso académico 2015/16 para a implantación do currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29).

2. OBXECTIVOS DA ETAPA

A Educación Secundaria Obrigatoria contribuirá a desenvolver nos alumnos e as alumnas as capacidades que lles permitan:

- a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto aos demais, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e grupos, exercitarse no diálogo afianzando os dereitos humanos como valores comúns dunha sociedade plural e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións cos demais, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo, os comportamentos sexistas e resolver pacificamente os conflitos.

- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información para, con sentido crítico, adquirir novos coñecementos. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en distintas disciplinas, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas nos diversos campos do coñecemento e da experiencia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua castelá e na lingua galega, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, a lectura e o estudo da literatura.
- i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.
- j) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e a historia propias e dos demais, así como o patrimonio artístico e cultural.
- m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o dos outros, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e mellora.
- n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das distintas manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.
- o) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.
- p) Coñecer e valorar a importancia do uso do noso idioma como elemento fundamental para o mantemento da nosa identidade, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que nos comunica con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

3. OBXECTIVOS DA MATERIA

Obx. EC.1. Integrar o concepto de economía como ciencia da elección. Identificar os principais axentes económicos, a súa actuación e as relacións entre eles. Valorar criticamente o impacto das accións dos axentes económicos sobre a contorna.

Obx. EC.2. Adquirir y empregar vocabulario económico con precisión e rigor, de modo que permita coñecer, valorar e interpretar a realidade económica e social que nos rodea.

Obx.EC.3. Describir a importancia da empresa e o emprendemento no proceso de creación de riqueza dunha sociedade.

Obx.EC.4. Identificar as consecuencias das actividades empresariais para a propia empresa, os seus traballadores e a sociedade no seu conxunto.

Obx EC.5. Coñecer, controlar e xestionar as variables de ingresos e gastos dun presuposto persoal e decidir con racionalidade entre distintas alternativas económicas da vida persoal e relacionalas co benestar propio e social.

Obx .EC.6. Analizar o papel do diñeiro no funcionamento da sociedade. Valorar o aforro como medio para alcanzar logros persoais.

Obx EC.7. Explicar ol papel do sector público, como garante do marco de actuación e como axente económico. Valorar criticamente os efectos da súa actuación ou ausencia de actuación respecto á igualdade e o benestar dunha sociedade.

Obx .EC.8. Diagnosticar os efectos da inflación como elemento distorsionador das decisións que tomamos os axentes económicos nunha sociedade.

Obx.EC.9. Analizar as características principais do mercado de trabalo, as políticas de emprego e valorar as oportunidades que presenta.

Obx.EC.10. Coñecer e valorar as ventaras que supón ol comercio internacional, así como os custes que implica no desenvolvemento dalgúns países. Valorar o potencial da integración económica e as perspectivas da economía galega no marco da internacionalización económica.

Obx EC.11. Buscar, seleccionar, comprender e valorar noticias económicas procedentes de distintas fontes.

Obx.EC.12. Realizar tarefas en grupo e participar no debates cunha actitude construtiva, crítica e tolerante, fundamentando adecuadamente as opinións e valorando o diálogo como unha vía necesaria de solución dos problemas económicos

4. COMPETENCIAS DO CURRÍCULO

A materia de economía contribúe no logro de:

a) **Comunicación lingüística**

Contribúe a alcanzar destrezas básicas como a lectura, a conversación e a escritura, para levar a cabo diferentes tarefas, expostas desde a área de participación, de comunicación de grupo, expresión de ideas, elaboración dun plan de negocio, listaxe de tarefas para desenvolver a actividade do plan de empresa, xeración de diferentes documentos administrativos necesarios, comprensión de noticias económicas de prensa ,etc mediante a introdución de lecturas ao longo de cada temas (conto inicial, “periscopios”, taller de prensa, etc.), comentarios de texto periodístico ou debate e análises.

b) **Competencia financeira (Extracurricular)**

As razóns para incluír a educación financeira son variadas, desde as cada vez máis frecuentes crises económicas, aos axustes nos sistemas de axudas públicas ou o

avellamento da poboación nos países desenvolvidos. Neste contexto é necesario que os cidadáns aborden a toma de decisións de tipo financeiro coa maior información e coñecemento posible.

Os contidos prantexados abordan a planificación de gastos, a elaboración de presupostos, ou o fomento do aforro. O alumno será capaz de xestionar de forma efectiva os seus gastos ou as débedas a curto prazo, logrando así os seus obxectivos persoais.

c) **Competencia matemática.**

A adquisición de esta competencia suporá a capacidade de poñer en práctica procesos de razoamento que leven á solución de problemas da vida cotiá. A competencia levará tamén a razoar os problemas para extraer información, sendo capaz de identificar a validez dos razoamentos e dos resultados obtidos. Coa introdución nas distintas unidades de ferramentas matemáticas resolver problemas, de lectura e interpretación de gráficos e a resolución de problemas baseados na aplicación de expresións matemáticas con accións como a planificación de gastos e ingresos, o cálculo de beneficios ou perdas-

d) **Competencia dixital**

Na actualidade, é necesario o uso das tecnoloxías da información no traballo, lecer, aprendizaxe, participación na sociedade, etc. É fundamental coñecer aplicacións informáticas, o acceso ás fontes e o procesamento da información. Todo iso desenvolverase nas diferentes tarefas propostas, tanto individuais como grupais, nas que se requira consultar páxinas web para obter información ou xerar documentos relacionados co plan de empresa, así como tarefas de carácter administrativo, mediante a utilización de diferentes programas de xestión de tratamento de textos, bases de datos, almacenamento e xestión de información, correo electrónico, etc. Tamén se procura desenvolver a capacidade de buscar, obter e tratar a información, así como de utilizala de maneira crítica, avaliando a súa pertinencia e diferenciando entre información real e virtual. Exporanse tarefas nas que se necesite o uso dos recursos tecnolóxicos, desenvolvendo unha actitude activa, segura e crítica cara a estes.

Para iso, nesta área, traballaremos os seguintes descritores da competencia:

- Elaborar e publicitar información propia derivada de información obtida a través de medios tecnolóxicos.
- Utilizar as distintas canles de comunicación audiovisual para transmitir informacións diversas.
- Aplicar criterios éticos no uso das tecnoloxías. (respeto do copyright)

e) **Conciencia e expresións culturais**

A expresión cultural é fundamental para o desenvolvemento de aptitudes creativas que podamos trasladar a varios contextos profesionais. Desde a área de Iniciación á Actividade Emprendedora e Empresarial podemos adestrar diferentes aspectos, como a apreciación da importancia da expresión creativa de ideas e experiencias a través de distintos medios.

Polo que nesta área, traballaremos os seguintes descritores:

- Apreciar os valores culturais do patrimonio natural e da evolución do pensamento científico.
- Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade, e gusto pola estética no ámbito cotián.
- Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.

f) **Competencias sociais e cívicas**

Esta competencia necesita do coñecemento e adestramento de diferentes habilidades para elaborar ideas, ter en conta a opinión dos demais, tomar decisións, resolver conflitos, interactuar con outras persoas e grupos respectando unhas normas, interpretar fenómenos e problemas sociais. Os diferentes aspectos a tratar desde esta área, como a empresa e a responsabilidade social, o espírito emprendedor, a creatividade e a innovación, o papel do Estado e as Administracións Públicas nas empresas, o valor social do diñeiro, os intermediarios financeiros na sociedade, a análise dos impostos con respecto ao benestar social, os dereitos e deberes dos consumidores no mundo do negocio, etc., permitirán ao alumnado a obtención dos coñecementos e as habilidades necesarios para o desenvolvemento desta competencia.

Para iso adestraremos os seguintes descritores:

- Mostrar dispoñibilidade para a participación activa en ámbitos de participación establecidos.
- Recoñecer riqueza na diversidade de opinións e ideas.
- Concibir unha escala de valores propia e actuar conforme a ela.
- Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.
- Desenvolver a capacidade de diálogo cos demais en situacións de convivencia e traballo, e para a resolución de conflitos.
- Involucrarse ou promover accións cun fin social.

g) **Sentido de iniciativa e espírito emprendedor**

A área de Iniciación á Actividade Emprendedora e Empresarial céntrase sobre todo no desenvolvemento desta competencia, a cal implica a capacidade de transformar as ideas en actos. Desde esta área, desenvolveranse capacidades e habilidades no alumnado relacionadas coa autonomía persoal, o liderado e a creatividade, e habilidades empresariais como a planificación, a organización, a xestión e a toma de decisións, a participación, o liderado e a delegación, o pensamento crítico, o sentido da responsabilidade, o recoñecemento de fortalezas e debilidades dun mesmo e dun proxecto, a avaliación, a asunción de riscos, o plan de mercadotecnia, a xestión de recursos materiais e humanos, a xeración de ideas creativas, o recoñecemento de oportunidades de negocio, o deseño dun plan de negocio, a análise de viabilidade, etc. Os descritores que adestraremos son:

- Optimizar recursos persoais apoiándose nas fortalezas propias.
- Asumir as responsabilidades encomendadas e dar conta delas.
- Xestionar o traballo do grupo, coordinando tarefas e tempos.
- Priorizar a consecución de obxectivos grupais sobre os intereses persoais.
- Atopar posibilidades na contorna que outros non ven.
- Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.
- Actuar con responsabilidade social e sentido ético no traballo.

h) **Aprender a aprender**

A competencia de aprender a aprender é fundamental para a aprendizaxe do día a día do noso alumnado nos diferentes contextos nos que se atope. Desde esta área adestramos aspectos como a capacidade para iniciar, organizar e persistir no proxecto empresarial, polo que esixe que o alumnado se motive para levar a cabo as diferentes accións, recoñeza as súas fortalezas e aprobeiteas, coñeza e controle os procesos levados a cabo, utilice diferentes estratexias para o coñecemento dos aspectos relacionados coa autonomía persoal, así como que coñeza os mecanismos de creación de empresas e as

finanzas, e desenvolver o seu pensamento crítico e creativo para o descubrimento de novas posibilidades. Todo iso co obxectivo de mellorar a nosa contorna e avaliar se se alcanzan os obxectivos preestablecidos.

Para o desenvolvemento desta competencia, adestraremos os seguintes descritores:

- Identificar potencialidades persoais como aprendiz: estilos de aprendizaxe, intelixencias múltiples, funcións executivas.
- Aplicar estratexias para a mellora do pensamento creativo, crítico, emocional, interdependiente.
- Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.
- Tomar conciencia dos procesos de aprendizaxe.
- Seguir os pasos establecidos e tomar decisións sobre os pasos seguintes en función dos resultados intermedios.
- Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.

5. CONTIDOS

O enfoque empregado pola economía na resolución dos problemas sociais distínguese das restantes ciencias sociais. A materia de 4º da ESO distribúese en **seis bloques** que permiten o estudo da economía como ciencia e do papel dos axentes económicos.

Bloque 1 ("Ideas económicas básicas") recóllense aspectos relativos aos principios económicos, á terminoloxía propia e á metodoloxía da ciencia económica.

Bloque 2 ("Economía e empresa") analízase o papel e o funcionamento do/da axente de empresas na economía.

Bloque 3 ("Economía persoal") está dedicado ao estudo da transcendencia das decisións económicas na vida das persoas.

Bloque 4 ("Economía e ingresos e gastos do Estado") repasa o papel estatal no funcionamento económico a través da análise dos seus ingresos e gastos.

Bloque 5 ("Economía e tipos de xuro, inflación e desemprego") repásanse os aspectos máis salientables da economía financeira e a súa repercusión na actividade económica e o nivel de emprego.

Bloque 6 "Economía internacional" fai un breve repaso do funcionamento do sector exterior da economía con especial fincapé nas repercusións da integración económica e a globalización.

O reparto dos contidos do currículo relacionados co libro por avaliacións será:

- **Primeira avaliación:** unidades 1 (Bloque I), 2 Y 3 (Bloque II).
- **Segunda avaliación:** unidades 4 y 5 (Bloque III) y 6 (Bloque IV)
- **Terceira avaliación:** unidades 7 y 8 (Bloque V), 9 (Bloque VI)

6. ORGANIZACIÓN DIDÁCTICA DOS CONTIDOS: UNIDADES DIDÁCTICAS

Bloque 1: Ideas económicas básicas

Unidade didáctica 1:

- O dilema económico
- Conceptos económicos básicos
- O método en economía
- A fronteira de posibilidades de produción
- Os axentes económicos

Bloque 2: Economía e empresa

Unidade didáctica 2:

- A empresa e o termo empresario
- A empresa individual
- A empresa social
- O proceso produtivo
- A teoría da produción

Unidade didáctica 3:

- Financiamento e inversión
- Tipos de financiamento
- Ingresos, custos e gastos
- O beneficio
- Fiscalidade empresarial

Bloque 3: Economía persoal

Unidade didáctica 4:

- Ingresos e gastos
- Xestión do presuposto
- Aforro e endebedamento
- Planificación financeira do futuro
- Resgo e diversificación

Unidade didáctica 5:

- O diñeiro
- Diñeiro fiduciario
- O diñeiro bancario
- Contratos financeiros
- O contrato de seguro

Bloque 4: Economía e ingresos e gastos do Estado

Unidade didáctica 6:

- A actividade financeira do Estado
- Os ingresos públicos
- O gasto público
- Déficit e débeda pública
- A distribución da renda

Bloque 5: Economía e tipos de xuro, inflación e desemprego

Unidade didáctica 7:

- O xuro
- O tipo de xuro e a política monetaria
- A inflación
- Consecuencias da inflación
- Casos especiais de inflación. Deflación

Unidade didáctica 8:

- O mercado de traballo
- O desemprego
- O mercado de traballo en España
- Desemprego: consecuencias e políticas
- Desemprego e sistema educativo

Bloque 6: Economía internacional

Unidade didáctica 9:

- Globalización e comercio internacional
- A política comercial
- A unión europea
- A unión económica e monetaria
- Medio ambiente e sostenibilidade

7. CRITERIOS DE AVALIACIÓN RELACIONADOS COS RESPECTIVOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS BÁSICAS E CONCRECIÓN DOS MÍNIMOS ESIXIBLES

CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	CCC	MÍNIMOS ESIXIBLES
B1.1. Explicar a economía como ciencia social e valorar o impacto permanente das decisións económicas na vida das persoas.	ECB1.1.1. Recoñece a escaseza de recursos e a necesidade de elixir e tomar decisións como as claves dos problemas básicos de calquera economía, e comprende que todas as eleccións supoñen renunciar a outras alternativas e que todas as decisións teñen consecuencias. ECB1.1.2. Distingue formas de analizar e resolver problemas económicos, e identifica a súas vantaxes, os seus inconvenientes e as súas limitacións.	CCL,CS C,CAA, CD	Realiza actividades de simulación, comparando situacións de economía planificada con situacións de libre mercado - Clasifica distintos tipos de necesidades. - Aborda o uso alternativo dun mesmo recurso aplicado a necesidades distintas. - Reflexiona sobre as decisións acerca dos recursos limitados.
B1.2. Identificar a terminoloxía económica básica e o uso dos modelos económicos, e familiarizarse con eles.	ECB1.2.1. Comprende e utiliza correctamente termos da área da economía. ECB1.2.2. Diferencia entre economía positiva e economía normativa. ECB1.2.3. Representa e analiza graficamente o custo de oportunidade mediante a fronteira de posibilidades de produción.	CCL,CA A,CD,C MCCT	- Diferenza entre renda e riqueza. . - Discrimina eficientemente activos e pasivos. - Establece diferenzas entre proposicións normativas e positivas, discriminando entre ambas as a partir de exemplos cotiáns. - Relaciona o concepto de custo de oportunidade coa Fronteira de Posibilidades de Produción, calculando o seu importe total e unitario e identificando as súas zonas.
B1.3. Tomar conciencia dos principios da economía para aplicar nas relacións económicas básicas cos condicionantes de recursos e as necesidades.	ECB1.3.1. Representa as relacións que se establecen entre as economías domésticas e as empresas. ECB1.3.2. Aplica razoamentos básicos para interpretar problemas económicos provenientes das relacións económicas do seu ámbito.	CMCCT, CSC	Enumera os tipos de axentes económicos e explícita as súas funcións, propondo exemplos reais. - Representa as relacións existentes entre axentes económicos
B2.1. Describir os tipos de empresas e as formas xurídicas das empresas, e relacionar con cada unha coas súas esixencias de capital e as responsabilidades legais dos/das propietarios/as e xestores/as, así como as interrelacións das empresas no seu ámbito inmediato.	ECB2.1.1. Distingue as formas xurídicas das empresas e relaciónaas coas esixencias de capital para a súa constitución e coas responsabilidades legais para cada tipo. ECB2.1.2. Identifica e valora as formas xurídicas de empresas máis apropiadas en cada caso, en función das características concretas, aplicando o razoamento sobre clasificación das empresas. ECB2.1.3. Distingue os tipos de empresas e de empresarios/as que actúan no seu ámbito, así como a forma de interrelactuar co seu ámbito máis próximo e os efectos sociais e ambientais, positivos e negativos, que se observan.	CMCCT, CSIEE,C AA,CD, CSC	- Distingue situacións nas que aparece a figura da persoa empresaria. - Recoñece as obrigacións e os dereitos da actividade empresarial. - Coñece os requisitos de capital e legais para que unha sociedade adquira personalidade xurídica e para realizar unha actividade empresarial de maneira individual. - Distingue, valora e cuantifica os diferentes tipos de empresas existentes na economía española/ galega
B2.2. Analizar as características principais do proceso produtivo.	ECB2.2.1. Analiza os tipos de factores produtivos e as relacións entre produtividade, eficiencia e tecnoloxía.	CMCCT, CSC	Clasifica as empresas a partir de casos reais atendendo a criterios de tamaño, capital e sector de actividade.
	ECB2.2.2. Identifica os sectores económicos, así como os seus retos e as súas oportunidades.	CD,CSC	Identifica os sectores económico - É capaz de extraer retos e oportunidades dun determinado sector nunha lectura de prensa e reflexionar sobre eles.
B2.3. Identificar as fontes de financiamento das empresas.	ECB2.3.1. Explica as posibilidades de financiamento das empresas e diferencia o financiamento externo e o interno, a curto e a longo prazo, así como o custo de cada unha e as implicacións na marcha da empresa.	CCL,CD, CMCCT	- Coñece os compoñentes básicos da estrutura económica e financeira da empresa. - Coñece o custo de cada tipo de financiamento. - Distingue vantaxes e inconvenientes do financiamento propio
B2.4. Determinar, para un caso sinxelo, a estrutura de	ECB2.4.2. Distingue os ingresos e os custos dunha empresa, calcula o seu beneficio ou a	CD,CMC CT	Diferenza entre ingresos, custos e gastos. - Discrimina tipos de ingresos e gastos.

ingresos e custos dunha empresa, calculando o seu beneficio.	súa perda, aplicando razoamentos matemáticos, e interpreta os resultados.		<ul style="list-style-type: none"> - Coñece o proceso de maximización de beneficio e o porqué dos seus argumentos. - Calcula o punto morto de explotación e interpreta o seu significado.
B2.5. Diferenciar os impostos que afectan as empresas e a importancia do cumprimento das obrigas fiscais.	<p>ECB2.5.1. Identifica as obrigas fiscais das empresas segundo a súa forma xurídica e as actividade, e sinala o funcionamento básico dos impostos e as principais diferenzas entre eles.</p> <p>ECB2.5.2. Valora a achega que para a riqueza nacional supón a carga impositiva que soportan as empresas.</p>	CD,CMC CT,CSC	<ul style="list-style-type: none"> - Identifica as obrigacións fiscais das empresas. - Explica a diferenza entre impostos proporcionais e progresivos. - Coñece o funcionamento do IVE. - Coñece o imposto de sociedades
B3.1. Realizar un orzamento persoal distinguindo entre os tipos de ingresos e gastos, e controlar o seu grao de cumprimento e as posibles necesidades de adaptación.	<p>ECB3.1.1. Elabora un orzamento ou plan financeiro persoal, identificando os ingresos e os gastos integrantes, e realiza o seu seguimento.</p> <p>ECB3.1.2. Utiliza ferramentas informáticas na preparación e desenvolvemento dun orzamento ou plan financeiro personalizado.</p> <p>ECB3.1.3 Manexa gráficos de análise que permiten comparar unha realidade personalizada coas previsións establecidas.</p>	CAA,CD ,CMCCT	<p>Identifica gastos e ingresos persoais e os clasifica.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elabora e modifica un orzamento persoal, identificando, clasificando e discriminando entre diferentes tipos de ingresos e gastos. - Elabora e modifica un orzamento persoal usando software de oficina (folla de cálculo). - A partir da evidencia anterior, é capaz de realizar gráficas que representan os pesos relativos de ingresos e gastos. - Elabora e modifica un orzamento persoal usando software de oficina (folla de cálculo). - A partir da evidencia anterior, é capaz de realizar gráficas que representan os pesos relativos de ingresos e gastos
B3.2. Decidir con racionalidade ante as alternativas económicas da vida persoal, e relacionalas co benestar propio e social.	ECB3.2.1. Comprende as necesidades de planificación e do manexo de asuntos financeiros ao longo da vida. Esa planificación vincúlase á previsión realizada en cada etapa, de acordo coas decisións tomadas e a marcha da actividade económica nacional.	CAA,CSI EE	<ul style="list-style-type: none"> - Recoñece a necesidade de realizar planificacións intertemporales. - Calcula, en supostos sinxelos, a contía da renda permanente sobre a cal planificar unha senda de consumo
B3.3. Expresar unha actitude positiva cara ao aforro, e empregar o aforro como medio para alcanzar diversos obxectivos.	<p>ECB3.3.1. Recoñece e explica a relevancia do aforro e do control do gasto.</p> <p>ECB3.3.2 Analiza as vantaxes e inconvenientes do endebedamento, valorando o risco e seleccionando a decisión máis axeitada para cada momento.</p>	CAA,CS C	<p>Coñece e identifica os factores que xeran unha burbulla económica.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exprésase sobre a conveniencia ou non de asumir determinado nivel de débeda en función dos ingresos percibidos. - Explica a relevancia e uso futuro do aforro persoal <p>Conoce distintas alternativas para gestionar ahorros personales.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Explica los tipos de riesgo que existen y comprende la relación riesgo-rendimiento - Identifica individuos adversos o amantes al riesgo.
B3.4. Recoñecer o funcionamento básico do diñeiro e diferenciar os tipos de contas bancarias e de tarxetas emitidas como medios de pagamento, e valorar a oportunidade do seu uso con garantías e responsabilidade.	<p>ECB3.4.1. Comprende os termos fundamentais e describe o funcionamento das contas na operativa bancaria.</p> <p>ECB3.4.2. Valora e comproba a necesidade de interpretar as cláusulas dos contratos bancarios para coñecer os dereitos e as obrigas que se derivan delas, así como a importancia de operar en condicións de seguridade cando se empregan procedementos telemáticos.</p> <p>ECB3.4.3. Recoñece a capacidade de negociación coas entidades financeiras e analiza os procedementos de reclamación ante estas.</p> <p>ECB3.4.4. Identifica e explica as modalidades de tarxetas bancarias, así como os elementos e os procedementos que garanten a seguridade na súa operativa.</p>	CCL,CM CCT,CA A,CD	<p>Distingue os diferentes tipos de diñeiro e clasifícaos.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coñece a fonte do valor do diñeiro fiduciario. - Coñece o proceso de creación monetaria e o efecto multiplicador dos depósitos bancarios. - Comprende e coñece as funcionalidades dunha conta corrente e os termos asociados a ela. <p>Coñece as regras básicas de seguridade a ter en conta en relación coa operativa financeira e comercial a través de Internet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identifica os elementos básicos dun contrato de internet. - Coñece o procedemento de reclamación ante unha entidade financeira. <p>Identifica e explica as distintas modalidades de tarxetas que existen.</p>
B3.5. Coñecer o concepto de seguro e a súa	ECB3.5.1. Identifica, describe e clasifica os tipos de seguros segundo os riscos ou as	CAA,CC	<p>Explica que é un seguro e para que serve.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identifica e discrimina tipos de contratos de

finalidade.	situacións adversas nas etapas da vida.	L,CMCC T	seguro. - Identifica e clasifica os axentes que interveñen nunha operación de seguro
B4.1. Recoñecer e analizar a procedencia das principais fontes de ingresos e gastos do Estado, e interpretar gráficos onde se amose esa distribución.	ECB4.1.1. Identifica as vías de onde proceden os ingresos do Estado, así como as principais áreas dos gastos do Estado, e comenta as súas relacións. ECB4.1.2. Analiza e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados cos ingresos e os gastos do Estado. ECB4.1.3. Distingue nos ciclos económicos o comportamento dos ingresos e dos gastos públicos, así como os efectos que se poden producir ao longo do tempo. ECB4.1.4. Describe o contido dos orzamentos públicos e argumenta a necesidade de prever os ingresos e os gastos, e controlar a súa execución.	CMCCT, CSC,CD, CCL	Explica as diferentes partidas de ingreso e gasto do estado. - Coñece o concepto de PXE. - Explica o concepto de “Estado do benestar”. - Mostra interese pola distribución dos gastos públicos entre las distintas partidas - Coñece o funcionamento dos ciclos económicos. - Comprende o papel do estado na economía e a súa intervención a través de políticas macroeconómicas. - Explica o concepto de “fallo de mercado”. - Recoñece os tipos de política fiscal e os seus efectos. Relaciona os ciclos económicos coa política fiscal dun país.
B4.2. Diferenciar e explicar os conceptos de débeda pública e déficit público.	ECB4.2.1. Comprende e expresa as diferenzas entre os conceptos de débeda pública e déficit público, así como a relación que se produce entre eles.	CCL,CM CCT	Coñece os conceptos de déficit público e de débeda pública e relaciónalos.
B4.3. Determinar o impacto para a sociedade da desigualdade da renda e estudar as ferramentas de redistribución da renda.	ECB4.3.1. Coñece e describe os efectos da desigualdade da renda e os instrumentos de redistribución desta. ECB4.3.2. Interpreta gráficos representativos da distribución da renda	CCL,CM CCT,CS C,CAA, CD	Coñece e describe os efectos da desigualdade da renda. Coñece e describe os instrumentos da distribución da renda. - Debate sobre temas relacionados coa distribución da riqueza. - Comprende o significado da curva de Lorenz.
B5.1. Diferenciar as magnitudes de tipos de xuro, inflación e desemprego, analizar as relacións entre elas e interpretar datos e gráficos vinculados con esas magnitudes.	ECB5.1.1. Describe as causas da inflación e valora as súas principais repercusións económicas e sociais. ECB5.1.2. Explica o funcionamento dos tipos de interese e as consecuencias da súa variación para a marcha da economía. ECB5.1.3. Valora e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados cos tipos de xuro, inflación e desemprego.	CCL,CS C,CMCC T,CD	- Coñece o concepto de inflación. . - Describe causas da inflación. - Valora, coñece e describe as consecuencias da inflación Explica o funcionamento dos tipos de interese e a súa formación, desde os tipos oficiais até os comerciais. - Relaciona a evolución dos tipos de interese coa do crecemento económico Interpreta datos e gráficos sobre inflación e tipos de interese e relaciónaos coa conxuntura económica
B5.2. Valorar opcións de políticas macroeconómicas para facer fronte ao desemprego.	ECB5.2.1. Describe as causas do desemprego e valora as súas principais repercusións económicas e sociais. ECB5.2.2. Analiza os datos de desemprego en España e as políticas contra o desemprego. ECB5.2.3. Investiga e recoñece vieiros e tendencias de emprego.	CCL,CM CCT,CS C,CD,C AA	- Coñece os tipos de desemprego. -Recoñece as causas do desemprego. - Diferenza entre as distintas persoas pola súa relación co emprego. Coñece a situación do desemprego en España. Recoñece as distintas medidas que poden aplicarse contra o desemprego Mostra interese polos sectores de futuro no emprego. Avalía as posibilidades de emprego dentro da súa contorna
B6.1. Valorar o impacto da globalización económica, do comercio internacional e dos procesos de integración económica na calidade de vida das persoas e no ambiente.	ECB6.1.1. Valora o grao de interconexión das economías de todos os países do mundo e aplica a perspectiva global para emitir xuízos críticos. ECB6.1.2. Explica as razóns que xustifican o intercambio económico entre países e que inflúen nel. ECB6.1.3. Analiza e presenta acontecementos económicos contemporáneos no contexto da globalización e o comercio internacional. ECB6.1.4. Recoñece e enumera vantaxes e inconvenientes do proceso de integración económica e monetaria da Unión Europea. ECB6.1.5. Reflexiona sobre os problemas ambientais e a súa relación co impacto económico internacional, e analiza as posibilidades dun desenvolvemento sustentable.	CAA,CS C,CLC,C D	Coñece os distintos procesos de integración económica a nivel mundial. - Sabe diferenciar entre os distintos niveis de integración dende a menor ata a maior - Comprende as razóns para comerciar entre países. - Entende o concepto de divisas. - Coñece as vantaxes do libre comercio e a vantaxe comparativa. - Sabe explicar as barreiras que poden existir fronte ao libre comercio. - Coñece los organismos de cooperación internacional - analiza os acontecementos contemporáneos derivados da globalización - Coñece as distintas etapas da Unión Europea no seu proceso de integración. - Explica las vantaxes e inconvenientes da integración europea

			<ul style="list-style-type: none"> - Coñece o concepto de desenvolvemento sustentable e de desenvolvemento económico. - Distingue entre crecemento económico e desenvolvemento económico. - Recoñece os obxectivos mundiais de desenvolvemento sustentable
--	--	--	---

8. ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE ASOCIADAS A CADA BLOQUE DE CONTIDO

Bloque	Obx	Contidos	Actividades de aprendizaxe	TEMPO Horas lectivas
Bloque 1 Ideas económicas básicas	a,d,f	B1.1. Economía como ciencia: actividade económica e sociedade. B1.2. Principios na toma de decisións económicas. B1.3. Escaseza, elección e asignación de recursos. Custo de oportunidade.	-Realiza un mapa conceptual do bloque - Dunha lista de necesidades, identifica cales son primarias, sociais, secundarias, colectivas.. - Realiza unha pirámide de Maslow. - Describe o custo de oportunidade que supón na súa familia cada elección de gasto na administración do salario - Identifica o custo de oportunidade e os custos irrecuperables dunha serie de decisións dadas. <i>- lectura e comentario dunha noticia da prensa asociada ao tema</i>	6
	f,h,p	B1.4. O método na Economía: modelos económicos. B1.5. Fronteira de posibilidades de produción.	- Cuns datos propostos previamente, realiza unha gráfica de fronteira de posibilidades de produción e analiza movementos e cambios que se lle van indicando.	5
	a,f	B1.6. As relacións económicas básicas e a súa representación.	- Representa a gráfica do fluxo circular da renda. - Dunha lista dada, ordena de maior a menor importancia as medidas para impulsar o crecemento económico. <i>- lectura e comentario dunha noticia actual asociada ao tema</i>	5
Bloque 2. Economía e empresa	a,b,e,m	B2.1. A empresa e o/a empresario/a. B2.2. Elementos, funcións e obxectivos da empresa. B2.3. Clases de empresas. B2.4. Formas xurídicas da empresa.	- Debate en clase sobre a necesidade ou non da existencia das empresas. - Tomando unha empresa coñecida por eles identifica as funcións que cumpre na sociedade. - Aporta unha lista con tres tipos de empresas para cada forma xurídica e cada sector diferente da zona.	3
	a ,f,e	B2.5. Proceso produtivo e factores produtivos. B2.6. Sectores da actividade económica.	- Realiza un cadro cos sectores e os factores produtivos que utiliza cada sector e pon un exemplo de empresa que pertenza a cada un . <i>- lectura e comentario dunha noticia actual asociada ao tema.</i>	3
	e ,f	B2.7. Fontes de financiamento das empresas. Novas formas de financiamento.	- Realiza un mapa conceptual das fontes de financiamento. - Relaciona cada unha das frases dada polo profesor cun tipo determinado de financiamento.	4
	e ,f	B2.8. Ingresos e custos da empresa: clasificación. B2.9. Resultados da empresa.	- Completa unha táboa de custos, separando custes fixos, variables, totais, ingresos e beneficios. - Comentario dos resultados anteriores. - Exercicios do libro referidos a custos.	6
	a,e ,f	B2.10. Obrigas fiscais das empresas.	- Como actividade resume do contido fiscal, completa un cadro no que para cada tipo de imposto dado reflecta o tipo o que pertence e a obriga do empresario por nome propio ou terceiros.	4
Bloque 3. Economía persoal	d,e,f a,d,m	B3.1. Orzamento persoal. Control de ingresos e gastos. B3.2. Xestión do orzamento. Obxectivos e prioridades. B3.3. Planificación económico-financeira: necesidades económicas nas etapas da vida.	- Deseño dun modelo de control de ingresos e gastos. - Busca en internet nas páxinas de ine, ige e eurostat dos consumos por tramos de idade e comentario das necesidades de financiación en cada caso.	5
	a,f	B3.4. Aforro e endebedamento. Os plans de pensións. B3.5. Risco e diversificación.	- Realiza un cadro con situacións posibles de endebedamento e analiza os límites desta débeda. - Clasifica de maior a menor importancia unha lista de motivos para aforrar. - Deseña un plan de pensión acorde a súa persoa e tendencia ao risco. Comenta esta elección en grupo.	7

	a,b,c,f ,g	B3.6. O diñeiro. B3.7. Contratos financeiros: contas e tarxetas de débito e crédito. B3.8. Relacións no mercado financeiro: información e negociación. B3.9. Implicacións dos contratos financeiros. Dereitos e responsabilidades dos/das consumidores/as no mercado financeiro.	- Clasifica diferentes tipos de diñeiro dun listado dado - Relaciona diferentes formas de pago coas tarxetas máis adecuadas en cada un deles.. - Interpreta un extracto de conta bancaria real. - simulación dunha reclamación bancaria. - <i>lectura de consellos prácticos para reclamar nun banco</i>	7
	e,f ,g	B3.10. O seguro como medio para a cobertura de riscos. Tipoloxía de seguros	- Sobre casos simulados, diferencia entre tomador, asegurado e beneficiario. - Dunha relación de supostos, establece ante que tipo de seguro estamos. - Realiza un esquema dos tipos de seguro máis coñecidos e que cubre cada un.	5
Bloque 4. Economía e ingresos e gastos do Estado	a ,b ,e ,f,g,o	B4.1. Orzamentos públicos: ingresos e gastos do Estado.	- Realiza un esquema coa procedencia dos ingresos do estado. - Realiza un esquema coas necesidades de gasto do sector público e o destino dos ingresos públicos. - Busca datos dos PXE e comenta o déficit ou superávit previsto.	4
	a ,e ,f	B4.2. A débeda pública e o déficit público.	- Busca datos da débeda pública española actual, e comenta o que significa esa porcentaxe. - Debate sobre a débeda pública e o crecemento económico.	3
	a ,c ,d ,e,f	B4.3. Desigualdades económicas e distribución da renda.	- A través da curva de Lorentz de diversos países, comenta o que iso supón en reparto de riqueza, e as súas consecuencias. - identifica os instrumentos da distribución da renda que utiliza o SP sobre uns supostos dados. - <i>Lectura de textos periodísticos e debates asociados ao tema</i>	6
Bloque 5. Economía e tipos de xuro, inflación e desemprego	a,c ,e ,f	B5.1. Tipos de xuro. B5.2. Inflación. B5.3. Consecuencias dos cambios nos tipos de xuro e inflación. B5.4. Desemprego: clasificación e consecuencias.	- Exercicios do cálculo dos xuros xerados por unha inversión. - Exercicios de cálculo de taxas de inflación, mensual, anual, acumulada.. - Debate das consecuencias dos cambios nos tipos de xuro e a súa relación coa inflación. - <i>Lectura de textos relacionados coa política monetaria.</i>	8
	a,c ,e,f	B5.5. Causas do desemprego e políticas contra o desemprego. B5.6. Perspectivas da ocupación.	- Realiza un mapa conceptual do mercado de traballo, cos demandantes, oferentes, tipos de desemprego e medición do emprego. - test de repaso sobre poboación activa, inactiva, ocupada e parada - Debate sobre posibles medidas ou políticas de emprego.	6
Bloque 6. Economía internacional	a,e,f ,m	B6.1. Globalización económica. B6.2. Comercio internacional. B6.3. Integración económica e monetaria europea. B6.4. Economía e medioambiente: sustentabilidade.	- Comentario sobre cadros de exportacións de diversos países e calculo da taxa de variación nas exportacións nos últimos anos. - Exercicios do libro referentes ao comercio internacional. - Identifica as vantaxes e inconvenientes das integracións económicas para o país e o resto do mundo. -	8

9. INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE

Estándares de aprendizaxe	Procedementos e Instrumentos de avaliación
<p>ECB1.1.1. Recoñece a escaseza de recursos e a necesidade de elixir e tomar decisións como as claves dos problemas básicos de calquera economía, e comprende que todas as eleccións supoñen renunciar a outras alternativas e que todas as decisións teñen consecuencias.</p> <p>ECB1.1.2. Distingue formas de analizar e resolver problemas económicos, e identifica a súas vantaxes, os seus inconvenientes e as súas limitacións.</p>	<p>PROCEDEMENTOS</p> <p>Preguntas abertas, para identificar o problema económico básico, tanto a nivel individual como social, relacionando as múltiples necesidades coa escaseza de recursos para satisfacelas.</p> <p>Test a partir de exemplos apropiados que poñan de manifesto a necesidade de elixir, identificar o custo de oportunidade</p> <p>Preguntas breves sobre a forma de resolver os problemas económicos cada sistema económico.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame : Proba escrita</p>

<p>ECB1.2.1. Comprende e utiliza correctamente termos da área da economía.</p> <p>ECB1.2.2. Diferencia entre economía positiva e economía normativa.</p> <p>ECB1.2.3. Representa e analiza graficamente o custo de oportunidade mediante a fronteira de posibilidades de produción.</p>	<p>Traballo de grupo sobre un tema económico no que aplicar a terminoloxía , argumentación, uso de tic's.</p> <p>Ejercicios de cálculo e análise do resultado.</p> <p>Cuestionario.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exposición oral e traballo subido á aula virtual,</p> <p>Exame, proba escrita</p>
<p>ECB1.3.1. Representa as relacións que se establecen entre as economías domésticas e as empresas.</p> <p>ECB1.3.2. Aplica razoamentos básicos para interpretar problemas económicos provenientes das relacións económicas do seu ámbito.</p>	<p>Cuestionario para diferenciar entre proposicións positivas e normativas,</p> <p>Comentario de texto</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p> <p>Aula virtual</p>
<p>ECB2.1.1. Distingue as formas xurídicas das empresas e relaciónaas coas esixencias de capital para a súa constitución e coas responsabilidades legais para cada tipo.</p> <p>ECB2.1.2. Identifica e valora as formas xurídicas de empresas máis apropiadas en cada caso, en función das características concretas, aplicando o razoamento sobre clasificación das empresas.</p> <p>ECB2.1.3. Distingue os tipos de empresas e de empresarios/as que actúan no seu ámbito, así como a forma de interrelactuar co seu ámbito máis próximo e os efectos sociais e ambientais, positivos e negativos, que se observan.</p>	<p>Preguntas breves e de desenvolvemento.</p> <p>Cuestionario de selección de resposta.</p> <p>Presentar unha busca relacionada na zona.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Traballo individual: entrega na aula virtual o en formato físico.</p> <p>- Exame: proba escrita</p>
<p>ECB2.2.1. Analiza os tipos de factores produtivos e as relacións entre produtividade, eficiencia e tecnoloxía.</p>	<p>Ejercicio de cálculo e análise de resultados.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB2.2.2. Identifica os sectores económicos, así como os seus retos e as súas oportunidades.</p>	<p>Cuestionario</p> <p>Preguntas resposta aberta.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB2.3.1. Explica as posibilidades de financiamento das empresas e diferenza o financiamento externo e o interno, a curto e a longo prazo, así como o custo de cada unha e as implicacións na marcha da empresa.</p>	<p>Cuestionario</p> <p>Preguntas resposta aberta.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB2.4.2. Distingue os ingresos e os custos dunha empresa, calcula o seu beneficio ou a súa perda, aplicando razoamentos matemáticos, e interpreta os resultados.</p>	<p>Ejercicio de cálculo e análise do resultado.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB2.5.1. Identifica as obrigas fiscais das empresas segundo a súa forma xurídica e as actividade, e sinala o funcionamento básico dos impostos e as principais diferenzas entre eles.</p> <p>ECB2.5.2. Valora a achega que para a riqueza nacional supón a carga impositiva que soportan as empresas.</p>	<p>Cuestionario</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB3.1.1. Elabora un orzamento ou plan financeiro persoal, identificando os ingresos e os gastos integrantes, e realiza o seu seguimento.</p> <p>ECB3.1.2. Utiliza ferramentas informáticas na preparación e desenvolvemento dun orzamento ou plan financeiro personalizado.</p> <p>ECB3.1.3 Manexa gráficos de análise que permiten comparar unha realidade personalizada coas previsións establecidas.</p>	<p>Produción do alumno. Traballo individual.</p> <p>Cuestionario</p> <p>Ejercicio de cálculo e análise do resultado</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p> <p>Aula virtual ou entrega física do traballo</p>
<p>ECB3.2.1. Comprende as necesidades de planificación e do manexo de asuntos financeiros ao longo da vida. Esa planificación vincúlase á previsión realizada en cada etapa, de acordo coas decisións tomadas e a marcha da actividade económica nacional.</p>	<p>Comentario texto</p> <p>Cuestionario</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita e aula virtual/entrega física do traballo.</p>
<p>ECB3.3.1. Recoñece e explica a relevancia do aforro e do control do gasto.</p> <p>ECB3.3.2 Analiza as vantaxes e inconvenientes do endebedamento, valorando o risco e seleccionando a decisión máis axeitada para cada momento.</p>	<p>Cuestionarios</p> <p>Comentario de texto</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p> <p>Aula virtual ou entrega física do comentario.</p>
<p>ECB3.4.1. Comprende os termos fundamentais e describe o funcionamento das contas na operativa bancaria.</p> <p>ECB3.4.2. Valora e comproba a necesidade de interpretar as</p>	<p>Produción do alumno, traballo individual.</p>

<p>cláusulas dos contratos bancarios para coñecer os dereitos e as obrigas que se derivan delas, así como a importancia de operar en condicións de seguridade cando se empregan procedementos telemáticos.</p> <p>ECB3.4.3. Recoñece a capacidade de negociación coas entidades financeiras e analiza os procedementos de reclamación ante estas.</p> <p>ECB3.4.4. Identifica e explica as modalidades de tarxetas bancarias, así como os elementos e os procedementos que garanten a seguridade na súa operativa.</p>	<p>Cuestionarios</p> <p>Desenvolvemento do tema, con preguntas abertas de opinión.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita e aula virtual/entrega física do traballo</p>
<p>ECB3.5.1. Identifica, describe e clasifica os tipos de seguros segundo os riscos ou as situacións adversas nas etapas da vida.</p>	<p>Cuestionarios</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB4.1.1. Identifica as vías de onde proceden os ingresos do Estado, así como as principais áreas dos gastos do Estado, e comenta as súas relacións.</p> <p>ECB4.1.2. Analiza e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados cos ingresos e os gastos do Estado.</p> <p>ECB4.1.3. Distingue nos ciclos económicos o comportamento dos ingresos e dos gastos públicos, así como os efectos que se poden producir ao longo do tempo.</p> <p>ECB4.1.4. Describe o contido dos orzamentos públicos e argumenta a necesidade de prever os ingresos e os gastos, e controlar a súa execución.</p>	<p>Cuestionario de resposta breve.</p> <p>Comentario de texto de situación actual sobre os PXE.</p> <p>Proba de resposta a desenvolver, aberta para explicar os distintos tipos de ingresos públicos, diferenciando entre impostos directos e indirectos, e sinalando exemplos apropiados</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB4.2.1. Comprende e expresa as diferenzas entre os conceptos de débeda pública e déficit público, así como a relación que se produce entre eles.</p>	<p>Cuestionario preguntas breves e preguntas largas</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB4.3.1. Coñece e describe os efectos da desigualdade da renda e os instrumentos de redistribución desta.</p> <p>ECB4.3.2. Interpreta gráficos representativos da distribución da renda</p>	<p>Comentario de texto</p> <p>Análise de gráficos</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB5.1.1. Describe as causas da inflación e valora as súas principais repercusións económicas e sociais.</p> <p>ECB5.1.2. Explica o funcionamento dos tipos de interese e as consecuencias da súa variación para a marcha da economía.</p> <p>ECB5.1.3. Valora e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados cos tipos de xuro, inflación e desemprego.</p>	<p>Cuestionarios de resposta breve para identificar conceptos</p> <p>Cuestionarios de resposta larga, con argumentación.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB5.2.1. Describe as causas do desemprego e valora as súas principais repercusións económicas e sociais.</p> <p>ECB5.2.2. Analiza os datos de desemprego en España e as políticas contra o desemprego.</p> <p>ECB5.2.3. Investiga e recoñece vieiros e tendencias de emprego.</p>	<p>Cuestionario de preguntas abertas no que o alumno deberá explicar as distintas medidas contra o desemprego, sinalando exemplos concretos, e valorando as súas vantaxes e inconvenientes.</p> <p>Cuestionario preguntas breves no que a partir dos datos achegados, o alumno sexa capaz de distinguir entre poboación activa e inactiva, ocupada e desempregada, e calcular e interpretar as taxas de actividade e desemprego</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>
<p>ECB6.1.1. Valora o grao de interconexión das economías de todos os países do mundo e aplica a perspectiva global para emitir xuízos críticos.</p> <p>ECB6.1.2. Explica as razóns que xustifican o intercambio económico entre países e que inflúen nel.</p> <p>ECB6.1.3. Analiza e presenta acontecementos económicos contemporáneos no contexto da globalización e o comercio internacional.</p> <p>ECB6.1.4. Recoñece e enumera vantaxes e inconvenientes do proceso de integración económica e monetaria da Unión Europea.</p> <p>ECB6.1.5. Reflexiona sobre os problemas ambientais e a súa relación co impacto económico internacional, e analiza as posibilidades dun desenvolvemento sustentable.</p>	<p>Cuestionarios de resposta breve para identificar conceptos</p> <p>Cuestionarios de resposta larga, con argumentación.</p> <p>INSTRUMENTO:</p> <p>Exame: proba escrita</p>

10.METODOLOXÍA

Na aula, o desenvolvendo das unidades farase co seguinte esquema de traballo:

6. Introducción á unidade de traballo a fin de motivar aos alumnos.
7. Exposición por parte do profesor dos contidos que se van traballar, co fin de proporcionar unha visión global da unidade que axude aos alumnos a familiarizarse co tema a tratar.
8. Análise dos coñecementos previos dos alumnos.
9. A través dunha serie de preguntas iniciais en cada unidade, o profesor realizará unha avaliación preliminar dos coñecementos de partida dos alumnos. Desta forma o alumnado entrará en contacto co tema e o profesor identificará os coñecementos previos que posúe o grupo de alumnos, co que poderá introducir as modificacións necesarias para atender as diferenzas e, sobre todo, para previlas.
10. Exposición de contidos e desenvolvemento da unidade.
11. O profesor desenvolverá os contidos esenciais da unidade didáctica, mantendo o interese e fomentando a participación do alumnado. Cando o estime oportuno, e en función dos intereses, demandas, necesidades e expectativas dos alumnos, poderá organizar o tratamento de determinados contidos de forma agrupada, ou reestruturalos, de maneira que lles facilite a realización de aprendizaxes significativas.
12. Traballo individual dos alumnos/as desenvolvendo as actividades propostas.
13. Os alumnos realizarán distintos tipos de actividades, para asimilar e reforzar o apreso. Estas actividades sucédense no desenvolvemento dos contidos, afianzando os conceptos principais e a xeneralización dos mesmos. Todo iso realizado baixo a supervisión persoal do profesor, que analizará as dificultades e orientará e proporcionará as axudas necesarias.
14. Traballo en pequenos grupos para fomentar o traballo cooperativo.
Os alumnos levarán a cabo actividades en pequenos grupos para desenvolver un traballo cooperativo que lles servirá tamén para mellorar a iniciativa e a investigación. A continuación, pódense comentar as liñas de investigación, as dificultades, os erros atopados, mediante unha discusión de clase moderada polo profesor e consistente nunha posta en común dos grupos. Con este tipo de actividades estaremos a fomentar competencias básicas propias da etapa.
15. Variedade de instrumentos didácticos.
16. A presenza de distintos formatos (libro do alumno , cadros, gráficas, esquemas, etc.) no proceso de ensino-aprendizaxe contribúe a desenvolver as capacidades e as competencias básicas dos alumnos, así como a enriquecer a súa experiencia de aprendizaxe.
17. Resumo e síntese dos contidos da unidade.
18. Ao finalizar cada lección tentarase vincular os contidos estudados na unidade (mediante un mapa conceptual) cos conceptos principais e a relación entre eles; desta forma, sintetizaranse as principais ideas expostas e repasarase o que os alumnos comprenderon.

9. MEDIDAS DE ATENCIÓN A DIVERSIDADE

Teranse en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe que desenvolva cada alumno de modo particular, a súa actividade intelectual, o seu nivel de coñecementos sobre a materia que se aborda, así como ao alumnado que polas súas características físicas, sensoriais ou doutro carácter (alumnado procedente doutros países con idioma diferente ou cun baixo nivel de coñecementos) non poida seguir da mesma forma o currículo.

1. O alumno ten a súa disposición material online para practicar cada contido e en cada nivel tantas veces como necesite. O profesor supervisará este material a través da aula virtual ou en formato físico se o alumno así o prefire.
2. Realizar ampliacións dalgúns contidos ou temas para certos alumnos que así o requiran (propiciando así a análise).
3. Adaptar a complexidade dos contidos fundamentais para traballar con esixencias distintas. Diferenciar a información xeral e a información básica para presentar esta mediante esquemas, resúmenes, glosarios etc. Os alumnos que así o precisen entregarán as tarefas cando vaian acadando o nivel que se detectara en cada un.
4. É de destacar a importancia de atender adecuadamente, ao alumnado diagnosticado con TDH (detectado por servizos sanitarios e educativos), aplicando o protocolo de actuación pertinente: ubicación do alumno na aula, pautas de comportamento, tempo apropiado para a realización das probas etc.
5. Ase mesmo, procederase de maneira adecuada cos alumnos de altas capacidades no caso de habelos.

10. RECURSOS DIDÁCTICOS

- Material de traballo aportado pola profesora.
- Libro de Texto *Economía* da editorial Anaya
- Prensa diaria
- Aula Virtual do centro.

Recursos web

www.eea.eu.int Páxina da Axencia Europea de Ambiente.

www.cis.es Páxina do Centro de Investigacións Sociolóxicas. Contén diversas enquisas, algunhas das cales teñen que ver coa motivación dos consumidores.

www.cocacola.es Exemplo de páxina dunha empresa relevante no seu sector.

www.zara.es Exemplo de páxina dunha empresa relevante no seu sector.

www.seg-social.es Páxina da Seguridade Social.

www.mtas.es/mujer Páxina do Instituto da Muller. Iniciativas para promover o emprego da muller.

www.laboris.net Páxina web de busca de emprego.

www.emprendedorXXI.es Páxina de La Caixa. O portal do emprendedor innovador.

Software diverso (Excel, Word, PowerPoint, libre Office...).

11. TEMPORALIZACIÓN

A temporalización que se indica a continuación para cada Unidade didáctica é meramente orientativa. A distribución temporal forma parte do conxunto da programación da materia, e deberá de adaptarse, para cada caso concreto, ás características ou necesidades específicas do grupo de alumnos e alumnas, debendo introducir o profesor os cambios que se consideren convenientes.

Unha proposta de distribución temporal para a impartición das diferentes unidades didácticas da materia podería estar en torno, á seguinte distribución:

- U.D. 1, 2 y 3- 1ª Avaliación – 1er. trimestre
- U.D. 4, 5 y 6- 2ª Avaliación- 2º trimestre
- U.D. 7, 8 y 9- 3ª Avaliación- 3er. trimestre

14- TEMAS TRASVERSAIS

A materia de Economía é susceptible de vincularse con moitos temas transversais que leven á reflexión crítica e á educación en valores, sobre todo a través do traballo habitual na clase, a valoración do papel desempeñado polos emprendedores nos diferentes períodos da historia da sociedade, o papel da muller no ámbito político ou cultural ou temas como o coidado do medio ambiente, a sostibilidade, a acción antrópica na paisaxe natural... A variedade de contidos dos textos xornalísticos, por exemplo, permite a reflexión sobre case todos os temas transversais da actualidade podendo ver a permanencia o a evolución no tempo.

Educación para a paz

resolución pacífica de conflitos en tódolos ámbitos da vida persoal, familiar e social, A partir de textos xornalísticos actuais farase fincapé na importancia de considerar os códigos ideolóxicos, relixiosos, políticos e territoriais dos feitos que son noticia para unha comprensión cabal da mensaxe, na que se inclúan as distintas visións do mundo, coa finalidade de aprender a comunicar desenvolvendo actitudes de tolerancia e solidariedade.

Por Educación para preconizar o diálogo, aprendizaxe da prevención e exemplo, as terribles circunstancias das guerras e as súas dramáticas consecuencias que tan terriblemente afectan á poboación: a morte, o exilio, a pobreza, a degradación moral, a violencia, a censura e o control dos cidadáns.

Educación moral e cívica

Os valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a democracia, o respecto ós dereitos humanos, el respecto ós homes e mulleres por igual, ás persoas con discapacidade e rechazo a violencia

terrorista, a pluralidade, o respecto o Estado de dereito, o respecto e consideración as vítimas do terrorismo e de calquera tipo de violencia. O traballo con textos para adquirir coñecemento da orixe, formación e expansión de diferentes ideoloxías políticas e relixiosas existentes e fomentar a tolerancia e o respecto é fundamental. Debemos ter en conta que nas aulas do noso instituto será cada vez máis frecuente a presenza de alumnos de outras realidades culturais, lingüísticas e relixiosas. A lectura e a interpretación de moitos textos históricos e de diferentes etapas da humanidade axudan a reflexionar sobre o valor fundamental da vida, a paz, a concordia e a xustiza, desde as diferentes visións do mundo. Moitas veces obsérvanse problemas sociais e morais, non moi diferentes dos que se producen na sociedade actual (intolerancia, persecucións, corrupción, falseamento, ambición pola posesión doutros espazos territoriais, polo diñeiro e o poder, analfabetismo, violencia...) o cal permitiranos a reflexión crítica sobre a conduta dos personaxes, as situacións polas que atravesan e a súa relación co mundo real.

Educación do consumidor

Aínda que este tema transversal podería ser analizado desde as diferentes áreas das Ciencias Sociais, é na disciplina economía onde mellor poderá ser tratado.

Partiríase dunha análise da persuasión, a sedución e os mecanismos da manipulación empregados pola publicidade, como instrumento básico para aumentar o nivel de vendas dos produtos das empresas que os publicitan.

Demostrar, como a demanda eleva a oferta se eses produtos anúncianse, a que hora se anuncian e en que medios. Debe facerse fincapé en que o obxectivo final do discurso publicitario é fomentar o consumo do produto ou servizo ofertado, polo que non se escatima en medios para conseguilo, desde a realización de estudos psicolóxicos (que indagan nas apetencias e desexos inconscientes dos consumidores) e sociolóxicos (valores sociais que conveñen exaltar), ata o recurso da publicidade encuberta ou subliminal, cada vez máis utilizada no cine e a televisión. O coñecemento destes feitos permitirá ao alumnado detectar a intencionalidade enganosa, adoptar unha actitude crítica e consumir dun xeito responsable.

Haberá que ver especialmente o poder dos medios de comunicación, tanto na información xeral coma no ámbito do consumo.

Educación para a igualdade de oportunidades de ambos sexos

Pódese abordar este contido transversal partindo directamente da lectura dos artigos 10 e 14 da Lei Orgánica 1/2004, dado que neles protéxense os dereitos da muller e salvagárdanse a igualdade entre esta e o home no ámbito da publicidade e dos medios da comunicación. Tamén pódese utilizar o anuncio institucional do Ministerio de Igualdade sobre os maltratadores. A análise dos contidos da prensa e dos medios de comunicación e, sobre todo, das páxinas de contacto dalgúns xornais, servirá para tratar simultaneamente o tema da explotación da muller como obxecto sexual e o tema da educación moral e cívica.

Por outra banda, a historia conta cunha longa traxectoria onde poder analizar que o papel da muller estaba relegado ao ámbito doméstico, que a súa consideración social era reducida, que estivo suxeita as convencións políticas ou relixiosas, etc.

Educación ambiental

En Economía abdicáselle sempre uns temas especiais, polo que case non debería considerárselle tema transversal. Forma parte dos nosos currículos, pero o que si se

podería incluír nun é a análise dos comportamentos do día a día na aula (limpeza, reciclaxe dos materiais utilizados, ruído...).

Educación sexual

Os nosos alumnos non carecen de información relacionada con este tema, polo que non é iso o que máis necesitan, senón educación. Pódense aproveitar algúns dos textos xornalísticos utilizados para a análise da igualdade de oportunidades para ambos os sexos, os textos literarios, debates e coloquios televisivos ou preparados polos propios alumnos, etc., que poden servir como punto de partida para traballar este tema. En moitas deses textos móstranse as consecuencias da ignorancia sexual, comportamentos abusivos, de explotación e malos tratos, hábitos pouco saudables en relación co sexo, etc.

Educación para a saúde

Este tema pódese tratar, en moitas ocasións, de forma paralela ao anterior e a partir do mesmo tipo de textos. Engadiríase o tema das drogas e o do alcoholismo.

Educación para o coidado e protección do patrimonio artístico e cultural

O coidado e preservación do noso patrimonio cultural e natural debe ser unha prioridade para calquera sociedade. As identidades locais e rexionais constitúense e reforzan a través dos símbolos, figuras representativas, tradicións que serven de elementos referenciais fundamentais para a conservación do noso patrimonio. A destrución do noso patrimonio vai xerar polo tanto unha falta de identidade. Nesa materia é a maiores unha fonte de ideas e fonte de actividade emprendedora.

15. PROCESO DE AVALIACIÓN

1. Análise de producións: caderno, comentarios, exercicios.
2. Exposicións orais.
3. Probas escritas.
4. Traballos individuais e en grupo.
5. Observación do traballo na aula.

A avaliación efectuarase a través de tres elementos: os traballos realizados, os exames de cada avaliación, e actitude e participación na clase.

- O traballo e a actitude cara á materia serán avaliadas ata **1 punto** da nota da avaliación do seguinte modo: participación individual (0'3 puntos) e o traballo individual, exercicios propostos (0'7 puntos).
- Os traballos realizados suporán ata **2 puntos** da nota da avaliación. Traballos de investigación e opinión expostos á clase e publicados na aula virtual.
- Unha proba escrita que poderá incluír:
  - Probas obxectivas de resposta breve.
  - Probas obxectivas comentadas, nas que se lle pide ó alumnado que comente ou xustifique a súa resposta.
  - Probas de definición de conceptos, nas que se debe expresar un concepto e inclusive propor exemplos ilustrativos.
  - Resolución de problemas.
  - A súa valoración será dende **7** puntos. A puntuación obtida sumarase á correspondente nos outros apartados obxecto de avaliación.

-No desenvolvemento dos problemas, exercicios e cuestións valoraranse os seguintes aspectos na corrección:

- A coherencia ordenada e razoada na exposición da resposta.
- A claridade da exposición.
- A utilización dunha adecuada terminoloxía.
- A facilidade e a precisión na realización do cálculo.

Ademais a puntuación de cada pregunta está condicionada polo que o alumno fai ben, é dicir, as preguntas parcialmente contestadas ou incorrectas nos resultados finais, poden acadar unha puntuación intermedia en función do seu desenvolvemento. No suposto de que a nota a constar nos documentos de avaliación conteña decimais, redondearase ó enteiro por exceso ou defecto.

Na avaliación parcial trimestral farase constar unha nota de entre 1 a 10 puntos, sendo o resultado de aplicar a suma das cualificacións totais obtidas nos distintos bloques obxecto de avaliación.

Despois de cada avaliación, ao alumnado que non alcanzou os obxectivos previstos faráselle un control, no trimestre seguinte.

No caso de que un alumno copie nun exame, suspenderá dita avaliación.

Avaliación final. A nota final da materia resultará da media aritmética das tres avaliacións, sempre que en cada avaliación teña unha nota non inferior a 3, para acadar unha cualificación positiva, deberá obter un mínimo de 5 puntos.

Aqueles alumnos/as que non acadasen a calificación de 5, realizarase un exame final das avaliacións suspensas.

Convocatoria extraordinaria. Realizarase unha proba escrita na convocatoria extraordinaria do mes de setembro.

Dita proba será global; estará referida ás unidades de traballo e ós criterios de avaliación asociados, recollidos na presente Programación; a súa estrutura coincidirá coa das realizadas ó longo do curso. A valoración máxima será de 10 puntos e deberase obter un mínimo de 5 puntos para considerarse superada.

16. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSEÑANZA-APRENDIZAXE E A PRÁCTICA DOCENTE

Indicadores de logro do proceso de ensinanza - aprendizaxe

	Escala			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.				
2. Conseguiuse crear o interese que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr a aplicación e transferencia do coñecemento.				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.				
5. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
6. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				

7. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
8. Correspondeuse o traballo do alumnado dentro do grupo coa avaliación obxectiva da materia				
9. A avaliación foi obxectiva				
10. A asistencia e compromiso coa materia foi a adecuada				

Indicadores de logro da práctica docente

	Escala			
	1	2	3	4
1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.				
2. Ofrécese a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.				
4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.				
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.				
6. Combínase o traballo individual e en equipo.				
7. Poténcianse estratexias de animación á lectura.				
8. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				
9. Incorpóranse as TIC aos procesos de ensino – aprendizaxe.				
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.				
11. Ofrécese ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.				
12. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección				
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.				
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de titoría e orientación.				
15. Os materiais son axeitados as capacidades do alumnado e aos contidos da materia				
16. Os cuestionarios son adecuados a cada bloque temático				
17. Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación...				

17. DISEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS RESULTADOS

Na primeira semana, farase unha proba inicial que consistirá na realización dun cuestionario tal como se indica nos recursos didácticos do libro de texto da editorial Anaya. Nese cuestionario se comprobarán os coñecementos e conceptos previos do alumnado. A partires desa avaliación inicial, iranse traballando os conceptos previos erróneos que se irán desenvolvendo ó longo das distintas unidades didácticas

18. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MILLORA.

A avaliación da propia programación basarase en tres momentos diferentes:

- En primeiro lugar a comprobación de que a planificación se fixo de maneira correcta e que as unidades de programación concretaronse con todos os elementos curriculares prescriptivos incluídos.
- En segundo lugar, está o momento dedicado a reorientación continua consecuencia da aplicación na aula da programación didáctica. Analizarase si a programación didáctica e a adecuada as características específicas do grupo. Posteriormente estableceranse as medidas de mellora que se consideren oportunas.
- Por último, despois do desenvolvemento e aplicación total da programación, a avaliación da programación completarase cos resultados das avaliacións do alumnado.